

IZVJEŠTAJ O RADU ZA 2015.GODINU

Podgorica, jun 2016. godine

SADRŽAJ

UVOD	3
1. POLITIKA KONKURENCIJE	7
2. ZAKONODAVNI OKVIR	9
2.1. Zakon o zaštiti konkurencije	9
2.2. Podzakonska akta	11
3. AGENCIJA ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE	16
3.1. Organizaciona struktura Agencije	16
3.2. Osvrt na novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije za zaštitu konkurencije	20
3.3. Interna akta Agencije za zaštitu konkurencije	24
4. FINANSIRANJE AGENCIJE	29
4.1. Planirane aktivnosti	29
4.2. Izvori finansiranja i struktura prihoda Agencije	29
5. TRI SEGMENTA POLITIKE ZAŠTITE KONKURENCIJE	31
5.1. Kontrola koncentracija	31
5.2. Zabranjeni sporazumi - karteli	46
5.3. Pojedinačna izuzeća sporazuma od zabrane	50
5.4. Zloupotreba dominantnog položaja	51
5.5. Aktivnosti Agencije van pokrenutih postupaka	58
6. KAZNENA POLITIKA ZA POVREDE ZAKONA	63
7. SEKTORSKE ANALIZE	64
8. SARADNJA SA SEKTORSKIM REGULATORIMA	67
9. ULOGA SUDOVA U SPROVOĐENJU ZAKONA	68
10. SLOBODAN PRISTUP INFORMACIJAMA	70
11. MIŠLJENJA	70
12. COMPETITION ADVOCACY (ŠIRENJE SVIJESTI)	70
13. JAVNOST RADA AGENCIJE	72
13.1. Sprovođenje Zakona o slobodnom pristupu informacijama	73
13.2. Objava članaka i stručnih radova	73
14. MEĐUNARODNA SARADNJA	74
14.1. Multilateralna saradnja	74
14.2. Bilateralna saradnja	77
15. SARADNJA SA EVROPSKOM UNIJOM – POMOĆ I PODRŠKA AGENCIJI, PROCES PRISTUPANJA I MONITORING EU	78
15.1. Izveštaj EK o napretku za 2015. godinu	79
15.2. PROJEKTI POMOĆI EVROPSKE UNIJE	80
15.3. OSTALE OBUKE I PROJEKTI	81
ZAKLJUČAK	82

ZAVRŠNI RAČUN ZA 2015. GODINU	84
1. Prihodi Agencije.....	85
2. Struktura rashoda	86
3. Izvršenje Budžeta za 2015. godinu - Završni račun	88
3.1. Opšti prihodi	88
3.2. Prihodi od djelatnosti Agencije	88
3.3. Ostali prihodi.....	89
4. Izdaci.....	89
4.1. Izvršenje budžeta za 2015. godinu - Završni račun	93
4.2. Izvještaj o neizmirenim obavezama i drugi izvještaji.....	93
4.3. Pokretna imovina	93
4.4. Organizacija i kadrovska osposobljenost.....	93
4.5. Budžetsko poslovanje.....	94
4.6. Interna akta i služba za unutrašnju reviziju	94
4.7. Javne nabavke	94
4.8. Sudski sporovi i potencijalne obaveze	94
IZVJEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA NA ZAVRŠNI RAČUN AGENCIJE ZA 2015. GODINU.....	95

UVOD

Izvještaj za 2015. godinu, uz prikaz rada i aktivnosti Agencije, ukazuje na napredak postignut tokom trogodišnjeg rada i djelovanja ove institucije. Pojam „prava i politike zaštite konkurencije“, koji obuhvata zaštitu ekonomskih sloboda, konačno je prepoznat i prihvaćen od strane preduzetnika, zajedno sa činjenicom da je slobodna tržišna utakmica od presudne važnosti za sve države, pa tako i Crnu Goru, koja svoju ekonomiju i gradi na načelu slobodnog tržišta. Nespornan je napredak u podizanju svijesti kod učesnika na tržištu, državnih institucija, regulatora, pravosuđa, akademske zajednice, a prije svega i najvažnije kod potrošača i javnosti o ulozi i značaju koju slobodna konkurencija ima za razvoj preduzetništva. Na te značajne rezultate u radu Agencije, kao i na promijenjenu percepciju javnosti o ovoj posebno važnoj materiji za razvoj crnogorske ekonomije, ukazuje i predmetni izvještaj.

Aktivnosti Agencije u izvještajnom periodu u značajnoj su mjeri bile usmjerene na postizanje ciljeva koji su pred Crnom Gorom postavljeni kao uslovi za otvaranje pregovaračkog Poglavlja 8: Zaštita konkurencije, i to i u dijelu koji se odnosi na tzv. „antitrust“ (ocjena sporazuma između učesnika na tržištu, zloupotrebe dominantnog položaja, te kontrolu koncentracija), a u skladu sa preuzetim obavezama iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Predmetne nadležnosti i postupanja Agencija potvrđuje svakom svojom odlukom, donešenim propisom, izdatim mišljenjem, doprinosom edukaciji i brojnim saopštenjima o problematici slobodne tržišne konkurencije. Politiku Agencije dugoročno određuje ideja kojoj je cilj spriječiti svako narušavanje ekonomskih sloboda od strane preduzetnika, koji svojom tržišnom snagom žele nametnuti svoja pravila na tržištu i spriječiti ulazak novih ili istisnuti sa tržišta već postojeće konkurente.

Nesporno je da ovakvo razmišljanje i politika Agencije mogu biti utemeljeni samo na potpuno pouzdanom i predvidivom zakonodavnom okviru i nezavisnosti institucije koja ga sprovodi. Efikasna i uspješna zaštita konkurencije ostvaruje se i raspoloživim ljudskim i materijalnim resursima u svakodnevnoj praksi Agencije, u postupcima koji zahtijevaju složene pravne i ekonomske analize, upućenost u propise i podzakonske akte i poznavanje specifičnosti preduzetnika i sektora, kao i njihovog ponašanja na tržištu.

Imajući u vidu da je Agencija novim Zakonom dobila i najšira ovlašćenja koja se odnose na mogućnost nenajavljenog uvida i oduzimanja isprava i stvari na licu mjesta, to je Agencija već sprovodila predmetna ovlašćenja. Praksa prikupljanja dokaza na licu mjesta se naročita pokazala ispravnom i neophodnom u postupanjima nadležnih organa zemalja članica EU, te je ista preuzeta i u zakonodavni okvir Crne Gore u procesu harmonizacije propisa. Mogućnost direktnog prikupljanja dokaza na licu mjesta bi trebalo i da obezbijedi brže i uspješnije vođenje postupaka.

Istovremeno, Agencija je u prethodnom periodu pokazala spremnost i odlučnost na planu unaprijeđenja saradnje sa učesnicima na tržištu na transparentan način, organizovanjem seminara i radionica, izdavanjem mišljenja, te konsultacijama u cilju pronalazjenja mogućnosti za nesmetano i zakonito odvijanje svih privrednih aktivnosti. Tako je Agencija, po novom zakonskom okviru, u mogućnosti da preporučí nekažnjavanje učesnika na tržištu koji prijave

zabranjene - kartelne sporazume ili ponude dokaze koji omogućavaju završetak istrage i donošenje rješenja, odnosno obustavu postupka na osnovu sporazuma o ispunjenju obaveza sa učesnikom protiv kojeg se postupak vodi. Postojeće mogućnosti u Zakonu su predviđene prije svega sa ciljem spriječavanja i obustave potencijalno negativnih efekata na tržištu, i to samo u slučajevima koji su utvrđeni Zakonom.

Isto tako, Agencija je, i pored najbolje namjere da ne djeluje uvijek i u svakom slučaju restriktivno, već prvenstveno na planu širenja svijesti o potrebi poštovanja Zakona i saradnje sa Agencijom, u nekoliko slučajeva bila suočena sa neophodnošću izricanja mjere procesnog penala zbog odbijanja pružanja informacija i podataka koji su neophodni Agenciji u postupku ocjene određenog stanja na tržištu ili potpunog utvrđivanja činjeničnog stanja.

Imajući u vidu ograničene resurse i neophodnost utvrđivanja prioriteta u radu, Agencija je primarno bila aktivna u radu na planu utvrđivanja postojanja kartelnih sporazuma između konkurenata, koji su i najštetniji za funkcionisanje slobodnog tržišta, ali isto tako i različite vrste zloupotreba dominantnog položaja, prije svega u sektorima gdje postoji prirodno monopolski položaj jednog društva kao vlasnika infrastrukturnih objekata ili gdje su uslovi poslovanja bitno drugačiji sa kupcima na istom tržištu, a gdje postoje jasni i istaknuti efekti na same potrošače. Ovo je naročito i najčešće izraženo u sektorima trgovine robe široke potrošnje.

Propisi o zaštiti konkurencije u Evropskoj Uniji, na čije se preuzimanje i primjenu obavezala i Crna Gora pri sklapanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, podložni su stalnim promjenama. Iz tog razloga, na putu ostvarenja svojih ciljeva, Agencija ima obavezu stalnog praćenja tih promjena, te predlaganja odgovarajućih rješenja u crnogorskom zakonodavstvu, koja će joj omogućiti postupanja u skladu s važećim kretanjima, a sve u svrhu efikasnije zaštite konkurencije, praćenja tržišta u okviru zakonski dopuštenih okvira i priključivanja crnogorske ekonomije globalnim promjenama.

Rad Agencije u izvještajnom periodu treba posmatrati prvenstveno kroz doprinos ukupnom ekonomskom razvoju zemlje, instrumentima politike i prava zaštite konkurencije, koji se ogledaju u suzbijanju netržišnih oblika ponašanja preduzetnika, posebno onih u dominantnom položaju. Uklanjanjem prepreka za pristup tržištu ili distributivnim kanalima novim preduzetnicima, te preduzetnicima manje tržišne snage, stvaraju se pretpostavke za ravnopravnu tržišnu utakmicu, što povoljno utiče i na politiku zapošljavanja.

Agencija smatra nezaobilaznim da u narednom periodu, u saradnji sa nadležnim državnim institucijama, pronađe efikasan model postupanja, ali i odlučivanja na nivou pravosudnih institucija.

Postojeći sistem odvojenog sudskog odlučivanja o zakonitosti odluka Agencije u upravnim sporovima i izricanja kazni u prekršajnim postupcima se u praksi, po iznijetim stavovima Evropske Komisije, pokazao neefikasnim. Objedinjavanje ovih dvaju pravosudnih funkcija, pri jednoj nadležnoj instituciji, je rješenje koje bi doprinijelo većem poštovanju propisa o zaštiti konkurencije i efikasnom sistemu sankcioniranja učesnika koji spriječavaju, narušavaju ili ograničavaju konkurenciju na tržištu.

Polazeći od stečenih iskustava i prakse od početka rada, Agencija je u kontinuitetu radila na unaprijeđivanju pravnog okvira svojeg djelovanja i predlaganju novih rješenja koja će u praksi omogućiti viši nivo zaštite konkurencije u Crnoj Gori. S tim u vezi, Agencija se u svom radu redovno služi iskustvima drugih zemalja, posebno onih sa dužom tradicijom tržišne ekonomije, te nastoji da na odgovarajući način, uvažavajući specifičnosti crnogorskog pravnog sistema,

predlaže rješenja koja crnogorski sistem zaštite konkurencije čine savremenim i uporedivim sa standardima pravne zaštite na nivou Evropske Unije.

Rezultati rada Agencije i njena efikasnost mogu se mjeriti brojem donešenih odluka, kojima se spriječilo ponašanje učesnika na tržištu koje dovodi do zloupotreba dominantnog položaja, sklapanja zabranjenih sporazuma ili spajanja i preuzimanja sa negativnim efektima na pojedina relevantna tržišta.

U tom pravcu, Godišnji izvještaj o radu Agencije daje prikaz najznačajnijih aktivnosti u sprovođenju Zakona kojim je regulisana predmetna oblast, ali i ukazuje na evidentne probleme i prepreke na putu uspostavljanja efikasnog sistema zaštite konkurencije.

Posebna pažnja bila je usmjerena na otkrivanju zabranjenih sporazuma, tzv. "kartela", budući da se takvim dogovorima, posebno o cijenama i podjeli tržišta, spriječava razvoj tržišne ekonomije i nanosi direktna šteta samim potrošačima.

U tom smislu, **nastavljene su aktivnosti na tri (3) postupka** pokrenuta zbog narušavanja konkurencije zaključivanjem zabranjenih – kartelnih sporazuma, odnosno zloupotrebom dominantnog položaja. Isti su **okončani donošenjem konačnih rješenja** u predmetnoj upravnoj stvari. Takođe, **pokrenuta su i dva (2) nova ispitna postupka** po službenoj dužnosti, jedan (1) zabranjeni sporazum i jedan (1) zloupotreba dominantnog položaja.

Okončana su i dva (2) postupka po zahtjevima za izdavanje odobrenja za **pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane**, dok je jedan (1) zahtjev po istom osnovu u proceduri donošenja.

Aktivnosti Agencije evidentne su i u postupanjima po podnijetim zahtjevima za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracija. Riješeno je, odnosno **donijeta rješenja o odobrenju trideset tri (33) koncentracije** u postupcima po zahtjevima stranaka, dok je sedam (7) zahtjeva u proceduri donošenja. Posebno se ističe da je Agencija u toku 2015. godine, **po prvi put u ispitnom postupku, rješavala po podnijetom zahtjevu za odobrenje koncentracije**, i to u sektoru elektronskih komunikacija. Predmetna koncentracija je uslovno odobrena uz naganje mjera i rokova neophodnih za uspostavljanje ekonomskih sloboda na ovom relevantnom tržištu.

U okviru redovnih aktivnosti, Agencija je, a nakon istraživanja pojedinih relevantnih tržišta, **pripremila i značajan broj sektorskih analiza**, koje su bile i osnova za pokretanje pojedinih postupaka.

U cilju bržeg i efikasnijeg uspostavljanja slobodne konkurencije, odnosno uklanjanja potencijalno negativnih efekata postupanja učesnika na tržištu te skraćivanja postupaka, **Agencija je i u 2015. godini primjenjivala institut prihvatanja ispunjenja obaveza predloženih od strane učesnika na tržištu**, i to u početnoj fazi pokrenutog postupka. Konačno, tu su i mjere koje utvrđuje i izriče Agencija privrednicima koji krše propise o zaštiti konkurencije, a koje ne služe samo kažnjavanju, već i kao efikasna mjera odvraćanja od takvih postupanja.

Posebno ukazujemo da su se, prilikom odlučivanja u postupcima, primjenjivali kriterijumi koji proističu iz primjene pravila konkurencije sa nivoa EU, što podrazumijeva primarno i sekundarno zakonodavstvo EU, praksu institucija EU, kao i presude Suda pravde (European Court of Justice) i Suda opšte nadležnosti (General Court).

Aktivnosti Agencije van pokrenutih postupaka, te nadležnosti i postupanja sudova i sektorskih regulatora u postupcima narušavanja ekonomskih sloboda, posebno su obuhvaćene predmetnim Izvještajem.

Kao jedan od važnih uslova koji bi garantovao nesmetano funkcionisanje ove institucije, predstavlja **adekvatan broj zaposlenih u osnovnoj djelatnosti**.

S tim u vezi, Evropska Komisija je u godišnjim izvještajima o napretku utvrdila potrebu za **jačanjem administrativnih kapaciteta Agencije** i dala preporuke za povećanje broja izvršilaca iz osnovne djelatnosti, kao i potrebu za dodatne obuke već zaposlenih službenika.

Postupajući po prednjem, Agencija je pripremila, a **Vlada Crne Gore utvrdila novi Pravilnik o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta**, kojim Pravilnikom je povećan broj radnih mjesta u osnovnoj djelatnosti za sedam (7) izvršilaca.

Podsjećanja radi, i u protekloj 2015. godini, **Agencija je brojala samo sedam (7) zaposlenih** u osnovnoj djelatnosti, što ni približno nije broju koji bi obezbijedio njeno efikasno funkcionisanje.

Agencija je **aktivno učestvovala i u radu međunarodnih organizacija i foruma** koji se bave problematikom zaštite konkurencije, uspostavljena je ili unaprijeđena saradnja sa nizom država članica EU i susjednih zemalja, **te potpisani memorandumi o saradnji i razumijevanju**. Posebno **ističemo izuzetnu saradnju sa predstavnicima EK u Crnoj Gori**, te njihovu opredijeljenost za apsolutnu podršku ovoj instituciji, sa ciljem da u svom budućem radu jasno izražava spremnost i posvećenost obezbjeđivanju poštovanja pravila otvorenog tržišta i tržišne ekonomije, a u pravcu potpune implementacije evropskih vrijednosti iz ove oblasti.

Polazeći od činjenice **da su se pregovori o članstvu u EU intenzivno odvijali i tokom 2015. godine**, da su ovlašćena lica Agencije uključena u okviru pregovaračkog Poglavlja 8, te da se spremnost Crne Gore za članstvo, između ostalog, mjeri kvalitetom i brojem donešenih i potvrđenih odluka, njihovom usklađenošću sa relevantnim propisima i praksom evropskih sudova, **značajan akcenat je dat upravo i tim aktivnostima** koje su bitno obilježili naš rad u 2015. godini.

Izvještaj obuhvata i dio koji se odnosi na finansijske iskaze te, s tim u vezi, i **osvrt na Završni račun ove institucije**.

Posebno treba istaći da je Crna Gora, Godišnjim Izvještajem o napretku za 2015. godinu (Progress report), dobila pozitivne ocjene u smislu ostvarenog napretka u postupku harmonizacije propisa, ali i organizaciono-tehničkom pristupu implementacije zakonodavnih rješenja, koji se ogleda u pokretanju i zaključenju značajnog broja postupaka od strane Agencije, imajući u vidu veličinu ekonomije i intenzitet ekonomskih aktivnosti u Crnoj Gori.

1. POLITIKA KONKURENCIJE

Politika konkurencije predstavlja jedan od osnovnih stubova unutrašnjeg funkcionisanja jedinstvenog EU tržišta, te sa druge strane jedno od garantovanih Ustavni načela i sloboda u Crnoj Gori. Cilj politike konkurencije, u skladu sa EU vrijednostima, jeste stvaranje razvijenih i efikasnih pravila tržišne konkurencije, kojim bi se osiguralo pravilno funkcionisanje tržišta, odnosno omogućilo potrošačima korišćenje prednosti koje pruža strukturisano slobodno tržište.

Isto tako, cilj prava i politike zaštite konkurencije je usmjeren na stvaranje uslova za ekonomski rast koji se zasniva na konkurentnosti i efikasnosti nacionalne ekonomije, a zadatak nezavisnih institucija, kojima je povjereno sprovođenje te politike da, u okvirima njihovih zakonskih ovlašćenja, osigura jednake uslove za sve učesnike na tržištu u pravcu spriječavanja, narušavanja ili ograničavanja ekonomskih sloboda.

Predmetna problematika i aktivnosti Agencije u tom pravcu se najčešće poistovjećuju sa borbom protiv monopola na tržištu. Ipak, osim regulisanja monopola, Agencija za zaštitu konkurencije vrši nadzor i spriječava sve oblike ponašanja privrednih subjekata koji potencijalno mogu da ugroze efikasno sprovođenje tržišne i slobodne ekonomije, pa samim tim i da dovedu do ograničavanja, spriječavanja ili narušavanja konkurencije. U tom smislu, naročito zaključenje zabranjenih sporazuma, zloupotreba dominantnog položaja učesnika na tržištu i sprovođenje koncentracija bez nadzora Agencije mogu značajno ugroziti funkcionisanje slobodnog tržišta, kao i njegovih najznačajnijih funkcija, uzrokujući pojavu tržišnih distorzija. Navedeno ugrožava osnovne elemente efektivne tržišne konkurencije, kojima se nanosi šteta potrošačima, prije svega povećanjem cijena proizvoda, smanjenje ponude asortimana i ponuda nekvalitetnijih proizvoda i usluga.

Politika konkurencije svakako ne funkcioniše samostalno i nezavisno od makroekonomskih prilika u državi. Pored očekivanih uticaja na blagostanje potrošača, privredni rast i produktivnost privrednih društava, razvoj politike konkurencije opredjeljuje i stepen konkurentnosti države u odnosu na druga tržišta. S tim u vezi, a razumijevajući da je otvorena tržišna privreda u Crnoj Gori pečat novijeg doba, pristup ovoj politici mora biti srazmjern i postepen, a represivne mjere uravnotežene i fleksibilne, kako se ne bi značajno uticalo na veoma krhku strukturu pojedinačnih tržišta. Ipak, Agencija nalazi da u pojedinačnim tržištima koja su dugoročno strukturisana, gdje je dinamika tržišta bila izražena i gdje već postoji duži niz godina izrazita konkurencija, ne mogu postojati opravdanja za kršenja propisa o zaštiti konkurencije, prije svega zaključenjem zabranjenih sporazuma ili preduzimanjem radnji zloupotrebe dominantnog položaja.

Osnovni cilj politike konkurencije jeste obezbjeđivanje potrošačima nabavku robe i proizvoda pod najpovoljnijim uslovima u odnosu na određeni kvalitet proizvoda, što se može postići isključivo u slučaju postojanja efikasnog sistema tržišne konkurencije. Razvoj konkurencije u tom smislu ne obezbjeđuje samo snižavanje cijena određenih proizvoda, već ima i značajan uticaj na indeks inflacije, obzirom da utiče na opšti nivo cijena roba i usluga.

Samo slobodna i fer tržišna konkurencija obezbjeđuje maksimalnu mobilizaciju osnovnog kapitala i preduzetničkih snaga privrednih subjekata, na koji način podstiče i tehnološki napredak i druge inovacije, aktivnu strategiju na tržištu i poslovanje uz ograničenje gubitaka.

Konkurencija u tom pravcu obezbeđuje i da privredni subjekti, boljim kvalitetom proizvoda i usluga, povoljnim uslovima i nižim cijenama, pridobiju povjerenje potrošača koji, poklanjanjem povjerenja određenom proizvodu ili usluzi, jasno iznose svoja opredjeljenja za najkonkurentnijeg privrednog subjekta.

Agencija za zaštitu konkurencije nastoji da obezbijedi očekivane povoljnosti potpune primjene propisa o zaštiti konkurencije, a prije svega na planu stvaranja uslova za razvoj privrednih aktivnosti i broja preduzetnika, povećanje izbora potrošača i smanjenje cijena uz poboljšani kvalitet proizvoda.

U cilju efikasnijeg funkcionisanja s tim u vezi, i cjelokupan sistem zaštite konkurencije u Crnoj Gori zahtijeva visoko stručne i edukovane kadrove i odgovarajuće materijalne uslove za rad. Istovremeno, neophodna je i odgovarajuća pravosudna struktura koja može efikasno, u okviru svojeg djelokruga rada, rješavati predmete proizašle iz primjene propisa na području zaštite konkurencije.

Poglavlje pregovora u procesu pristupanja Evropskoj Uniji, koje se odnosi na zaštitu konkurencije, pretpostavlja kao jedno od mjerila pripremljenosti i spremnosti Crne Gore za članstvo u Evropskoj Uniji, postojanje pravnog okvira tržišne ekonomije i ekonomskih sloboda usklađenih s pravnom tekovinom Evropske Unije (acquis communautaire), ali i cijenjeno kroz praktičnu primjenu tog pravnog okvira u svakodnevnoj praksi tijela nadležnih za zaštitu konkurencije. S tim u vezi, zadatak Agencije je i da aktivno učestvuje u ostvarivanju svih oblika stručne saradnje sa drugim institucijama u Crnoj Gori (sektorski regulatori, Centralna banka i dr.), koji u okviru djelokruga svoga rada obavljaju odgovarajući obim poslova zaštite konkurencije po pojedinim ekonomskim sektorima, nastojeći da pri tome predloži i oblike zajedničkog rada kojima se doprinosi ukupnom nivou sprovođenja prava zaštite konkurencije u Crnoj Gori i ispunjavanje kriterijuma za članstvo u Evropskoj Uniji.

Sa druge strane, propisi o zaštiti konkurencije u Evropskoj Uniji, na čije se preuzimanje i primjenu obavezala i Crna Gora pri sklapanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (član 73 Sporazuma), podložni su stalnim promjenama. Iz tog razloga, na putu ostvarenja svojih ciljeva, Agencija ima obavezu stalnog praćenja promjena, te predlaganja odgovarajućih rješenja koja će joj omogućiti djelovanje u skladu sa važećim kretanjima, a sve u cilju efikasne zaštite slobodne konkurencije, praćenja tržišta u okviru zakonski dopuštenih okvira i priključivanja crnogorske ekonomije globalnim promjenama.

2. ZAKONODAVNI OKVIR

2.1. Zakon o zaštiti konkurencije

Zakonom regulisana oblast slobodne konkurencije na tržištu ima neposredan značaj za opšti privredni razvoj. Cilj slobodne i fer tržišne konkurencije usmjeren je ka stvaranju jednakih uslova privređivanja, što će definitivno dovesti do povećanja konkurentnosti, pravne sigurnosti, odnosno poslovne predvidljivosti učesnicima na tržištu. U tom pravcu su i odredbe člana 140 Ustava Crne Gore, kojima se precizira i zabranjuje svako narušavanje ili ograničavanje slobodne konkurencije, te svako favorizovanje nedozvoljenog dominantnog, odnosno monopolskog položaja.

S tim u vezi, Crna Gora se i obavezala da će obezbijediti standarde primjene pravila konkurencije precizirane Sporazumom o funkcionisanju EU, a koji su u najvećem dijelu već implementirani u naš zakonodavni sistem. Naime, Crna Gora je, uz značajnu podršku EK i Delegacije EU u Crnoj Gori već okončala postupak potpunog usklađivanja zakonodavnog okvira sa pravnim tekovinama EU u ovoj oblasti. Svi pravni instituti se nalaze u primjeni u Crnoj Gori, pri čemu su samo procesna pitanja i nadležnosti pojedinih sudova usklađeni sa pravnim poretkom Crne Gore. Svakako, nastojaće se da se unaprijede zakonodavna rješenja u onim djelovima gdje su uočeni nedostaci, kao i da se aktivno usklađuje zakonodavni okvir sa eventualnim promjenama koje mogu uslijediti u EU.

Zakon o zaštiti konkurencije, čija je primjena otpočela oktobra 2012. godine, osnovni je propis kojim se uređuju način, postupci i mjere kojima se obezbjeđuje adekvatna zaštita konkurencije u Crnoj Gori. Zakon se primjenjuje na sve oblike spriječavanja, ograničavanja ili narušavanja konkurencije od strane učesnika na tržištu na teritoriji Crne Gore, ali i na akte i radnje donešene, odnosno učinjene van njene teritorije, a koje za cilj ili posljedicu imaju narušavanje konkurencije u Crnoj Gori.

Zakonom je izvršeno unaprijeđenje propisa o zaštiti konkurencije kroz veći broj novih zakonskih rješenja u odnosu na prethodni, definisano formiranje nezavisnog tijela - Agencije za zaštitu konkurencije, i proširena ovlašćenja ove institucije. Pored toga, u skladu sa evropskom praksom, unijeta su i nova rješenja u pogledu definisanja dominantnog položaja i njegove zloupotrebe, određivanja relevantnog tržišta, kontrole koncentracija, kao i posebna ovlašćenja u vezi sa neposrednim uvidom ovlašćenih lica Agencije. Takođe, zakonom su, na drugačiji način u odnosu na prethodni, definisane novčane kazne za prekršaje, periodične novčane kazne koje se izriču zbog povrede postupka pred Agencijom, a kao poseban stimulatívni element za efikasnije otkrivanje kartela predviđena je mogućnost oslobađanja ili smanjenja kazne za učesnike koji su spremni da sarađuju sa Agencijom (*Leniency program*).

Zakon, po prvi put, predviđa mogućnost **kažnjavanja za radnje zloupotrebe dominantnog položaja, kao i mogućnost izricanja kazne u procentualnom iznosu od ostvarenog prihoda**, a koje aktivnosti i postupanja su u isključivoj nadležnosti sudova za prekršaje, odnosno u fiksnom iznosu, direktno od strane Agencije u slučaju odbijanja saradnje ili dostavljanja neistinitih podataka i činjenica.

U postupku harmonizacije sa pravilima Evropske Unije, Zakonom se uvodi niz novih instituta, među njima i mogućnost stranci, protiv koje se vodi postupak, da već tokom postupka, dakle prije

donošenja odluke Agencije, **sama odluči da ispravi, odnosno promijeni svoje ponašanje na tržištu, te predloži Agenciji preuzimanje određenih obaveza kojima bi se otklonili negativni efekti takvog tržišnog ponašanja.** U tom pravcu, a zavisno od konkretnog slučaja, vrsti povrede i predloženim mjerama, Agencija može prihvatiti dogovor sa subjektom protiv kojeg se postupak vodi.

S druge strane, Zakon uvodi i izuzetno značajan **institut „saradnika“** u postupku razotkrivanja i kažnjavanja kartelnog udruživanja. O mogućoj ulozi saradnika govorimo kada učesnik samog kartelnog, odnosno zabranjenog sporazuma među konkurentima na određenom tržištu (osim učesnika koji je inicirao ili organizovao kartel), Agenciji dostavi dokaze o postojanju kartela, omogući njegovo otkrivanje i na taj način pomogne u otkrivanju i sankcionisanju učesnika kartela, kao najtežih oblika kršenja zakonitosti slobodnog tržišta. U ovim slučajevima, privredni subjekt koji je prijavio i sarađivao tokom postupka sa Agencijom može biti oslobođen kaznene mjere ili ona može biti značajno umanjena.

Agencija je, u skladu sa novim Zakonskim rješenjima, ovlašćena da u postupku prikupljanja informacija, podataka i dokumentacije **utvrđuje periodične novčane kazne** u slučaju odbijanja privrednog subjekta da učini tražene podatke i informacije dostupnim Agenciji ili dostavi netačne ili neistinite podatke. Ista kaznena politika prisutna je u slučajevima nesprovođenja privremenih mjera, kao i u slučajevima zloupotrebe privilegovane komunikacije. Primjena predmetnih kazni svakako utiče na svijest privrednih subjekata o značaju nadležnosti Agencije za stvaranje boljeg privrednog ambijenta, kao i osjećaja zaštite jednakih tržišnih uslova za sve učesnike na tržištu. Predmetna kaznena politika svakako upućuje na iskrenu namjeru Crne Gore da se u potpunosti ostvare svi preduslovi za pravilno funkcionisanje i poslovanje bez netržišnih postupanja velikih subjekata ili zloupotreba, koje imaju za cilj ograničavanje tržišta i njegovu kontrolu od strane svega jednog ili nekoliko većih učesnika na tržištu.

Naravno, namjera Agencije jeste da što manje direktno utiče na tržišne tokove i njena uloga je prije svega korektivnog, a ne represivnog ili kontrolnog karaktera. Agencija svakako ne želi biti regulator tržišne utakmice sa prijetnjom gašenja nekog subjekta, ali se pravila slobodne tržišne konkurencije moraju poštovati.

U dosadašnjoj primjeni Zakona uočene su teškoće i problemi koji se prije svega tiču **procesnih rješenja**, a u odnosu na vrstu postupaka pred Agencijom. U tom smislu, utvrđeno je da se omogućavanjem podnošenja tužbe u upravnom sporu protiv svakog upravnog akta Agencije u toku postupka, pa i procesne prirode, može značajno uticati na efikasnost rada Agencije, **odugovlačenje postupka i donošenja rješenja, te jasno i na potencijalnu prekršajnu odgovornost takvih subjekata.**

Predmetno dodatno ukazuje na neophodnost izmjene Zakona i isključivanja vođenja upravnog spora protiv svake procesne radnje Agencije, te **obezbjeđivanja pravne zaštite isključivo na konačno rješenje Agencije.** Postojeće stanje jasno i bez potrebe utiče na efikasno i ekonomično vođenje postupka pred Agencijom i Upravnim sudom Crne Gore, a učesnicima na tržištu obezbjeđuje uslove za zloupotrebu prava sa ciljem **odugovlačenja postupka i eventualnog nastupa zastare za prekršajno gonjenje i kažnjavanje.**

Poseban problem svakako predstavlja i neophodnost vođenja nekoliko odvojenih postupaka pred više organa uprave, odnosno sudskih organa. U tom smislu, utvrđivanje postojanja povrede konkurencije u smislu Zakona sprovodi Agencija, dok utvrđivanje postojanja prekršajne odgovornosti vodi nadležni prekršajni sud. **Dualizam postupanja** u ovom slučaju može i proizvodi značajne posljedice, budući da nadležni prekršajni sudovi ne uzimaju utvrđenu povredu u upravnom postupku kao osnov odmjeravanja kazne, već **samostalno u posebnom postupku utvrđuju postojanje prekršaja i visinu kazne za predmetno nezakonito postupanje.**

2.2. Podzakonska akta

Područje zaštite konkurencije u Crnoj Gori detaljnije uređuje i niz uredbi, odluka i pravilnika koje je donijela Vlada Crne Gore, a koje sprovodi Agencija. Bitna činjenica jeste da su postojeći podzakonski akti već usklađeni sa propisima na snazi u Evropskoj Uniji, te da su usklađivanja prevashodno internog karaktera i u skladu sa novim zakonom. Nijesu evidentirane značajnije materijalne izmjene u odnosu na postojeća akta. Uz to, a u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, pri obavljanju poslova iz svoje nadležnosti, Agencija je dužna, na odgovarajući način, primjenjivati kriterijume koji proizilaze iz primjene pravila o zaštiti konkurencije u EU. To konkretno znači da, pri donošenju odluka iz svoje nadležnosti, Agencija primjenjuje primarno crnogorske propise, a u slučaju pravnih praznina ili dilema pri tumačenju istih, kao pomoćno sredstvo primjenjuje kriterijume iz pravne tekovine (Acquis), što uključuje uredbе i smjernice Evropske Unije, ali i odluke EK, odluke Evropskih sudova i drugih institucija EU.

U tom pravcu, ***bilo je neophodno donijeti podzakonska akta, kako bi se u potpunosti obezbijedili uslovi za potpunu harmonizaciju pravila, ali i prakse Agencije sa radom institucija za zaštitu konkurencije zemalja EU.***

S tim u vezi, donešena su podzakonska akta kojima se reguliše način, kriterijum i postupak utvrđivanja relevantnog tržišta, sadržaj i način podnošenja zahtjeva za odobrenje koncentracije, kao i sadržaj i način podnošenja zahtjeva za pojedninačna izuzeća sporazuma od zabrane.

➤ ***Pravilnik o načinu i kriterijumima utvrđivanja relevantnog tržišta ("Sl.list CG", br. 18/2013)***

Utvrđeni kriterijumi za određivanje relevantnog tržišta su od izuzetnog značaja u postupcima sprovođenja Zakona u svakoj od tri (3) komponente: i) zabranjeni sporazumi; ii) zloupotreba dominantnog položaja i iii) kontrola koncentracija. Utvrđivanje relevantnog tržišta je i polazna osnova u svakom od postupaka Agencije i posebno važno u postupcima prilikom utvrđivanja supstitabilnosti određenih proizvoda i/ili usluga, karakteristika i uobičajnih svojstava robe.

Teritorijalno razgraničenje je takođe od izuzetnog značaja i Pravilnik omogućava utvrđivanje šireg i užeg relevantnog tržišta, pri čemu isto može biti od presudnog uticaja na odlučivanje o postojanju ili nepostojanju povrede Zakona, te mogućim efektima takvog postupanja na trenutnu ili projektovanu strukturu tržišta. U navedenom smislu, predviđeni kriterijumi za utvrđivanje relevantnog tržišta su utvrđeni u skladu sa praksom Evropske komisije i tzv. SSNIP testa, koji je u primjeni u svim tijelima za zaštitu konkurencije u Evropskoj Uniji. Pravilnik obezbjeđuje uslove za ocjenu supstitabilnosti sa stanovišta kupca i sa stanovišta prodavca i predstavlja osnov za utvrđivanje tržišnog udjela učesnika u okviru jednom definisanog relevantnog tržišta.

➤ ***Pravilnik o obliku i sadržini službene legitimacije ovlaštenih lica i posebnog ovlaštenja za vršenje uvida ("Sl. list CG", br. 18/2013)***

Ovim pravilnikom propisuje se oblik i sadržina službene legitimacije ovlaštenih lica Agencije za zaštitu konkurencije, kao i posebnog ovlaštenja za vršenje uvida kojim se legitimira ostala lica Agencije. Ovlaštena lica Agencije za zaštitu konkurencije imaju prava i dužnosti utvrđene Zakonom o zaštiti konkurencije.

➤ ***Uputstvo o sadržaju i načinu podnošenja zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije ("Sl. list CG", br. 18/2013)***

Predmetno uputstvo je donešeno u pravcu određivanja dokumentacije i informacija koje su neophodne Agenciji, a u cilju ocjene ispunjenosti uslova za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije između privrednih subjekata na tržištu. U tom smislu je i teret dokazivanja svih uslova iz Zakona za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, kao i dostavljanje neophodnih dokaznih materijala i informacija, isključivo na podnosiocima zahtjeva. Uputstvom se naročito zahtijeva dostavljanje bližih informacija i podataka koji se tiču planirane transakcije, objašnjenje funkcionisanja procesa proizvodnje, nabavke i distribucije, kao i procjena efekata sprovođenja koncentracije na samu strukturu tržišta i potrošače u Crnoj Gori, a što treba da omogući službenim licima Agencije da sagledaju sve potencijalne rizike, kako na tržištu na koje se primarno odnosi koncentracija, tako i na drugim povezanim tržištima.

➤ ***Pravilnik o sadržaju i načinu podnošenja zahtjeva za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane ("Sl. list CG", br. 18/2013)***

Pravilnikom se propisuje sadržaj i način podnošenja zahtjeva za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane, koji za cilj ili posljedicu imaju ili mogu imati spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije na relevantnom tržištu. Pravilnik je od izuzetnog značaja za privredne subjekte, budući da određuje dokumentaciju i podatke koje učesnici u sporazumu moraju dostaviti Agenciji radi izvršenja ocjene pojedinačnog sporazuma i mogućeg izuzeća od zabrane.

Pravilnik određuje vrste podataka i informacija, kao i objašnjenje neophodnosti ugovaranja predmetnog posla na opisani način, koji moraju biti učinjeni dostupnim Agenciji, sa ciljem valjane i potpune ocjene pojedinačnog sporazuma podnijetog na izuzeće od zabrane. Zahtjevi postavljeni pred privredne subjekte, u smislu tereta dokazivanja, su izvedeni iz prakse Evropske Komisije prije usvajanja i stupanja na snagu Regulative 1/2003, kao i zemalja članica u kojima je zadržan institut pojedinačnog izuzeća sporazuma od zabrane.

Pravilnik takođe utvrđuje dokumentaciju i informacije koje učesnici potencijalnog zabranjenog sporazuma moraju dostaviti Agenciji, uz jasan i potpun poslovni, pravni i ekonomski okvir ciljeva sporazuma, a u pravcu ocjene Agencije da li isti ispunjava sve uslove iz Zakona za pojedinačna izuzeća od zabrane.

U toku daljih aktivnosti na ovom planu, usvojena su i stupila na snagu najvažnija podzakonska akta kojima se regulišu uslovi za grupno izuzeće od zabrane određene kategorije sporazuma –

vertikalnih, horizontalnih o istraživanju i razvoju i specijalizaciji, kao i grupno izuzeće sporazuma o distribuciji rezervnih djelova za motorna vozila i servisiranje.

Predmetnim podzakonskim aktima se određuju uslovi koje horizontalni sporazumi između konkurenata i potencijalnih konkurenata, odnosno vertikalni sporazumi privrednih subjekata mogu sadržati, te ograničenja i uslove koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi se ostvarili svi zahtjevi za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i Uredbom.

Donošenje predmetnih uredbi bilo je neophodno i u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*.

U tom pravcu, donijeto je ukupno sedam (7) uredbi za čije je sprovođenje nadležna Agencija, i to:

➤ ***Uredba o grupnom izuzeću od zabrane horizontalnih sporazuma o specijalizaciji („Sl. list CG“, br. 13/2014)***

Uredba je donijeta radi usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire* i, u tom smislu, ista obezbjeđuje potpunu usklađenost sa Uredbom Komisije EU br. 1218/2010 od 14. decembra 2010. godine o primjeni čl. 101(3) UoEZ od 1. januara 2011. godine. Uredbom se određuju uslovi koje horizontalni sporazumi o specijalizaciji između konkurenata i potencijalnih konkurenata mogu sadržati, odnosno ograničenja i uslovi koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi se ostvarili svi zahtjevi za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i ovom Uredbom.

➤ ***Uredba o grupnom izuzeću od zabrane sporazuma o distribuciji rezervnih djelova i servisiranju motornih vozila („Sl. list CG“, br. 13/2014)***

Uredbe je donijeta u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*. U tom smislu, ista obezbjeđuje potpunu usklađenost sa Regulativom Komisije EU br. 461/2010 od 27. maja 2010. godine o primjeni čl. 101(3) UoEZ na kategorije vertikalnih sporazuma i usaglašene prakse u sektoru motornih vozila od 1. juna 2010. godine. Uredbom se određuju uslovi koje sporazumi između učesnika na tržištu motornih vozila, a prije svega proizvodnje, prometa, distribucije i prodaje rezervnih djelova i usluge servisiranja i održavanja moraju ispuniti, kako bi obezbijedili izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom, Uredbom o grupnom izuzeću vertikalnih sporazuma od zabrane i ovom uredbom. Cilj uredbe jeste obezbjeđivanje uslova za razvoj konkurencije na tržištu prometa rezervnih djelova i pružanja usluge opravke i održavanja motornih vozila, a sa ciljem obezbjeđivanja dostupnosti rezervnih djelova nezavisnim i ovlašćenim distributerima i serviserima.

➤ ***Uredba o grupnom izuzeću od zabrane horizontalnih sporazuma o istraživanju i razvoju („Sl. list CG“, br. 13/2014)***

Donošenje Uredbe je ocijenjeno u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*. Predmetna Uredba obezbjeđuje potpunu usklađenost, naročito sa Uredbom Komisije EU br. 1217/2010 od 14. decembra 2010. godine o primjeni čl. 101(3) UoEZ od 1. januara 2011. godine. Uredbom se određuju uslovi koje horizontalni sporazumi između konkurenata i potencijalnih konkurenata mogu sadržati, odnosno ograničenja i uslovi koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi ostvarili sve zahtjeve za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i ovom Uredbom. Uredba u najvećoj mjeri omogućava i stimuliše zajedničko ulaganje u osnivanje i funkcionisanje novog učesnika na tržištu sa ciljem istraživanja i razvoja ili sinergije procesa između dva ili više nezavisnih učesnika na tržištu.

➤ ***Uredba o grupnom izuzeću vertikalnih sporazuma od zabrane („Sl. list CG“, br. 13/2014)***

Obaveza donošenja ove Uredbe je ocijenjena neophodnom radi usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa pravom EU. Uredba obezbjeđuje potpunu usklađenost, naročito sa Uredbom Komisije br. 330/2010 od 20. aprila 2010. godine o primjeni čl. 101(3) UoEZ na kategorije vertikalnih sporazuma od 1. juna 2010. godine. Uredba je takođe u potpunosti usklađena i sa Smjernicama EK za ograničenja u vertikalnim sporazumima od 19. maja 2010. godine. Uredbom se određuju uslovi koje vertikalni sporazumi između učesnika na tržištu mogu sadržati, odnosno ograničenja i uslovi koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi ostvarili sve zahtjeve za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i ovom Uredbom. Uredba predviđa naročito zabranjene klauzule koje ne mogu biti predmet vertikalnog sporazuma, odnosno koje mogu biti predmet samo pojedinačnog zahtjeva za izuzeće i ocjene Agencije u skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima i, s tim u vezi, definiše posebne vrste ograničenja koje vertikalni sporazumi mogu sadržati.

➤ ***Uredba o uslovima, postupku i kriterijumima za grupno izuzeće od zabrane sporazuma u sektoru osiguranja („Sl. list CG“, broj 52/2014)***

Donošenje ove uredbe je ocijenjeno neophodnim u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*. Uredba obezbjeđuje potpunu usklađenost sa Uredbom Komisije EU br. 267/2010 od 24. marta 2010. godine o primjeni čl. 101(3) UoEZ na kategorije sporazuma, odluka i usaglašene prakse u sektoru osiguranja. Donošenje ove uredbe je ocijenjeno neophodnim radi utvrđivanja uslova za grupno izuzeće od zabrane određene vrste sporazuma u sektoru osiguranja, odnosno u cilju obezbjeđivanja valjanog funkcionisanja finansijskog tržišta osiguranja u svemu u skladu sa odredbama Zakona o osiguranju, ali i u skladu sa opštim odredbama Zakona.

➤ ***Uredba o grupnom izuzeću od zabrane sporazuma o prenosu tehnologije („Sl. list CG“, br. 59/2014)***

Donošenje ove Uredbe je ocijenjeno neophodnim u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*. Uredbom se, u tom smislu, obezbjeđuje potpuna usklađenost sa Regulativom EK br. 316/2014 od 21.03.2014. godine, odnosno određuju uslovi koje sporazumi o prenosu tehnologije mogu sadržati, odnosno ograničenja i uslovi koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi uspunili sve zahtjeve za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i ovom Uredbom.

Ugovori o prenosu tehnologije se prije svega odnose na licenciranje prava na korišćenje tehnoloških rješenja i zaštićenih prava vlasnika licence. U najvećem broju slučajeva, ova vrsta sporazuma doprinosi unaprijeđenju konkurencije i umanjuje rizike i troškove u slučaju postojanja paralelnog istraživanja i razvoja više supstitabilnih proizvoda. Ovakvi sporazumi generalno imaju ekonomsku opravdanost, prije svega na osnovu očekivane efikasnosti i ulaganja u razvoj nove tehnologije, podsticaj unaprijeđenju postojećih tehnoloških rješenja i povećanja konkurencije među učesnicima na tržištu.

➤ ***Uredba o grupnom izuzeću od zabrane sporazuma u drumskom, željezničkom i saobraćaju u unutrašnjim vodama i sporazuma o konzorcijumu u linijskom pomorskom saobraćaju („Sl. list CG“, br. 59/2014)***

Donošenje predmetne Uredbe je ocijenjeno neophodnim u postupku usklađivanja regulatornog okvira u Crnoj Gori sa EU *acquis communautaire*, kojom se obezbjeđuje potpuna usklađenost sa Regulativom Komisije EU br. 246/2009 od 26.02.2009. godine, a kojom se uređuje primjena člana 101 (3) UoEZ na kategorije sporazuma pomorskih kompanija u linijskom pomorskom saobraćaju, kao i sa Regulativom br. 169/2009 od 26.02.2009. godine. Istom se uređuje primjena člana 101 (3) UoEZ i pravila o zaštiti konkurencije na kategorije sporazuma o prevozu u drumskom, željezničkom i saobraćaju unutrašnjim vodenim putevima. Uredbom se takođe određuju uslovi koje sporazumi između učesnika na tržištu drumskog, željezničkog i saobraćaja vodenim (unutrašnjim i međunarodnim putevima) mogu sadržati, odnosno ograničenja i uslovi koje sporazumi ne smiju sadržati, kako bi uspunili sve zahtjeve za izuzeće od zabrane u skladu sa Zakonom i ovom Uredbom.

U postupku pripreme podzakonskih akata, Agencija je imala značajnu podršku od strane Evropske Komisije. Uz pomoć i pod nadzorom eksperata Evropske Komisije, pripremljene su i sve uredbe, pravilnici i uputstva, što u najvećoj mjeri obezbjeđuje buduću, potpunu usaglašenost sa regulatornim okvirom Evropske Unije.

U daljem radu, kroz projekte koje finansira Evropska Unija (***“Usklađivanje zakonodavnog okvira sa EU *acquis* u oblasti direktive o uslugama i konkurencije”***), Agencija će biti angažovana na pripremi i drugih opštih akata, kojim će se obezbijediti mogućnost učesnicima na tržištu da imaju potpunu pravnu predvidljivost u svemu i u skladu sa smjernicama na snazi u Evropskoj Uniji.

3. AGENCIJA ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE

U skladu sa odredbama Zakona o zaštiti konkurencije osnovana je Agencija za zaštitu konkurencije, kao **institucija sa javnim ovlašćenjima, koja samostalno i nezavisno obavlja poslove u okviru djelokruga i nadležnosti utvrđenih Zakonom**, a koja kroz godišnji izvještaj za svoj rad odgovara Vladi i Skupštini Crne Gore.

Agencija je otpočela sa radom danom upisa u Centralni registar privrednih subjekata Poreske uprave (08.02.2013.godine).

Rad Agencije usmjeren je na aktivnosti kojima ona, u skladu sa zakonskim ovlašćenjima, raspoloživim ljudskim i materijalnim resursima, kontroliše ponašanje učesnika na tržištu, sa zadatkom da onemogući postupanja istih u smislu ograničavanja slobodne konkurencije.

U nadležnosti Agencije, a u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti konkurencije, primarno spadaju:

- utvrđivanje **zabranjenih sporazuma između učesnika na tržištu**, te određivanje mjera, uslova i rokova za otklanjanje negativnih posljedica zabranjenih sporazuma;
- utvrđivanje **zloupotrebe dominantnog položaja** i zabrana svakog postupanja koje dovodi do zloupotrebe, kao i određivanje mjera, uslova i rokova za otklanjanje negativnih posljedica takvog postupanja, kao i
- ocjena dopuštenosti **koncentracija preduzetnika**.

3.1. Organizaciona struktura Agencije

Unutrašnja organizacija i način poslovanja, opšta akta Agencije, kao i druga pitanja značajna za rad ove institucije **bliže su uređena Statutom Agencije**. Na prava i obaveze zaposlenih u Agenciji **primjenjuju se propisi kojima se uređuju položaj i zarade državnih službenika i namještenika**.

Radom Agencije **rukovodi direktor**, koji ima svog zamjenika, a koje na predlog Ministarstva ekonomije **imenuje Vlada Crne Gore**. Uslovi za imenovanje i trajanje mandata, kao i djelokrug njihovog rada, precizirani su odredbama Zakona o zaštiti konkurencije.

Agencija je **funkcionalno nezavisna institucija**, koja sve odluke donosi samostalno i na osnovu sprovedenih postupaka u skladu sa Zakonom o zaštiti konkurencije i Zakonom o opštem upravnom postupku. Međutim, **Agencija nema finansijsku nezavisnost**, budući da se finansira iz Budžeta Crne Gore, te da je Finansijski plan ove institucije predmet prethodnog odobrenja od strane Ministarstva finansija i Vlade Crne Gore. S tim u vezi, Agencija **nema ni mogućnost raspolaganja sopstvenim prihodima**, te se cjelokupan iznos sredstava, ostvaren tokom kalendarske godine po ovom osnovu, prenosi Budžetu Crne Gore.

Svi propisi o zaštiti konkurencije, pored obaveznog objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore", objavljuju se i na internet stranici Agencije www.azzk.me.

Osiguravajući transparentnost u radu, na internet stranici objavljuju se i sve izreke konačnih odluka Agencije (rješenja i zaključci), mišljenja, javni pozivi i ostala akta, kao i saopštenja za medije.

Prilikom ocjene potencijala Agencije, kao jedan od važnijih uslova predstavlja i dovoljan broj kvalifikovanog kadra, koji bi garantovao nesmetano funkcionisanje ove institucije. Da bi se izvršili zadaci koji su postavljeni pred ovu Agenciju, pored unaprijeđenja zakonske regulative, **potrebno je i kadrovsko jačanje u dijelu specifičnih oblasti primjene zakona.**

U tom pravcu, osnivanje Agencije, kao jednog od glavnih preduslova primjene prava konkurencije u Crnoj Gori i preuzimanje prava zaštite konkurencije iz EU zakonodavstva, te njegova efikasna implementacija, zbog svoje specifičnosti, zahtijeva kontinuirani rast finansijskih, ljudskih i tehničkih resursa.

S tim u vezi, Evropska Komisija je u godišnjim izvještajima o napretku utvrdila potrebu za jačanjem administrativnih kapaciteta Agencije i **dala preporuke za povećanje broja izvršilaca iz osnovne djelatnosti, kao i potrebu za dodatne obuke već zaposlenih službenika.**

Statutom Agencije, kao i Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, a u cilju efikasnijeg i efektivnijeg ostvarivanja procesa rada, organizovani su poslovi u okviru organizacionih jedinica, i to: *Odjeljenja za procjenu koncentracija, utvrđivanje zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja* i *Službi za opšte poslove i finansije*.

Poslovi u okviru ***Odjeljenja za procjenu koncentracija, utvrđivanje zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja*** odnose se na analiziranje uslova konkurencije na tržištu i tržištima pojedinih privrednih sektora, utvrđivanje metoda istraživanja konkurencije, donošenje akata po zahtjevima stranaka kod procjene koncentracija i pojedinačnih izuzeća sporazuma od zabrane, kao i povreda zakona u smislu utvrđivanja zloupotreba dominantnog položaja i zabranjenih sporazuma, izdavanja mišljenja o primjeni propisa iz oblasti zaštite konkurencije, uspostavljanje saradnje sa međunarodnim organizacijama, mrežama i institucijama koje se bave zaštitom konkurencije, kao i uspostavljanje i održavanje regionalne saradnje, izradu izvještaja o radu Agencije i drugi poslovi u okviru ovog odjeljenja.

U Odjeljenju su sistematizovana radna mjesta za 10 izvršilaca.

U ***Službi za opšte poslove i finansije*** obavljaju se poslovi koji se odnose na izradu opštih akata Agencije, planova rada i izvještaji o radu iz djelokruga rada ove službe, materijalno finansijski poslovi, javne nabavke, slobodan pristup informacijama, poslovi interne revizije, radnih odnosa i drugi administrativno tehnički poslovi, kao i poslovi posredovanja po Zakonu o zabrani zlostavljanja na radu, priprema i sprovođenje Plana integriteta, vođenje evidencije o poklonima u skladu sa Zakonom o spriječavanju sukoba interesa, i drugi poslovi u okviru ove službe.

U Službi su sistematizovana radna mjesta za sedam (7) izvršilaca.

<i>Zaposleni u Agenciji za zaštitu konkurencije</i>				
<i>Kvalifikacija</i>	<i>Pravnici</i>	<i>Ekonomisti</i>	<i>Ostali</i>	<i>Ukupno</i>
1. VSS	3	6	1	10
2. VŠS			1	1
3. SSS			2	2
<i>Ukupno</i>	3	6	4	13

Tabela 1: Kvalifikaciona struktura zaposlenih u Agenciji, stanje 31.12.2015. godine.

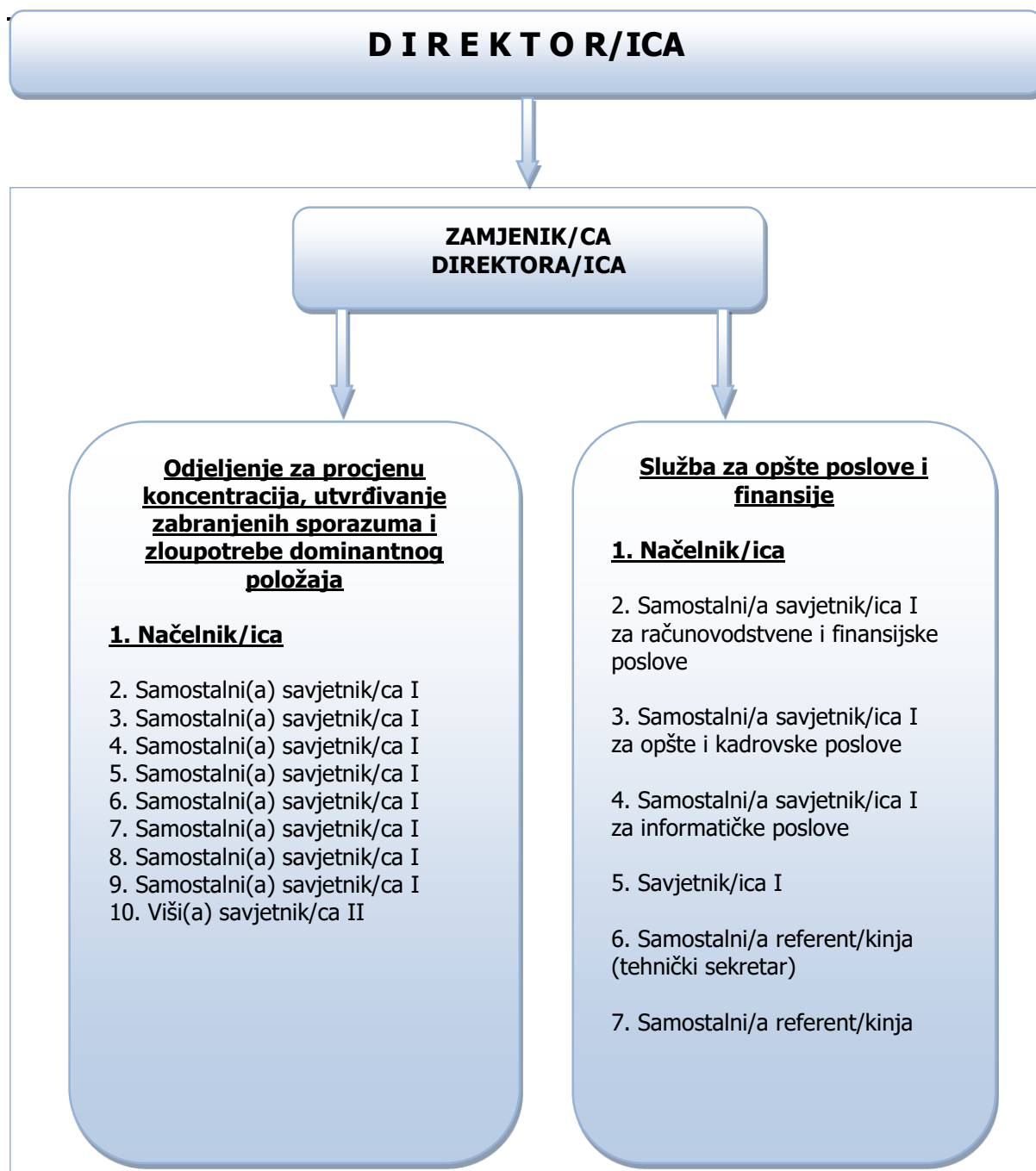
<i>Zaposleni u Agenciji za zaštitu konkurencije</i>						
<i>Naziv sektora</i>	<i>VSS</i>			<i>VŠS</i>	<i>SSS</i>	<i>Ukupno</i>
	<i>Pravnici</i>	<i>Ekonomisti</i>	<i>Ostali</i>			
Direktor		1				1
<i>Odjeljenje za procjenu koncentracija, utvrđivanje zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja</i>	3	4				7
<i>Služba za opšte poslove i finansije</i>		1	1	1	2	5
<i>Ukupno</i>	3	6	1	1	2	13

Tabela 2: Broj zaposlenih u Agenciji po organizacionim jedinicama, stanje 31.12.2015.godine

Upoređujući se sa pokazateljima tijela za zaštitu konkurencije, primarno u zemljama okruženja u odnosu na broj zaposlenih, odnosno veličinom budžetskih sredstava, naša institucija sa svega sedam (7) zaposlenih u radu na slučajevima spada u najmanje takve vrste, te se u tom smislu ni približno ne možemo upoređivati sa bilo kojom od ovih institucija. Još drastičniji primjer je sa budžetski opredijeljenim sredstvima za rad.

Nadzor nad poslovanjem Agencije obavlja Državna revizorska institucija. Isto tako, a u skladu sa članom 25 Zakona o zaštiti konkurencije, Završni račun Agencije podliježe i godišnjoj reviziji ovlaštenog nezavisnog revizora.

**ŠEMATSKI PRIKAZ UNUTRAŠNJE ORGANIZACIJE I
SISTEMATIZACIJE AGENCIJE ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE**

3.2. Osvrt na novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije za zaštitu konkurencije

Pravilnikom se mijenja unutrašnja organizacija, prije svega radi obezbjeđivanja efikasnijeg i ekonomičnijeg rada Agencije na planu analize pojedinačnih privrednih sektora, vršenja ispitnih i istražnih radnji, te utvrđivanja povrede konkurencije.

Predmetna sistematizacija je usklađena sa stvarnim potrebama daljeg razvoja Agencije, a u skladu i sa sličnim unutrašnjim strukturama nadležnih organa za zaštitu konkurencije uporednih zemalja i zemalja članica EU.

Osnovne izmjene se prije svega tiču strukturiranja podjele poslova unutar *Sektora za procjenu koncentracija, utvrđivanja zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja*, kojom se obezbjeđuje uža specijalizacija službenih lica sa ciljem boljeg poznavanja pojedinačnih tržišta, strukture i dinamike, te mogućih ograničenja razvoja konkurencije.

Pravilnikom je takođe utvrđen minimalni broj izvršilaca, imajući u vidu i preporuke Evropske Komisije i Evropske Delegacije u Podgorici, a koje su sastavni dio godišnjih izvještaja u postupku pristupanja Crne Gore Evropskoj Uniji (tzv. *Progress report*).

Politika konkurencije je u tom smislu ocijenjena kao razvojna politika, koja je jedan od četiri stuba funkcionisanja unutrašnjeg zajedničkog EU tržišta, te da je za pravilno i potpuno sprovođenje predmetne politike neophodan značajno veći broj obrazovanog i stručnog kadra nego što je to Agencija imala na raspolaganju u prethodnom periodu.

Posebno se ukazuje na složenost poslova službenih lica Agencije i zahtjev nadzora nad svim privrednim sektorima, uključujući i rad na tržištima gdje pojedinačni regulatorni organi vrše nadzor nad funkcionisanjem tržišta.

Za razliku od sektorskih regulatora (koji nadziru i regulišu poslovanje u samo jednom privrednom sektoru), koji imaju i po više desetina zaposlenih službenih i ovlašćenih lica, u Agenciji na najsloženijim poslovima metoda istraživanja konkurencije - ispitnih i istražnih radnji, te utvrđivanja povreda konkurencije i odobravanja koncentracija u svim privrednim sektorima, angažovano je svega sedam (7) izvršilaca.

Imajući u vidu navedeno, a naročito cijeneći potrebu razvoja administrativnog kapaciteta radi adekvatnog i potpunog sprovođenja Zakona o zaštiti konkurencije i ispunjenja predviđenih obaveza Crne Gore u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, Agencija nalazi da je predviđeni broj ovlašćenih službenih lica minimalan za obavljanje povjerenih nadležnosti, te da će u narednim godinama biti potreban i dodatni broj izvršilaca, angažovanih na rješavanju zahtjevnih postupaka povreda konkurencije.

Popuna sistematizovanih radnih mjesta u narednom periodu vršiće se postepeno, polazeći od prioriteta, te saglasnosti Ministarstva finansija i budžetski opredijeljenih sredstava za ove namjene.

Novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, a u cilju efikasnijeg i efektivnijeg ostvarivanja procesa rada, organizovani su poslovi u okviru organizacionih jedinica, i to: Sektora za procjenu koncentracija, utvrđivanje zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja i Službi za opšte poslove i finansije.

Poslovi u okviru Sektora odnose se na:

praćenje i analiziranje uslova konkurencije na tržištu i tržištima pojedinih definisanih privrednih sektora; utvrđivanje metoda istraživanja konkurencije; rješavanje u postupku izuzeća od zabrane pojedinih sporazuma; predlaganje mjera prema učesnicima i udruženjima učesnika za učinjene povrede konkurencije ili radi njihovog spriječavanja, prestanka već nastale povrede i otklanjanja štetnih posljedica po učesnike i potrošače; pripremanje mišljenja o primjeni propisa u oblasti zaštite konkurencije; pripremanje stručne osnove za izradu nacrtu zakona i podzakonskih akata iz oblasti zaštite konkurencije; rješavanje u postupku procjene koncentracija; utvrđivanje zloupotrebe dominantnog položaja određenih učesnika na tržištu; utvrđivanje zabranjenih sporazuma; pripremanje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka nadležnom organu i/ili izdavanja prekršajnih naloga u skladu sa zakonom kojim se uređuje prekršaj; pripremanje mišljenja u vezi sa važećim propisima koji utiču ili mogu uticati na konkurenciju i o tome obavještavanje javnosti; izrade sektorskih analiza; prikupljanja, obrade i analiziranja podataka značajnih za utvrđivanje činjenica u postupku zaštite konkurencije i u tom cilju po potrebi vršenja neposrednog uvida kod stranke ili drugog učesnika u postupku; saradnju sa međunarodnim organizacijama, mrežama i institucijama koje se bave zaštitom konkurencije; uspostavljanju i održavanju regionalne saradnje; pripremanje izvještaja, protokola, sporazuma, memoranduma i međunarodnih dokumenata o saradnji sa međunarodnim institucijama; praćenje propisa i primjenu prakse EU u oblasti zaštite konkurencije; pripremanje i izradu strategija, projekata, sektorskih analiza, programa i izvještaja o radu Agencije u dijelu poslova Sektora; kontrole sprovođenja mjera naloženih rješenjem; objavljivanje statističkih podataka, praćenje i analiziranje uslova konkurencije na tržištu regulisanih sektora, IT sektora, medija i oglašavanja, naročito praćenja promjena regulatornog okvira na definisanim tržištima, analiza uslova konkurencije, primjedbi učesnika na tržištu i korisnika usluga, saradnju sa nadležnim organima i organizacijama koji vrše nadzor nad izvršenjem uslužnih djelatnosti na teritoriji Crne Gore, strukovnim i drugim profesionalnim udruženjima kojima se vrši regulisanje uslova obavljanja određenih djelatnosti, Centralnom bankom, Agencijom za nadzor osiguranja; CALIMS i FZOCG na planu utvrđivanja mjera i akata nadležnih organa kojima se može ograničiti konkurencija, odnosno istraživanju mjera, akata i radnji učesnika na definisanim tržištima kojima se vrši povreda konkurencije, naročito praćenja promjena regulatornog okvira na definisanim tržištima, analiza uslova konkurencije, primjedbi učesnika na tržištu i korisnika usluga, na praćenje i analiziranje uslova konkurencije na finansijskom tržištu, tržištu zdravstva, slobodnih profesija i ostalih usluga i u okviru tih oblasti, održavanje saradnje sa nadležnim organima i organizacijama na planu obezbjeđivanja nesmetanog razvoja tržišta, te spriječavanja ograničenja konkurencije aktima tih organa; vršenje stalnih analiza na tržištu maloprodaje cijena, komercijalne politike, uslova nabavke i dostupnosti proizvoda krajnjim potrošačima, te pokretanje postupka analize tržišta, a koje se odnose na praćenje i analiziranje uslova konkurencije na tržištu građevinarstva, rudarstva, turizma, saobraćaja, prehrambene industrije i kućne hemije, a naročito praćenja promjena na definisanim tržištima, analiza uslova konkurencije, primjedbi učesnika na tržištu i korisnika usluga, kao i vršenje drugih poslova u skladu sa zakonom.

Nadležnosti Sektora razvrstane su u tri (3) odsjeka, i to:

- Odsjek za zaštitu konkurencije na regulisanim tržištima u sektoru elektronskih komunikacija, informacionih tehnologija i medija;
- Odsjek za zaštitu konkurencije finansijskog tržišta, zdravstva, slobodnih profesija i ostalih usluga;
- Odsjek za zaštitu konkurencije na tržištu energetike, građevinarstva, šumarstva, rudarstva, turizma, saobraćaja, poljoprivrede i hemijskih proizvoda.

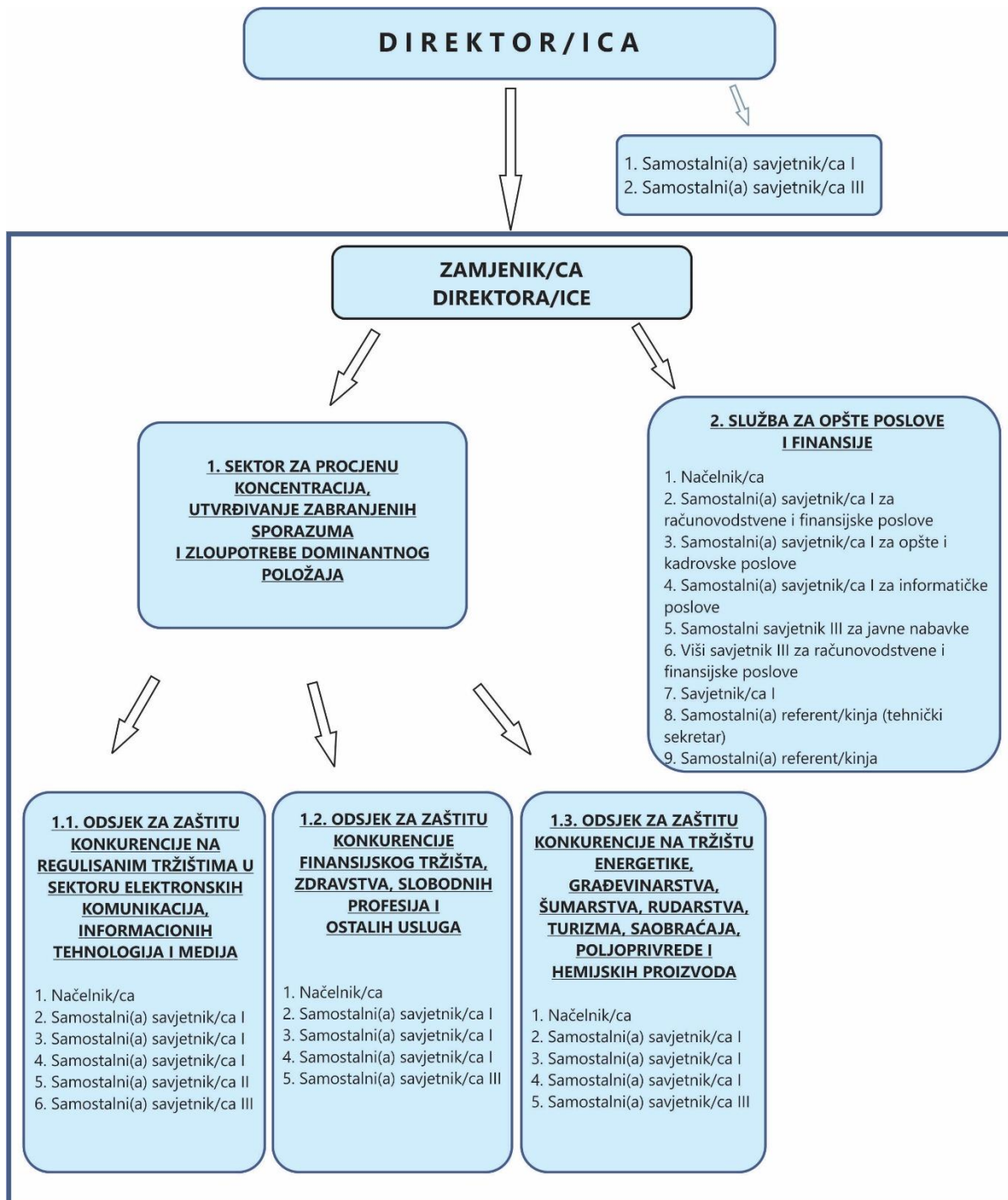
U Sektoru su sistematizovana radna mjesta za 16 izvršilaca, i to: 6 u Odsjeku na regulisanim tržištima elektronskih komunikacija, informacionih tehnologija i medija; 5 u Odsjeku za finansijsko tržište, zdravstvo, slobodne profesije i ostale usluge; i 5 u Odsjeku za tržište energetike, građevinarstva, šumarstva, rudarstva, turizma, saobraćaja, poljoprivrede i hemijskih proizvoda.

U ***Službi za opšte poslove i finansije*** obavljaju se poslovi koji se odnose na izradu opštih akata Agencije; pripremu i objedinjavanje programa, planova rada i izvještaja o radu Agencije; pripremu pojedinačnih akata o ostvarivanju prava iz radnih odnosa zaposlenih; pripremu akata za obračun zarada, naknada i drugih primanja zaposlenih; pripremu i zaključivanje ugovora sa fizičkim i pravnim licima; vođenje personalne evidencije; druge organizacione, pravne, materijalno-finansijske poslove, a posebno pripremu i izvršenje predračuna sredstava; izradu finansijskog plana; blagovremeno i namjensko korišćenje sredstava za namjene predviđene budžetom i finansijskim planom; vođenje poslovnih knjiga; izradu periodičnih obračuna i završnih računa; izradu finansijskih iskaza i dostavljanje Državnom trezoru; blagajničko poslovanje; knjigovodstvene poslove; ovjeravanje tačnosti i punovažnosti plaćanja državnim novcem; javne nabavke; kancelarijske i pomoćne poslove i druge poslove u skladu sa propisima.

U ovoj Službi su sistematizovana radna mjesta za 9 izvršilaca.

Van organizacionih jedinica obavljaju se poslovi Samostalnog savjetnika I – za poslove PR i saradnje sa domaćim i međunarodnim medijima i Samostalnog savjetnika III – za poslove saradnje sa nevladinim organizacijama.

**ŠEMATSKI PRIKAZ UNUTRAŠNJE ORGANIZACIJE
I SISTEMATIZACIJE AGENCIJE ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE
PO NOVOM PRAVILNIKU O ORGANIZACIJI I SISTEMATIZACIJI**

3.3. *Interna akta Agencije za zaštitu konkurencije*

Od dana osnivanja, Agencija je usvojila sljedeća interna akta:

➤ ***Statut***

Na osnovu člana 20 stav 4 Zakona, uz saglasnost Vlade Crne Gore, donešen je Statut Agencije za zaštitu konkurencije. ***Statut je objavljen u "Službenom listu Crne Gore" br. 10/13 i stupio na snagu dana 26.02.2013. godine.***

Statutom se uređuje unutrašnja organizacija, nadležnosti i djelokrug poslova Agencije, način i postupak odlučivanja, donošenje i objavljivanje opštih akata i druga pitanja koja su od značaja za rad ove institucije.

➤ ***Tarifnik o visini naknada koje se plaćaju u postupku pred Agencijom za zaštitu konkurencije***

Na osnovu člana 24 stav 3 Zakona, a uz saglasnost Vlade Crne Gore, Agencija je donijela Tarifnik o visini naknada koje se plaćaju u postupku pred Agencijom za zaštitu konkurencije. ***Tarifnik je objavljen u "Službenom listu Crne Gore" br. 14/13 i stupio na snagu dana 23.03.2013. godine***

➤ ***Finansijski plan***

Vlada Crne Gore dala je saglasnost na Finansijski plan Agencije za zaštitu konkurencije za 2014., 2015. i 2016. godinu.

➤ ***Pravilnik o unutrašnjoj sistematizaciji i organizaciji***

Vlada Crne Gore je dala saglasnost za donošenje **Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Agencije za zaštitu konkurencije**. Isti je stupio na snagu 13.07.2013. godine.

➤ ***Knjiga procedura***

Vlada Crne Gore je donijela Zaključak broj 06-27/3 od 21.juna 2012. godine, kojim se zadužuju svi korisnici budžeta da donesu Knjige procedura, za sve poslovne procese. U skladu sa tim, kao i u cilju formalizacije okvira za Finansijsko upravljanje i kontrolu (FMC), direktor Agencije je u junu 2013. godine donio Knjigu procedura Agencije za zaštitu konkurencije.

Knjiga procedura predstavlja skup pravila i procedura, uključujući i opis radnih mjesta, koji objašnjavaju rad finansijskog poslovanja u Agenciji. Interna pravila i procedure su „živi“ dokumenti koji se mogu objavljivati u fazama, te se iste redovno ažuriraju u okviru Knjige procedura Agencije. Korišćenje internih pravila i procedura, navedenih u nastavku teksta, odobrava Direktor Agencije i neophodno je da ih koriste svi rukovodioci i zaposleni kao osnovu za finansijsko upravljanje i kontrolu:

- *Interno uputstvo za sprovođenje javnih nabavki,*
- *Interno uputstvo za izradu i donošenje budžeta Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interno pravilo za obrazovanje radne grupe ili drugog oblika rada, način obrazovanja radnog tima i isplate naknada Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Pravilo o radu PR službenika Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Pravilnik o načinu evidentiranja i plaćanja ulaznih faktura Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Pravilnik o načinu pripreme obračuna plata Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interni pravilnik za procedure za pripremu finansijskog izvještaja Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Kućni red Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interno pravilo o postupku odobravanja službenog putovanja Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Uputstvo o prijemu građana,*
- *Organizacija finansijsko-računovodstvenih poslova u Agenciji za zaštitu konkurencije sa opisom radnih mjesta,*
- *Pravilnik o vrsti i načinu finansijskog praćenja,*
- *Interno pravilo za korišćenje mobilnih telefona na teret Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interno pravilo o evidentiranju državne imovine,*
- *Interno pravilo o blagajničkom poslovanju Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interna procedura za potrošnju goriva za korišćenje službenih vozila Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Interno pravilo za izradu internih akata koja se primjenjuju u Agenciji za zaštitu konkurencije,*
- *Interno pravilo o postupku odobravanja stručnog usavršavanja,*
- *Interno pravilo o postupku primjene Zakona o slobodnom pristupu informacijama u Agenciji za zaštitu konkurencije,*
- *Pravilnik o uslovima i načinu korišćenja službenih vozila Agencije za zaštitu konkurencije,*
- *Pravila obrade i zaštite podataka o ličnosti.*

➤ *Plan javnih nabavki*

Na osnovu člana 38 Zakona o javnim nabavkama ("Sl. list CG" broj 42/11), donešen je u januaru 2015. godine *Plan javnih nabavki*, dok je u septembru iste godine donešen i Amandman na Plan javnih nabavki za 2015. godinu.

➤ ***Etički kodeks***

Na osnovu člana 16 tačka 6 Statuta, donešen je u junu 2013. godine Etički kodeks Agencije. Etičkim kodeksom uređuju se pravila ponašanja i etički standardi zaposlenih.

➤ ***Pravilnik o slobodnom pristupu informacijama***

Na osnovu člana 11 Zakona o slobodnom pristupu informacijama ("Sl. list CG" broj 44/12), u junu mjesecu 2013. godine donešen je Vodič za pristup informacijama u posjedu Agencije za zaštitu konkurencije.

➤ ***Plan integriteta***

Decembra 2013. i decembra 2014. godine, a na osnovu člana 68 Zakona o državnim službenicima i namještenicima ("Sl. list Crne Gore" br. 39/11, 50/11 i 66/12), direktor Agencije donio je Odluku kojom se usvaja ***Plan integriteta*** za 2014., odnosno za 2015. godinu, a u skladu sa smjernicama organa uprave nadležnog za antikorupcijske poslove. Planom integriteta identifikuju se radna mjesta posebno izložena riziku, odabrani rizici koji se odnose na ta radna mjesta, te odgovarajući faktori rizika, postojeće mjere kontrole kod onih radnih mjesta gdje je procijenjeno da mjere kontrole nijesu savladale, tj. eliminisale rizik, pristupa se unošenju mjera za otklanjanje preostalog rizika, a zatim i odgovornog lica i roka realizacije navedenih mjera.

➤ ***Izveštaj o radu***

Skupština Crne Gore, na sjednici održanoj 28.12.2015. godine, usvojila je ***Izveštaj o radu Agencije za zaštitu konkurencije za 2014. godinu***. Isti je usvojen i od strane Vlade Crne Gore, na sjednici od 11.06.2015. godine. Izveštaj je objavljen na internet stranici Agencije.

➤ ***Obavještenje o načinu podnošenja i sadržini inicijative, odnosno informacije za ispitivanje povrede konkurencije pred Agencijom za zaštitu konkurencije***

Obavještenje o načinu podnošenja i sadržini inicijative, odnosno informacije za ispitivanje povrede konkurencije pred Agencijom za zaštitu konkurencije, takođe dostupno na web sajtu Agencije, namijenjeno je obavještenju svih zainteresovanih o načinu i sadržini podnošenja inicijative, odnosno informacije za ispitivanje povrede konkurencije pred Agencijom, shodno odredbama Zakona.

Inicijativu, odnosno informaciju za ispitivanje povrede konkurencije (u daljem tekstu "inicijativa") u skladu sa odredbama člana 28 Zakona, mogu podnijeti sva lica koja su u posjedu informacija, dokumenata i drugih podataka, koji osnovano ukazuju da je izvršena radnja kojom se vrši povreda odredaba Zakona. Obavještenje takođe sadrži listu podataka koje inicijativa treba, kao i podataka koje inicijativa može da sadrži.

➤ ***Obavještenje o zaštiti povjerljivih poslovnih podataka u postupku pred Agencijom za zaštitu konkurencije***

Svi učesnici na tržištu Crne Gore mogu pred Agencijom u postupcima koji se vode po zahtjevu stranke, kao i postupcima koje Agencija vodi po službenoj dužnosti, postavljati zahtjeve o zaštiti podataka i/ili izvora podataka sadržanih u zahtjevu, odnosno u dokumentaciji ili informacijama koje učesnici na tržištu dostave ili na drugi način učine dostupnim Agenciji.

S tim u vezi, donešeno je ***Obavještenje o zaštiti povjerljivih poslovnih podataka u postupku pred Agencijom za zaštitu konkurencije***, koje je izdato sa ciljem obezbjeđivanja ekonomičnosti i efikasnosti postupka, zaštite svih stranaka u postupcima pred Agencijom, javnog interesa, kao i trećih lica koja mogu imati pravnog interesa u postupku koji se pred Agencijom vodi u skladu sa Zakonom.

➤ ***Registar rizika Agencije za zaštitu konkurencije***

Upravljanje rizicima predstavlja zakonsku obavezu budžetskih jedinica, predviđenu članom 6 stav 1 tačka 2 Zakona o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru ("Sl. list Crne Gore", br. 73/08, 20/11 i 30/12). Finansijsko upravljanje i kontrola (FMC) je dio sistema unutrašnjih kontrola, koji utvrđuje i za koji je odgovoran rukovodilac subjekta, a kojim se, upravljajući rizicima, obezbjeđuje razumna uvjerenost da će se u ostvarivanju ciljeva subjekta, budžetska i druga sredstva koristiti pravilno, ekonomično, efikasno i efektivno.

Prema važećoj zakonskoj regulativi, Agencija za zaštitu konkurencije je odgovorna za adekvatno i efikasno finansijsko upravljanje koje će omogućiti pouzdan sistem finansijske kontrole, a na taj način i efektivno izvršenje funkcija ove institucije, uključujući i upravljanje rizicima. Shodno navedenom, direktor Agencije za zaštitu konkurencije je, dana 14.09.2015. godine, donio ***Registar rizika Agencije za zaštitu konkurencije***.

Registar rizika je proces koji se ne završava konačnim proizvodom već je potrebno vršiti njegov kontinuiran pregled i ažuriranje.

➤ ***Akcioni plan za donošenje seta internih pravila i procedura za uspostavljanje, sprovođenje i razvoj finansijskog upravljanja i kontrole u Agenciji za zaštitu konkurencije***

Članom 14, stav 2 i 3, Zakona o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru ("Sl. list CG", broj 73/08, 20/11 i 30/12) utvrđeno je da se uspostavljanje finansijskog upravljanja i kontrola vrši na osnovu plana za uspostavljanje finansijskog upravljanja i kontrola i metodologije za sprovođenje plana koju utvrđuje rukovodilac subjekta, kao i da način i postupak uspostavljanja i sprovođenja sistema finansijskog upravljanja i kontrola utvrđuje posebnim propisom Ministarstvo finansija.

Postupajući po istom, direktor Agencije za zaštitu konkurencije, dana 15.09.2015. godine, donio je ***Akcioni plan za donošenje seta internih pravila i procedura za uspostavljanje, sprovođenje i razvoj finansijskog upravljanja i kontrola u Agenciji za zaštitu konkurencije***.

➤ *Kadrovski plan*

Shodno članu 148 Zakona o državnim službenicima i namještenicima ("Službeni list CG", br.39/11 i 50/11, 66/12, 34/14 i 53/14), u cilju upravljanja kadrovima u državnim organima donosi se kadrovski plan koji se sastoji od zbirnih i pojedinačnih podataka o zaposlenima u državnim organima i potreba za novim zapošljavanjem u godini za koju se kadrovski plan donosi.

Direktor Agencije za zaštitu konkurencije je, u skladu sa članom 149 stav 2 Zakona o državnim službenicima i namještenicima ("Službeni list CG", br.39/11 i 50/11, 66/12, 34/14 i 53/14), u januaru 2015. godine donio Kadrovski plan Agencije za zaštitu konkurencije za 2015. godinu.

4. FINANSIRANJE AGENCIJE

Budžet Agencije, kao Pregled plana prihoda i rashoda, utvrđen je Budžetom Crne Gore za 2015. godinu. Isti je pripremljen u skladu sa zaključcima i smjernicama Vlade Crne Gore, na način koji će omogućiti izvršavanje predviđenih aktivnosti opredijeljenih zakonom i ostalom regulativom, a uz dosljedno poštovanje principa efikasnog i efektivnog korišćenja svih resursa Agencije.

4.1. Planirane aktivnosti

Pojedinačno utvrđene pozicije zasnovane su na projekciji prihoda, odnosno na osnovu ukupno opredijeljenih budžetskih sredstava za 2015. godinu i planiranih aktivnosti Agencije usmjerenih ka ostvarivanju njene osnovne funkcije.

Agencija je, uzimajući u obzir očekivani dalji razvoj politike konkurencije, razumijevanja svih nezakonitih radnji i prakse koje postoje na tržištu Crne Gore i postupaka u toku, koji moraju biti predmet posebnog i zahtjevnog postupka dokazivanja, projektovala potrebu većeg angažovanja sredstava u odnosu na 2014. godinu, sa ciljem:

- obezbjeđivanja dokaza vršenjem radnji neposrednog uviđaja;
- edukaciji zaposlenih na planu primjene ekonomskih analiza povreda konkurencije;
- povećanja preventivnih napora na spriječavanju povreda i kaznenih mjera u korist Budžeta Crne Gore;
- razvoja međunarodne saradnje sa ciljem obezbjeđivanja jednobrazne prakse sa zemljama članicama Evropske Unije;
- angažovanja stručnih lica iz pojedinih privrednih sektora za potrebe edukacije zaposlenih u Agenciji i kao stručna pomoć u postupcima pred Agencijom u specifičnim privrednim oblastima (elektronske telekomunikacije, finansijski sektor, energetika, farmacija);

4.2. Izvori finansiranja i struktura prihoda Agencije

Zakonom o zaštiti konkurencije (član 24 stav 1) je utvrđeno da se sredstva neophodna za rad Agencije obezbjeđuju iz:

- naknada koje se plaćaju Agenciji,
- Budžeta Crne Gore, donacija,
- kao i ostalih izvora u skladu sa zakonom.

Naknade se utvrđuju Tarifnikom, koji je donijela Agencija uz saglasnost Vlade Crne Gore. Visina naknada utvrđuje se za rješenja i akte koje izdaje Agencija pojedinim učesnicima na tržištu.

Predložena rješenja u Tarifniku daju mogućnost zainteresovanim učesnicima na tržištu da, prije podnošenja određenog zahtjeva Agenciji, budu upoznati sa nivoom naknada koje će snositi za izdavanje akata od strane Agencije po njihovom zahtjevu.

Naknade se evidentiraju i nalaze na posebnom računu Agencije kod Centralne banke Crne Gore. Prihodi po ovom osnovu se ne mogu planirati, polazeći od činjenice da Agencija ne može ni približno znati koliko će, prije svega, biti podnešenih zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, odnosno koliko će biti promjena vlasničke i upravljačke strukture na tržištu tokom godine. Prvenstveno iz tih razloga, sredstva Budžeta Crne Gore predstavljaju glavni, i za sada jedini, izvor finansiranja Agencije, imajući u vidu nepredvidljivost i nesigurnost finansiranja iz sopstvenih izvora.

5. TRI SEGMENTA POLITIKE ZAŠTITE KONKURENCIJE

U nadležnosti Agencije, a u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti konkurencije je pokretanje i vođenje postupka zbog radnji i akata koji predstavljaju zabranjene sporazume, preduzimanje radnji i akata dominantnog učesnika na tržištu, pri čemu te radnje i akti mogu predstavljati zloupotrebu takvog položaja i kontrola koncentracija značajnih učesnika na svjetskom i/ili domaćem tržištu. U tom smislu, Agencija vodi upravni postupak, sa ciljem utvrđivanja da li pojedine radnje i postupci privrednih subjekata mogu imati za posljedicu značajno narušavanje, ograničavanje ili spriječavanje konkurencije.

Postupajući u skladu sa odredbama Zakona o opštem upravnom postupku i Zakona o zaštiti konkurencije Agencija je, u cilju transparentnosti postupka i zaštite interesa stranaka, sve postupke vodila u zakonom utvrđenim rokovima za donošenje konačnih rješenja u konkretnoj upravnoj stvari.

5.1. Kontrola koncentracija

U pravu konkurencije EU, kontrola koncentracija je u proteklim godinama dobila sve više ekonomskog značaja, te i Agencija nastoji da, u skladu sa administrativnim kapacitetima, obezbijedi prije svega razumijevanje poslovnih namjera i ekonomskih implikacija koncentracije.

U tom pravcu, značajan dio upravnih poslova Agencije u 2015. godini odnosio se na područje procjene koncentracija učesnika na tržištu.

Za razliku od postupaka utvrđivanja zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja, koje Agencija uvijek pokreće po službenoj dužnosti, **postupak procjene dopuštenosti koncentracije po pravilu se pokreće isključivo prijavom njenih učesnika**. Budući da koncentracija učesnika na tržištu može imati pozitivne i negativne efekte, Agencija upravo, uzimajući u obzir efekte konkurencije na relevantnom tržištu, odlučuje o kriterijumima procjene svake pojedine koncentracije.

U skladu sa propisima koji uređuju njenu nadležnost, Agencija **procjenjuje samo poslovne transakcije značajne ekonomske snage**, koje se ogledaju kroz ukupne prihode preduzetnika - učesnika u koncentraciji. Zakon o zaštiti konkurencije, **kao jedini objektivni i mjerljivi kriterijum za postojanje obaveze prijavljivanja koncentracije, utvrđuje visinu ukupnog godišnjeg prihoda učesnika u koncentraciji**. S tim u vezi, učesnici u koncentraciji su obavezni da prijave svaku namjeru sprovođenja koncentracije, ako su ostvareni sljedeći uslovi, odnosno da je:

- 1) zajednički ukupni godišnji prihod najmanje dva učesnika u koncentraciji ostvaren na tržištu Crne Gore **veći od pet miliona eura u prethodnoj finansijskoj godini;**
- 2) zajednički ukupni godišnji prihod učesnika u koncentraciji ostvaren na svjetskom tržištu u prethodnoj finansijskoj godini **veći od 20 miliona eura** i ako je najmanje jedan od učesnika koncentracije u tom periodu **ostvario milion eura prihoda na teritoriji Crne Gore.**

Agencija svakako može, po saznanju za sprovedenu koncentraciju, naložiti učesnicima u koncentraciji da podnesu zahtjev za izdavanje odobrenja za njeno sprovođenje, **ako njihov zajednički tržišni udio na relevantnom tržištu Crne Gore iznosi više od 60%**.

S tim u vezi, a u skladu sa Zakonom, **Agencija je nadležna za procjenu svih statusnih promjena** u privrednim subjektima, prije registracije takvih promjena u Centralnom registru Poreske uprave, a uz ispunjenje Zakonom određenih uslova. U tom smislu, Agencija, postupajući po zahtjevu učesnika na tržištu, **vrši procjenu dopuštenosti koncentracija** između privrednih subjekata iz inostranstva i subjekata sa registrovanim sjedištem u Crnoj Gori. Predmetne odredbe Zakona obezbijavaju isključivu nadležnost Agencije u ocjeni da li se određenom poslovnom transakcijom spajanja, preuzimanja ili zajedničkog osnivanja na tržištu može stvoriti novi privredni subjekat, koji bi u kraćem ili dužem vremenskom periodu mogao predstavljati ozbiljnu smetnju za dalji razvoj i napredak tog tržišta.

Koncentracije učesnika na tržištu **mogu imati pozitivne efekte**, kao što su jačanje slobodne konkurencije, povećanje konkurentnosti, nižih cijena, kvaliteta proizvoda i raznovrsnije ponude.

Međutim, **koncentracije mogu imati i negativne efekte**, upravo kroz smanjenje broja konkurenata na tržištu, nekontrolisanog povećanja cijena, ograničavanja proizvodnje, smanjenja kvaliteta proizvoda, i sl. S tim u vezi, sva navedena spajanja ili pripajanja, u koje je uključena promjena kontrole učesnika na tržištu na trajnoj osnovi (koncentracije), **potrebno je prije njihovog sprovođenja prijaviti Agenciji na procjenu**.

U postupku procjene dopuštenosti koncentracije, Agencija usko saraduje sa njenim učesnicima, ali i sa svim onim subjektima na čije bi poslovanje predmetna koncentracija mogla imati efekte. Prije donošenja konačne odluke, Agencija uvijek opširno izvještava učesnike koncentracije o eventualno utvrđenim negativnim efektima, uz davanje mogućnosti, te nuđenja rješenja kojima bi se ti efekti uklonili.

O kriterijumima procjene pojedinačne koncentracije odlučuje Agencija, uzimajući u obzir efekte koncentracije na relevantnom tržištu ili tržištima. Ti se kriterijumi prije svega odnose na **strukturu relevantnog tržišta, postojeće i moguće konkurente na relevantnom tržištu, strukturu i izbor ponude i potražnje na tržištu, kao i njihove trendove, cijene, rizike, ekonomske, pravne i ostale barijere ulaska ili izlaska sa tržišta**.

Nadalje, u kriterijume spadaju i **položaj, tržišni udjeli i ekonomska i finansijska snaga učesnika na relevantnom tržištu, stepen konkurentnosti učesnika, moguće promjene u poslovanju učesnika i alternativni izvor nabavke za kupce, koji nastaju kao posljedica koncentracije**.

Agencija u postupku procjene podnijetih zahtjeva za odobrenje koncentracije polazi prije svega od dostavljenih podataka i informacija u skladu sa zahtjevima iz Uputstva o sadržaju i načinu podnošenja zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, kao i utvrđivanje strukture posmatranog relevantnog tržišta u skladu sa Pravilnikom o načinu i kriterijumima za utvrđivanje relevantnog tržišta. U postupku procjene efekata koncentracije, Agencija takođe prikuplja podatke od nadležnih državnih organa i organizacija, sektorskih regulatora, odnosno od konkurenata i potencijalnih konkurenata na tržištu. Predmetne ispitne radnje Agencija sprovodi sa ciljem utvrđivanja potencijalnih ograničenja konkurencije, te radi boljeg razumijevanja privrednih tokova, uslova snabdijevanja i isporuke, cijena, dostupnosti sirovina i drugih komercijalnih uslova saradnje privrednih subjekata na posmatranom definisanom tržištu.

Ex ante kontrola i procjena koncentracije je prevashodno usmjerena na spriječavanje stvaranja dominantnog položaja na tržištu, koji bi mogao ugroziti postojeću strukturu tržišta i poslovanje privrednih subjekata, kako na tržištu na kojem se koncentracija realizuje, tako i na svim drugim tržištima koja su usko povezana sa posmatranim relevantnim tržištem. Agencija u tom smislu ima značajna ovlašćenja propisana zakonom, kao i mogućnost održavanja željene konkurencije ili ponovnog uspostavljanja konkurencije na tržištu **primjenom instituta uslovnog odobrenja koncentracije ili nalaganjem izvršenja strukturnih i drugih mjera ponašanja**. U tom smislu, Agenciji stoji na raspolaganju niz mjera kojima se može obezbijediti efikasna konkurencija na tržištu, koje zavise, kako od uslova konkurencije na posmatranom definisanom tržištu, tako i od tržišne snage učesnika u koncentraciji.

Obzirom na činjenicu da je obaveza prijave povezana sa objektivnim kriterijumima, **Agencija nema uticaj na broj podnešenih prijava**. Broj prijava namjere sprovođenja koncentracije učesnika na tržištu, po pravilu, odraz je opšteg stanja u društvu, ali i uslova globalne finansijske krize koji utiču na značajno smanjenje broja koncentracija. Samo izuzetno, Agencija može pokrenuti postupak procjene koncentracija po službenoj dužnosti, i to u slučajevima ako učesnici ne prijave koncentraciju, u slučaju ukidanja ili izmjene izdatog rješenja o koncentraciji, odnosno u slučaju određivanja mjera nakon sprovođenja zabranjene koncentracije. Iz navedenog proizilazi da je na učesnicima na tržištu da prvenstveno prihvate i sprovedu postupke o prijavi koncentracija, a na Agenciji da ih ocjeni i, s tim u vezi, izda adekvatna upravna akta.

Posebno se ističe da je Agencija u 2015. godini, po prvi put u postupku procjene koncentracije u jednom slučaju istu vršila **u ispitnom postupku**. Predmetna koncentracija je odobrena uz nalaganje mjera i rokova za njihovo izvršenje, a u cilju **unaprijeđivanja ekonomskih sloboda na relevantnom tržištu elektronskih komunikacija**.

➤ Implementacija

U izvještajnom periodu, **Agencija je izdala ukupno trideset i tri (33) rješenja o odobrenju predmetnih koncentracija, što je za 40% više u odnosu na uporedni period**.

Naime, tokom 2015. godine, Agenciji je podnijeto ukupno trideset i pet (35) zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, od kojih je odobreno dvadeset šest (26) te po istim izdata odgovarajuća rješenja.

Jedan (1) postupak, pokrenut po zahtjevu za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije iz 2015. godine, **obustavljen je zaključkom**, dok je **jedan (1) zahtjev** za pokretanje postupka izdavanja odobrenja za sprovođenje koncentracije **odbijen rješenjem Agencije**.

Sedam (7) predmeta je prenijeto u 2016. godinu.

Pored toga, izdato je i sedam (7) rješenja kojima je odobrena koncentracija učesnika na tržištu, a na osnovu prenijetih predmeta iz 2014. godine.

Od ukupno trideset tri (33) odobrene koncentracije, **trideset dvije (32) su odobrene u skraćenom postupku**, od čega **dvije (2) u skladu sa članom 56 stav 1 t.4 Zakona, odnosno uz nalaganje dodatnih mjera, uslova i obaveza** koje učesnici u koncentraciji moraju da izvrše prije ili nakon sprovođenja koncentracije.

Jedna (1) koncentracija je **u ispitnom postupku uslovno odobrena**, u skladu sa članom 57 i 56 stav 1 t.4 Zakona, odnosno uz nalaganje dodatnih mjera, uslova i obaveza koje učesnici u koncentraciji moraju da izvrše prije ili nakon sprovođenja koncentracije.

Od ukupno trideset tri (33) odobrene koncentracije, **tri (3) se odnose na zajedničko ulaganje, a trideset (30) na sticanje kontrole.**

Osam (8) koncentracija je sprovedeno na teritoriji Crne Gore, dok je ostalih dvadeset pet (25) eksteritorijalno. Kada je u pitanju tip koncentracija, odobreno je devetnaest (19) horizontalnih, dvije (2) vertikalne i dvanaest (12) konglomeratskih. Od ukupnog broja odobrenih koncentracija najviše se odnosilo na sektore telekomunikacija i medija, kao i na sektor prehrane.

Klasifikacija predmeta	Broj donijetih odluka					
	Prenešeni Zahtjevi iz 2014. g.	Riješeni predmeti iz 2014. g. u 2015. g.	Podnijeto zahtjeva u 2015. g.	Riješeno predmeta u 2015. g.	Ukupno riješeno predmeta u 2015. g.	Prenešeno predmeta u 2016. g.
Koncentracije	7	7	35	28 <i>(uključujući 1 obustavu i 1 odbijanje zahtjeva)</i>	35 <i>(uključujući 1 obustavu i 1 odbijanje zahtjeva)</i>	7
<i>Odobrene koncentracije u skraćenom postupku- UKUPNO - uključujući i uz nalaganje mjera</i>		7		25	32	
<i>Odobrene koncentracije u skraćenom postupku, uz nalaganje dodatnih mjera uslova i obaveza</i>				2	2	
<i>Uslovno odobrene koncentracije</i>				1	1	
<i>Zabranjene koncentracije</i>						
<i>Odbijene koncentracije</i>				1	1	
<i>Obustavljanje postupka</i>				1	1	

Tabela 3: Koncentracije u 2015. godini

<i>Koncentracije</i>	<i>2014. g.</i>	<i>2015. g.</i>	<i>% povećanja u odnosu na prethodnu (2014.) godinu</i>
<i>Podnijeto zahtjeva</i>	26	35	34,6%
<i>Riješeno predmeta</i>	25	35	40%
<i>Odobreno koncentracija</i>	25	33	32%
<i>Obustavljanje postupka</i>	0	1	
<i>Odbijene koncentracije</i>	0	1	
<i>Prenešeno predmeta u narednu godinu</i>	7	7	

Tabela 4: Usporedni pregled - koncentracije u 2014. i u 2015. godini

➤ **Odobrene koncentracije**

5.1.1. Odobrene koncentracije u skraćenom postupku - član 56 stav 1 t.3 Zakona

- **»Telemach« Društvo za pružanje usluga u oblasti telekomunikacija d.o.o. Sarajevo, BiH / »BHB CABLE TV« d.o.o. Lukavac, BiH**

Koncentracija učesnika **na relevantnom geografskom tržištu Crne Gore**, obuhvata: (i) distribuciju medijskog sadržaja; i (ii) pružanje usluge pristupa Internetu i povezanih usluga. Do koncentracije dolazi sticanjem 100% udjela i kontrole od strane »Telemach« Društva za pružanje usluga u oblasti telekomunikacija d.o.o. Sarajevo, nad privrednim subjektom »BHB CABLE TV« d.o.o. Lukavac, Bosna i Hercegovina.

- **»Telemach širokopasovne komunikacije« d.o.o., Ljubljana, Slovenija / »Tušmobil« d.o.o. podjetje za mobilne komunikacije, Ljubljana, Slovenija**

Koncentracija učesnika na **relevantnom geografskom tržištu Crne Gore**, kojom društvo »Telemach širokopasovne komunikacije« d.o.o. Ljubljana, Slovenija, stiče pojedinačnu kontrolu nad privrednim društvom »Tušmobil« d.o.o. podjetje za mobilne komunikacije, Ljubljana – Črnuče, Slovenija.

- ***I »Telenor ASA«, Kraljevina Norveška, »Schibsted ASA«, Kraljevina Norveška, »Singapore Press Holdings Limited«, Singapur, »701Search Pte. Ltd.«, Singapur / poslovanje on-line klasifikovanih usluga reklamiranja društva »Naspers Limited«, Južnoafrička Republika, u Maleziji, Tajlandu i Vijetnamu; II »SnT Classifieds ANS«, Kraljevina Norveška / poslovanje online klasifikovanih usluga reklamiranja u vlasništvu društva »Naspers Limited« u Bangladešu i Čileu; III »Naspers Limited« i »SnT Classifieds ANS« / »Bom Negócio Atividades de Internet Ltda«, Brazil***

Koncentracija učesnika na ***relevantnom tržištu proizvoda, odnosno online klasifikovanih usluga reklamiranja, na relevantnom geografskom tržištu Crne Gore.*** Predmetna koncentracija nastaje realizacijom tri transakcije koje se smatraju jednom koncentracijom.

- ***»Telenor Digital AS«, Kraljevina Norveška i »Schibsted Vekst AS«, Kraljevina Norveška / SoBazaar ANS (JV)***

Koncentracija učesnika na ***relevantnom tržištu usluga pružanje besplatne vizuelne socijalne platforme za razmjenu, specijalizovane za oblast mode, na relevantnom geografskom tržištu*** koja nastaje osnivanjem društva zajedničkog ulaganja, SoBazaar ANS, od strane društva »Telenor Digital AS«, Fornebu, Norveška, ***i društva »Schibsted Vekst AS«, Oslo, Norveška.***

- ***»Serbia Broadband – Srpske kablovske mreže« d.o.o. Beograd, Republika Srbija/ Društvo za razvoj i izgradnju informacionih sistema EUnet doo BEOGRAD, Republika Srbija***

Koncentracija učesnika na ***relevantnom tržištu proizvoda, odnosno usluga pružanja usluge pristupa Internetu i povezanih usluga na relevantnom geografskom tržištu Crne Gore*** koja nastaje sticanjem kontrole od strane »Serbia Broadband – Srpske kablovske mreže« d.o.o. Beograd, Srbija, nad Društvom za razvoj i izgradnju informacionih sistema EUnet doo BEOGRAD, Republika Srbija, kupovinom 99,27% udjela u društvu.

- ***Telenor ASA, TeliaSonera AB/ Društvo zajedničkog ulaganja (JV)***

Koncentracija učesnika na ***relevantnom tržištu proizvoda, odnosno usluga pružanja maloprodajnih mobilnih telekomunikacionih usluga, pružanja maloprodajnih fiksnih govornih usluga i pružanja maloprodajnih fiksnih usluga pristupa internetu,*** Koncentracija nastaje osnivanjem društva zajedničkog ulaganja, od strane društva »Telenor ASA«, Fornebu, Kraljevina Norveška i društva »TeliaSonera AB«, Stokholm, Kraljevina Švedska, koje će biti pod njihovom zajedničkom kontrolom i imaće sve funkcije nezavisnog učesnika na tržištu u Danskoj.

➤ **»Gebr. Heinemann SE & Co.KG«, Njemačka / »Regal GH« d.o.o., Slovenija**

Koncentracija učesnika na **relevantnom tržištu putnih maloprodajnih usluga, na relevantnom geografskom tržištu Crne Gore**, kojom društvo »Gebr. Heinemann SE & Co.KG«, Hamburg, Njemačka, stiče isključivu kontrolu nad društvom »Regal GH« d.o.o., Ljubljana, Slovenija, kupovinom dodatnih 51% udjela u društvu.

Preostalih **dvadeset šest (26)** koncentracija odobrenih u 2015. godini, riješeno je po zahtjevima podnijetim u istoj, 2015. godini, i to:

➤ **»Al Lake« Luxemburg S.à.r.l. / »Hypo Group Alpe Adria« AG, Austrija**

Koncentracija učesnika na **relevantnom tržištu pružanja bankarskih usluga za fizička lica, pravna lica, tržište novca i drugi finansijski poslovi koji se odnose na lizing i faktoring, na relevantnom geografskom tržištu Crne Gore**, koja nastaje sticanjem kontrole od strane privrednog društva »Al Lake« Luxemburg S.à.r.l., Luxemburg, nad »Hypo Group Alpe Adria« AG, Klagenfurt am Wörthersee, Austrija, kupovinom 100% akcija u društvu.

➤ **»Adriatic BidCo B.V.«, Holandija / »Danube Foods Group B.V.«, Holandija i »Clates Holding B.V.«, Holandija**

Koncentracija učesnika sprovodi se prije svega na tržištu druge države sa ograničenim efektima na tržište Crne Gore, koja nastaje sticanjem kontrole od strane privrednog društva »Adriatic BidCo B.V.«, Amsterdam, Holandija, nad privrednim društvima »Danube Foods Group B.V.«, Amsterdam Zuidoost, Holandija i »Clates Holding B.V.«, Amsterdam Zuidoost, Holandija. Glavna zavisna društva ciljnih društava, koja su registrovana u Crnoj Gori, aktivna su na: tržištu veleprodaje mlijeka i mliječnih proizvoda, tržištu veleprodaje konditorskih proizvoda i tržištu veleprodaje osvježavajućih pića, mineralne vode i ostalih flaširanih voda.

➤ **TELEKOMUNIKACIJE REPUBLIKE SRPSKE a.d. Banja Luka/ CABLING d.o.o, Budva, Crna Gora**

Koncentracija između učesnika koji su aktivni na tržištima (i) pružanja usluga pristupa Internetu i (ii) distribucije radio i televizijskog programa. Do predmetne koncentracije dolazi sticanjem kontrole od strane TELEKOMUNIKACIJE REPUBLIKE SRPSKE a.d. Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina, nad privrednim subjektom CABLING d.o.o, Budva, Crna Gora, kupovinom 100% udjela.

➤ **»Bambi« ad, Republika Srbija/ proizvodni pogon i pomoćna postrojenja za proizvodnju žvakaćih guma društva za proizvodnju i promet »United Food« doo Šimanovci i prava na žigove „Stars“, „Strong Gum“, „O Freshy“ i „Forest“ koji su u vlasništvu »MGUM« doo Šimanovci**

Koncentracija nastaje sticanjem kontrole od strane privrednog društva »Bambi« ad, Požarevac, Republika Srbija, nad proizvodnim pogonom i pomoćnim postrojenjima za

proizvodnju žvakaćih guma koji su u vlasništvu društva za proizvodnju i promet »United Food« doo Šimanovci, Novo Naselje bb, Šimanovci, uključujući i prava na žigove „Stars“, „Strong Gum“, „O Freshy“ i „Forest“ koji su u vlasništvu »MGUM« doo Šimanovci.

- **»Telemach« Društvo za pružanje usluga u oblasti telekomunikacija d.o.o. Sarajevo / KABLOVSKA TELEVIZIJA »HS« Društvo sa ograničenom odgovornošću za usluge, promet, unutrašnju i vanjsku trgovinu Sarajevo, Društvo za usluge, projektovanje, promet, unutrašnju i vanjsku trgovinu »HKB net« d.o.o. Sarajevo, Društvo za unutrašnju i vanjsku trgovinu elektroopremom »M&H« Company d.o.o. Sarajevo, »VRBASKA KABLOVSKA TELEVIZIJA-NETWORK« d.o.o. Bugojno, Privredno trgovačko društvo »VELNET« D.O.O. Mostar**

Koncentracija učesnika aktivnih na tržištima (i) distribucija medijskog (audio-vizuelnog) sadržaja (bez obzira na tehnologiju, ali isključujući zemaljski prijenos i DTH tehnologiju); (ii) pružanje usluge pristupa Internetu i (iii) pružanje usluga fiksne telefonije. Predmetnom koncentracijom privredni subjekat »Telemach« Društvo za pružanje usluga u oblasti telekomunikacija d.o.o. Sarajevo, Bosna i Hercegovina, stiče pojedinačnu kontrolu nad sljedećim privrednim subjektima:

- KABLOVSKA TELEVIZIJA »HS« Društvo sa ograničenom odgovornošću za usluge, promet, unutrašnju i vanjsku trgovinu Sarajevo, registrovano u Općinskom sudu u Sarajevu - Kanton Sarajevo, Bosna i Hercegovina;
 - Društvo za usluge, projektovanje, promet, unutrašnju i vanjsku trgovinu »HKB net« d.o.o. Sarajevo, Bosna i Hercegovina;
 - Društvo za unutrašnju i vanjsku trgovinu elektroopremom »M&H« Company d.o.o. Sarajevo, registrovano u Općinskom sudu u Sarajevu - Kanton Sarajevo, Bosna i Hercegovina;
 - »VRBASKA KABLOVSKA TELEVIZIJA-NETWORK« d.o.o. Bugojno, registrovano u Općinskom sudu u Travniku, Bugojno, Bosna i Hercegovina i
 - Privredno trgovačko društvo »VELNET« D.O.O. Mostar, registrovano u Općinskom sudu u Mostaru - Kanton Hercegovačko-neretvanski, Bosna i Hercegovina.
- **»Magyar Telekom Távközlési Nyilvánosan Működő Részvénytársaság«, Mađarska i »MET HOLDING AG«, Švajcarska / Društvo zajedničkog ulaganja (JV)**

Koncentracija učesnika koja nastaje osnivanjem društva zajedničkog ulaganja od strane privrednih subjekata „Magyar Telekom Távközlési Nyilvánosan Működő Részvénytársaság“, Budimpešta, Krisztina br. 55, Mađarska i „MET HOLDING AG“, Zug, Švajcarska. Društvo zajedničkog ulaganja će poslovati na teritoriji Mađarske, u: sektoru maloprodaje gasa, nizvodnom (downstream) snabdijevanju gasom na veliko, sektoru maloprodaje električne energije, generisanju i uzvodnom (upstream) snabdijevanju električnom energijom na veliko.

➤ **Društvo za telekomunikacije »MTEL« d.o.o. Podgorica/ »Elta-Mont« doo Nikšić**

Koncentracija kojom Društva za telekomunikacije »MTEL« d.o.o. Podgorica, Crna Gora, stiče kontrolu nad privrednim subjektom »Elta-Mont« doo Nikšić, Crna Gora, kupovinom 100% udjela.

➤ **»Heineken International« B.V., Holandija/ »Pivovarna Laško« dioničarsko društvo, Slovenija**

Koncentracija učesnika na **relevantnom tržištu proizvoda, odnosno usluga veleprodaje piva na relevantnom geografskom tržištu Crne Gore**, kojom privredni subjekat »Heineken International« B.V., Amsterdam, Holandija, stiče pojedinačnu kontrolu nad društvom »Pivovarna Laško« dioničarsko društvo, Laško, Slovenija, kupovinom 51% akcija u društvu.

➤ **Društvo za telekomunikacije »MTEL« d.o.o. Podgorica / »Media Net« doo Podgorica**

Koncentracija učesnika na **relevantnom tržištu** distribucije radio i televizijskog programa na teritoriji Crne Gore. Predmetnom koncentracijom Društvo za telekomunikacije »MTEL« d.o.o. Podgorica, Crna Gora, stiče kontrolu nad privrednim subjektom »Media Net« doo Podgorica, Crna Gora, kupovinom 100% udjela.

➤ **»PODRAVKA prehrambena industrija d.d.«, Hrvatska / »ŽITO prehrambena industrija d.d.«, Slovenija**

Koncentracija učesnika na kojom privredni subjekat »PODRAVKA prehrambena industrija d.d.«, Koprivnica, Hrvatska stiče pojedinačnu neposrednu kontrolu nad privrednim subjektom »ŽITO prehrambena industrija d.d.«, Ljubljana, Republika Slovenija, putem kupovine 51,55% akcija.

➤ **»Agrokor« d.d. Zagreb/ »Adriatic.Net« d.o.o. turistička agencija, Hrvatska**

Koncentracija učesnika na **relevantnom tržištu pružanja turističkih usluga**, koja nastaje preuzimanjem kontrole od strane privrednog subjekta »Agrokor« d.d. Zagreb, Republika Hrvatska, putem povećanja osnovnog kapitala u »Adriatic.Net« d.o.o. turistička agencija, Zagreb, Republika Hrvatska, sa postojećih 23,54% na planiranih 84,65%.

➤ **»Amdocs Limited«, Ostrvo Gernzi / ciljno poslovanje koje se sastoji od imovine za pružanje usluga podrške poslovanju, privrednog subjekta »Comverse, Inc.«, SAD**

Koncentracija učesnika na **relevantnom tržištu proizvoda, odnosno usluga BSS/OSS/SDP (Business Support Systems/Operations Support Systems/Service Delivery Platform) u telekomunikacionoj industriji**, koja nastaje sticanjem ciljnog poslovanja, koje se sastoji od imovine za pružanje usluga podrške poslovanju, privrednog subjekta »Comverse, Inc.«, Masačusets 01880, Sjedinjene Američke Države, od strane privrednog subjekta »Amdocs Limited«, Ostrvo Gernzi.

➤ **»KKR & Co.L.P.« d.d., SAD/ »URSA INSULATION HOLDING B.V.«, Holandija**

Koncentracija učesnika koja se odnosi na sektor izolacionih materijala, kojom »KKR & Co.L.P.« d.d., Njujork, NY-10019, SAD, stiče indirektnu potpunu kontrolu nad privrednim subjektom »URSA INSULATION HOLDING B.V.«, Amsterdam, Holandija, u postupku restrukturiranja.

➤ **»OTP Banka Srbija« a.d. Novi Sad/ »Findomestik Banka« a.d. Beograd**

Koncentracija učesnika **na relevantnom tržištu definisanom kao tržište pružanja bankarskih usluga**, kojom »OTP Banka Srbija« a.d. Novi Sad, Republika Srbija, stiče kontrolu nad privrednim subjektom »Findomestik Banka« a.d. Beograd, kupovinom 100% običnih akcija i akcija sa pravom glasa u društvu.

➤ **»DELHAIZE GROUP NV/SA«, Belgija i »Koninklijke Ahold N.V.«, Belgija**

Koncentracija učesnika **na relevantnom tržištu proizvoda, odnosno usluga, definisanom kao tržište nespecijalizovane trgovine na veliko prehrambenih proizvoda i robe široke potrošnje, pretežno hranom, pićem i duvanom**, koja nastaje spajanjem privrednih subjekata DELHAIZE GROUP NV/SA, Brisel, Belgija i »Koninklijke Ahold N.V.«, Zaandam, Holandija, nakon čega »Koninklijke Ahold N.V.« nastavlja da postoji kao jedini preostali privredni subjekat koji preuzima pojedinačnu kontrolu nad svim privrednim subjektima u okviru Delhaize Group NV/SA.

➤ **DRUŠTVO SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU ZA PROIZVODNJU, PROMET I USLUGE, EXPORTIMPORT »MONTE-ROCK«, Crna Gora / »Hit Montenegro«, hoteli, casina, turizam d.o.o., Budva, Crna Gora**

Koncentracija učesnika **na relevantnom tržištu posebnih igara na sreću i tržište hotelskih usluga**, kojom DRUŠTVO SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU ZA PROIZVODNJU, PROMET I USLUGE, EXPORT-IMPORT »MONTE-ROCK«, Podgorica, Crna Gora, stiče neposrednu kontrolu nad privrednim subjektom »Hit Montenegro«, hoteli, casina, turizam d.o.o., Budva, Crna Gora.

➤ **»EXOR S.p.A.«, Italija / »PartnerRe Ltd.«, Bermudi**

Koncentracija učesnika, kojom privredni subjekat, investiciono društvo, »EXOR S.p.A.«, Torino, Italija, stiče potpunu kontrolu nad privrednim subjektom »PartnerRe Ltd« Bermudi, čija je djelatnost pružanje usluga reosiguranja.

➤ **»Duna-Dráva Cement Kft«, Mađarska / »CEMEX Hrvatska« d.d., Hrvatska**

Koncentracija učesnika **na relevantnom tržištu proizvoda/usluga prodaje cementa na teritoriji Crne Gore**, kojom »Duna-Dráva Cement Kft« Mađarska, stiče isključivu kontrolu nad privrednim subjektom »CEMEX Hrvatska« d.d.

- **»Nelt Co. d.o.o.« Dobanovci, Republika Srbija / Privrednim društvom za internet trgovinu »Tako Lako Shop d.o.o.« Dobanovci**

Koncentracija učesnika na **relevantnom tržištu proizvoda, odnosno usluga definisanom kao tržište trgovine na malo robom široke potrošnje preko interneta**, kojom privredni subjekat »Nelt Co. d.o.o.« Dobanovci Beograd, Republika Srbija, stiče kontrolu nad privrednim društvom za internet trgovinu »Tako Lako Shop d.o.o.« Dobanovci, Beograd, Republika Srbija, kupovinom 100% udjela.

- **»Slovenska industrija jekla d.d.«, Republika Slovenija / »Perutnina Ptuj d.d«, Republika Slovenija**

Koncentracija kojom privredni subjekat »Slovenska industrija jekla d.d.«, Ljubljana, Slovenija, stiče neposrednu kontrolu kupovinom akcija u postupku dokapitalizacije privrednog subjekta »Perutnina Ptuj d.d«, Ptuj, Republika Slovenija.

- **»Messer Hungarogáz Kft«, Mađarska / Air Liquide Hungary Ipari Gaztermelo Kft, Mađarska**

Koncentracija učesnika na **relevantnom tržištu proizvoda definisanom kao tržište proizvodnje, distribucije i prodaje gasova u bocama na relevantnom geografskom tržištu Crne Gore**, koja nastaje sticanjem neposredne kontrole privrednog subjekta »Messer Hungarogáz Kft«, Budimpešta, Mađarska nad privrednim subjektom Air Liquide Hungary Ipari Gaztermelo Kft, Budimpešta, Mađarska.

- **»Hyprop Investments Limited«, Južna Afrika i »Homestead Group Holdings Ltd«, Britanska Djevičanska ostrva/ »Delta M CG« d.o.o., Crna Gora**

Koncentracija učesnika na **relevantnom tržištu proizvoda/usluga iznajmljivanja maloprodajnog poslovnog prostora u tržišnim centrima**, kojom privredni subjekti »Hyprop Investments Limited«, Južna Afrika i »Homestead Group Holdings Ltd«, Britanska Djevičanska Ostrva, stiču posrednu kontrolu, kupovinom 100% udjela u privrednom subjektu »Delta M CG« d.o.o., Podgorica, Crna Gora.

- **»IMLEK« AD, Beograd-Padinska Skela / »Niška mlekar« d.o.o, Republika Srbija**

Koncentracija učesnika na **relevantnom tržištu proizvoda/usluga proizvodnje i distribucije mlijeka i mliječnih proizvoda na teritoriji Crne Gore**, kojom privredni subjekat »IMLEK« AD, Beograd - Padinska Skela, Republika Srbija, stiče isključivu kontrolu nad privrednim subjektom »Niška mlekar« d.o.o., Niš, Republika Srbija.

5.1.2. Odobrene koncentracije u skraćenom postupku - uz nalaganje dodatnih mjera, uslova i obaveza koje učesnici u koncentraciji moraju da izvrše prije ili nakon sprovođenja koncentracije - član 56 stav 1 t.4 Zakona

- **»Mercator-CG« d.o.o. Podgorica/ zakup-podzakup 6 maloprodajnih objekata »Solaris & Co« d.o.o za proizvodnju, promet i usluge, export-import Ulcinj**

Koncentracija učesnika na **relevantnom tržištu maloprodaje dobara široke potrošnje koje čini maloprodaja prehrambenih i neprehrambenih proizvoda na relevantnom geografskom tržištu Opštine Ulcinj**, koja nastaje preuzimanjem od strane »Mercator-CG« d.o.o. Podgorica, Crna Gora, u zakup/podzakup 6 maloprodajnih objekata »Solaris & Co« d.o.o za proizvodnju, promet i usluge, export-import Ulcinj, Crna Gora, kao i određene opreme i zaliha.

Na osnovu analize predmetnog zahtjeva i cjelokupne dokumentacije koja je dostavljena Agenciji, utvrđeno je da sprovođenje predmetne koncentracije neće dovesti do spriječavanja, ograničavanja ili narušavanja efikasne konkurencije na tržištu Crne Gore. Međutim, imajući u vidu postojanje tendencije mogućeg rasta tržišnog učešća preuzimaoca, to je Agencija postupila u skladu sa odredbama člana 56 stav 1 tačka 4 Zakona o zaštiti konkurencije, odnosno naloženo je privrednom društvu »Mercator-CG« d.o.o. Podgorica, Crna Gora, da dostavi original ili ovjerenu kopiju *Ugovora o zakupu poslovnog prostora, Ugovora o kupovini opreme i Ugovora o kupovini zaliha*, kao i *Okvirni sporazum najkasnije u roku od petnaest (15) dana od dana zaključenja istog*, kao i *da u pisanoj formi obavještava Agenciju za zaštitu konkurencije o svakoj budućoj kupovini, uzimanju u zakup/podzakup maloprodajnih objekata, kao i otvaranju novih objekata na teritoriji Opštine Ulcinj, a nezavisno od ispunjenja uslova za notifikaciju koncentracije utvrđeno Zakonom o zaštiti konkurencije.*

- **»Mercator-CG« d.o.o. Podgorica/ zakup 4 maloprodajna objekta, određenu robu/zalihe, kao i određeni broj zaposlenih privrednog subjekta »Kaća« d.o.o za promet roba i usluga, Bar**

Koncentracija učesnika na relevantnom **tržištu maloprodaje dobara široke potrošnje koje čini maloprodaja prehrambenih i neprehrambenih proizvoda na relevantnom geografskom tržištu teritorija Opštine Bar isključujući Sutomore**, kojom »Mercator-CG« d.o.o. Podgorica, Crna Gora, preuzima u zakup 4 maloprodajna objekta, određenu robu/zalihe, kao i određeni broj zaposlenih privrednog subjekta »Kaća« d.o.o za promet roba i usluga, Bar, Crna Gora.

Na osnovu analize predmetnog zahtjeva i cjelokupne dokumentacije koja je dostavljena Agenciji, utvrđeno je da sprovođenje predmetne koncentracije neće dovesti do spriječavanja, ograničavanja ili narušavanja efikasne konkurencije na tržištu Crne Gore. Međutim, imajući u vidu postojanje tendencije mogućeg rasta tržišnog učešća preuzimaoca i bez obaveze podnošenja zahtjeva za odobrenje takve koncentracije,

Agencija je postupila u skladu sa odredbama člana 56 stav 1 tačka 4 Zakona o zaštiti konkurencije, odnosno naloženo je privrednom društvu »Mercator-CG« d.o.o. Podgorica, Crna Gora, da dostavi original ili ovjerenu kopiju *Ugovora o zakupu poslovnog prostora*, kao i *Okvirni sporazum* najkasnije u roku od petnaest (15) dana od dana zaključenja istog, da u pisanoj formi obavještava Agenciju za zaštitu konkurencije o svakoj budućoj kupovini, uzimanja u zakup/podzakup maloprodajnih objekata, kao i otvaranje novih objekata na teritoriji Opštine Bar koji su veličine preko 200m², a nezavisno od ispunjenja uslova za notifikaciju koncentracije utvrđeno Zakonom o zaštiti konkurencije, kao i da u pisanoj formi obavijesti Agenciju najmanje osamnaest (18) mjeseci prije isteka perioda prijavljenog zakupa poslovnih objekata »Kaća« d.o.o za promet roba i usluga, Bar, o namjeri produženja zakupa ili otkupa.

5.1.3. Uslovno odobrene koncentracije

➤ »KKR & Co. L.P« – preko »Telemach« a.d. Podgorica/ »M-Kabl« doo Podgorica

Koncentracija učesnika na *relevantnom tržištu proizvoda definisanom kao maloprodajno tržište distribucije audio-vizuelnih medijskih sadržaja na teritoriji Crne Gore i užih lokaliteta – administrativnih opština na teritoriji Crne Gore*, kojom privredni subjekat KKR & Co. L.P, Njujork 10019, Sjedinjene Američke Države, stiče indirektnu kontrolu, preko zavisnog društva sa sjedištem u Crnoj Gori »Telemach« a.d. Podgorica, Crna Gora, odnosno »United Group« B.V, Amsterdam, Kraljevina Holandija, nad privrednim subjektom »M-Kabl« doo Podgorica, Crna Gora.

Agencija je Zaključkom **pokrenula ispitni postupak**, koji se vodio po zahtjevu za odobrenje koncentracije podnietog od strane privrednog subjekta Telemach a.d. Podgorica, sa sjedištem na adresi Bulevar revolucije br. 66, Podgorica, Crna Gora, radi sticanja potpune kontrole nad društvom M-Kabl d.o.o. Podgorica.

Tokom ispitnog postupka, Agencija je utvrdila da se **spvođenjem predmetne koncentracije stiče dominantan položaj na tržištu** od strane Telemach-a, pri čemu u **najvećem broju opština** na teritoriji Crne Gore **ostaju tek dva operatora**. Agencija je takođe ocjenila da izuzetna koncentrisanost postojećeg relevantnog tržišta, uz značajnu pokrivenost potencijalnih korisnika, neće biti atraktivna za ulaganja novih konkurenata u dužem vremenskom periodu. Stoga je koncentraciju odobrila uslovno, uz nalaganje dodatnih mjera, uslova, obaveza i rokova za njihovo izvršenje. **U tom smislu, utvrđena je obaveza činjenja ponude za zaključenje Ugovora sa drugim operatorima sa sjedištem na teritoriji Crne Gore, koja ponuda mora sadržati sve postojeće TV sadržaje Telemach-a i sa njim povezanih lica, a koji sadržaj je dostupan korisnicima Telemach usluga u Crnoj Gori. Istovremeno je utvrđena obaveza zaključenja ugovora pod istim ili povoljnijim uslovima u odnosu na ranije zaključenje i/ili važeće ugovorne odnose sa privrednim subjektima u Crnoj Gori.**

Predmetna obaveza se odnosi kako na TV medijski sadržaj, koji je predmet ugovornog odnosa ili je bio predmet ugovornog odnosa sa privrednim subjektima u Crnoj Gori, tako i na svaki drugi medijski sadržaj koji bi mogao biti dodatno predmet učinjene ponude i prihvata od strane drugog privrednog subjekta. Takođe, određen je i primjereni rok za zaključenje ugovora, imajući u vidu neophodan postupak usaglašavanja, odobravanja i zaključenja ugovora, odnosno neophodan vremenski period za komunikaciju i ponudu krajnjim korisnicima predmetnih proizvoda.

Koncentracija do momenta predaje Izvještaja nije bila sprovedena.

5.1.3.1. Obustavljeni postupci

U jednom predmetu, postupak je obustavljen zaključkom Agencije:

➤ **Telekomunikacije Republike Srpske a.d. Banja Luka / »Izi Mobile« Ljubljana**

Agencija je zaključkom **obustavila postupak** pokrenut po zahtjevu društva »Telekomunikacije Republike Srpske« a.d., Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina, zbog odustajanja od Zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije br. 02-UPI-3/4-15, od 11.02.2015. godine.

5.1.3.2. Odbijene koncentracije

U jednom predmetu, zahtjev je odbijen rješenjem Agencije:

➤ **Konzorcijum kompanija DOO »CPR-IMPEX«, Republika Srbija i »A.T.L.-Atlantic Technologies« Ltd., Izrael / »Montenegro defence Industry«, Podgorica**

Rješenjem Agencije, **odbijen je zahtjev** za pokretanje postupka izdavanja odobrenja za sprovođenje koncentracije podniet od strane Konzorcijuma kompanija D.O.O. »CPR-IMPEX«, Novi Beograd, Republika Srbija i »A.T.L. - Atlantic Technologies« Ltd., Tel Aviv 63826, Izrael, kojeg zastupa direktor D.O.O. »CPR-IMPEX«, Petar Crnogorac, zbog neispunjenja uslova iz člana 50 Zakona o zaštiti konkurencije.

5.1.4. Predmeti prenešeni u 2016.godinu

Sedam (7) predmeta u kojima je zahtjev za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije podniet u 2015. godini, obrađeno je i prenijeto u 2016.godinu, i to:

➤ **»Ditras GmbH«, Austrija / »New Frontier Investment« AG, Austrija**

Zahtjev podniet od strane društva »Ditras GmbH«, Beč, Austrija, radi sticanja kontrole u kompaniji »New Frontier Investment« AG, Beč, 1120, Austrija.

➤ **»PETROL, Slovenska energetska družba« d.d. Ljubljana / »GEOPLIN« d.o.o. Ljubljana, Družba za trgovanje in transport zemeljskega plina, Ljubljana**

Zahtjev podniet od strane društva »PETROL, Slovenska energetska družba« d.d. Ljubljana, Ljubljana, Republika Slovenija, radi sticanja kontrole nad privrednim subjektom »GEOPLIN« d.o.o. Ljubljana, Družba za trgovanje in transport zemeljskega plina, Ljubljana, Republika Slovenija.

➤ **»Telenor Financial Services AS«, Kraljevina Norveška / »Prabhu Money Transfer« Sdn. Bhd., Kuala Lumpur**

Koncentracija kojom podnosilac zahtjeva, »Telenor Financial Services AS«, Fornebu, Kraljevina Norveška, stiće pojedinačnu kontrolu nad privrednim subjektom »Prabhu Money Transfer« Sdn. Bhd. Kuala Lumpur, Wilayah Persekutuan.

➤ **»Figaro BidCo Limited« d.o.o., Ujedinjeno Kraljevstvo / »LGC Science Group Limited« d.o.o., Ujedinjeno Kraljevstvo**

Zahtjev podniet od strane društva »Figaro BidCo Limited« d.o.o., London, EC4A 3AE, Ujedinjeno Kraljevstvo, radi sticanja kontrole nad privrednim subjektom »LGC Science Group Limited« d.o.o. Teddington, Middlesex TW 11 0LY, Ujedinjeno Kraljevstvo.

➤ **»Allergan«, plc, Irska / »Pfizer« Inc, SAD**

Koncentracija kojom dolazi do spajanja privrednih subjekata »Allergan« plc, Dublin, D17 E400, Irska, i »Pfizer« Inc, Njujork 10017, Sjedinjene Američke Države.

➤ **»International Wellness Group Limited«, Ujedinjeno Kraljevstvo / Institut za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju »DR SIMO MILOŠEVIĆ« AD, Igalo**

Zahtjev podniet od strane »International Wellness Group Limited«, London, Ujedinjeno Kraljevstvo, radi sticanja kontrole nad privrednim društvom Institut za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju „DR SIMO MILOŠEVIĆ“ AD, Igalo.

➤ **»OTP Bank Nyrt«, Mađarska / »Szallas.hu« Ltd, Mađarska**

Zahtjev podniet od strane »OTP Bank Nyrt«, Budapest, Nádor utca 16, Mađarska, radi sticanja kontrole nad »Szallas.hu« Ltd, Mađarska.

5.2. Zabranjeni sporazumi - karteli

Ocjena zabranjenih sporazuma između učesnika na tržištu, i to naročito tzv. kartelnih sporazuma, je najteži dio iz djelokruga rada bilo kojeg tijela nadležnog za zaštitu konkurencije.

Naime, karteli su zabranjeni sporazumi koji sadrže teška ograničenja ekonomskih sloboda, imajući u vidu da u potpunosti eliminišu konkurenciju na štetu učesnika na tržištu, potrošača i ekonomije u cijelini.

Takvi sporazumi su najčešće tajni, usmeni i neformalni, zbog čega ih je veoma teško otkriti. Praksa je da se članovi kartela dogovaraju o cijenama, obimu proizvodnje, rabatima, izboru tržišta i kupaca koje će snabdijevati robom, dogovaraju uslove u postupcima javnih nabavki, podjeli profita, zatvaranju tržišta za nove konkurente, i sl. Umjesto da su zagovornici slobodne i fer tržišne utakmice, učesnici kartela se oslanjaju na njihovo unaprijed dogovoreno ponašanje na tržištu, što ima za posljedicu gubljenje motiva za proizvodnju i nabavku, odnosno distribuciju novih i kvalitetnih proizvoda ili usluga.

Cilj ili posljedica takvih dogovora između konkurenata je prije svega ukidanje tržišne konkurencije i ostvarivanje ekstra profita, koji je rezultat njihovog dogovora, a ne rezultat njihovog uspješnog poslovanja. Takvi sporazumi nemaju nikakvih pozitivnih efekata, obzirom da, pored ukidanja tržišne konkurencije, oni i direktno štete interesima potrošača, koji po pravilu moraju plaćati visoke cijene za proizvode obuhvaćene tim sporazumima.

Agencija je već u više navrata vodila postupke i utvrdila postojanje zabranjenih sporazuma između konkurenata. Takođe, sigurni smo da i u privrednim sektorima koji nijesu bili predmet postupaka do sada postoje tajni, prećutni ili čak i pisani sporazumi između konkurenata sa ciljem podjele kupaca, teritorije, utvrđivanja fiksne ili minimalne cijene u daljoj prodaji i druge vrste zabranjenih sporazuma.

U pravcu efikasnijeg i ekonomičnijeg vođenja postupaka, Agencija je pozivala privredne subjekte koji imaju saznanja o takvim zabranjenim sporazumima ili i sami učestvuju u dogovaranju i sprovođenju istih, da iskoriste na vrijeme Zakonom predviđenu mogućnost i obezbijede izuzimanja od kažnjavanja.

Treba napomenuti da je Zakon u Crnoj Gori u ovom dijelu u potpunosti harmonizovan sa propisima EU te da razmjena povjerljivih poslovnih informacija između konkurenata, prećutno odobravanje, usmeno zaključenje ili pak dogovor o usklađivanju cijena i poslovne politike između konkurenata već predstavlja povredu konkurencije po samom cilju. Posljedice takvog dogovaranja nijesu od značaja za Agenciju, niti negativne posljedice moraju biti veće od potencijalno dokazanih ili dokazivih pozitivnih efekata zaključenja takvih sporazuma.

Evidentne su i potpuno razumljive sve negativne posljedice pregovora i sporazuma između konkurenata koji mogu imati za cilj postizanje dogovora i prije podnošenja ponuda u postupcima javnih nabavki, fingiranje ponuda u postupcima javnih nabavki ili dogovora o formiranju cijena ka svojim kupcima u veleprodaji, maloprodaji i direktno prema građanima na policama maloprodajnih objekata.

U tom pravcu, samo unaprijeđenjem konkurencije između privrednih subjekata u Crnoj Gori i potencijalnih konkurenata iz drugih zemalja koji namjeravaju da ponude svoje usluge i proizvode u Crnoj Gori, možemo obezbijediti konkurenciju po parametru cijene, kvaliteta i većeg izbora za

potrošače. Dogovor privrednih subjekata na planu unaprijeđenja poslovnog ambijenta je svakako dobrodošao, ali ne i na planu zajedničkog ograničavanja, spriječavanja i narušavanja konkurencije kartelnim udruživanjem.

➤ *Posebna ovlašćenja i postupanje Agencije u dijelu kartelnih sporazuma*

Praksa Evropske Komisije i nacionalnih tijela za zaštitu konkurencije zemalja članica EU pokazala je da je gotovo nemoguće otkriti "pravi" kartelni sporazum bez podataka i informacija od strane samih učesnika takvih sporazuma. Tek nakon donošenja propisa od strane Evropske Komisije, danas većina država članica EU u svojim nacionalnim zakonodavstvima imaju propisanu navedenu mogućnost oslobađanja od kazne za učesnike kartelnog sporazuma koji saraduju sa institucijama za zaštitu konkurencije, odnosno koji im prvi otkriju ili dostave podatke o postojanju zabranjenog sporazuma.

Slična rješenja u tom pravcu su predviđena i zakonodavnim rješenjima u Crnoj Gori.

Naime, u slučajevima dostavljanja podataka i informacija od strane učesnika u kartelu, koji su spremni da saraduju sa Agencijom, a koje bi Agencija koristila za destabilizaciju kartela, Zakonom je predviđena mogućnost oslobađanja ili smanjenja kazne za učesnike sporazuma (***Leniency program***), kroz posebna ovlašćenja Agencije. Učesnici na tržištu, u slučaju potpune ili djelimične saradnje sa Agencijom, a po prijavi zabranjenog sporazuma i dostavljanja dokaza o povredi, ***moгу biti u potpunosti ili djelimično oslobođeni od plaćanja novčane kazne.***

Ipak, u cilju spriječavanja zloupotreba ovog instituta, utvrđeno je da oslobađanje ili smanjivanje visine kaznene mjere se ni u kojem slučaju ***ne može primijeniti na učesnike kartela koji su inicijatori ili organizatori istog.***

Prethodno, navedeni razlozi kartele čine najtežim oblikom povrede Zakona o zaštiti konkurencije, pa su i prioriteta rada ove Agencije usmjereni na aktivnosti oko razotkrivanja, destabilizacije i ukidanja kartela, bez obzira na njihovu veličinu i tržišnu snagu.

Pored već obrazloženih najvažnijih uslova za brže otkrivanje kartelnih sporazuma, a u cilju efikasnijeg postupanja nadležnih, neophodni su i dodatni uslovi. Prije svega, riječ je o potrebi ***osnivanja posebnih grupa*** u okviru tijela za zaštitu konkurencije, sa neophodnim brojem eksperata koji, pored pravnika i ekonomista sa specijalističkim znanjem iz tog područja, neizostavno moraju, kao od presudne važnosti, obuhvatiti i ***IT eksperte, tzv. informatičke forenzičare***, čija postupanja su od posebnog značaja u vezi otkrivanja skrivenih ili brisanih tragova o postojanju zabranjenih sporazuma.

Upoređivanjem broja zaposlenih u ovoj Agenciji (svega 7 zaposlenih), koji pored ocjene sporazuma obavljaju i ostale zahtjevne poslove utvrđivanja zloupotreba dominantnog položaja učesnika na tržištu, te ocjene dopuštenosti koncentracija, sa brojem zaposlenih u ovim institucijama u zemljama EU, kao i zemljama regiona, dovoljno govori sama za sebe o snazi ove Agencije na području otkrivanja zabranjenih – kartelnih sporazuma.

➤ *Implementacija*

➤ *Kartelni sporazum zajedničkog nastupa u sektoru osiguranja – postupak protiv Sava osiguranje d.o.o. i Lovćen AD*

U pokrenutom postupku protiv „LOVČEN“ OSIGURANJE AD i „SAVA MONTENEGRO“ AD, Agencija je okončala postupak radi utvrđivanja postojanja akata koji za cilj ili posljedicu imaju ili mogu imati spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije u smislu člana 8 stav 1 tačka 1), 2) i 3) *Zakona o zaštiti konkurencije* (»Sl. list CG«, br.44/12), na tržištu nabavke usluga životnog i neživotnog osiguranja javnih preduzeća Crne Gore u postupcima javnih nabavki.

Agencija je donijela Rješenje, kojim je **utvrdila postojanje zabranjenog sporazuma** između dva nezavisna pravna subjekta registrovana za obavljanje djelatnosti osiguranja na teritoriji Crne Gore SAVA MONTENEGRO i LOVČEN OSIGURANJEM AD, koji su **direktnom razmjenom podataka sa konkurentom na tržištu** tokom marta 2013. i aprila 2014. godine pregovarali o zaključenju:

- *Ugovora o međusobnim odnosima kod zajedničkog nastupa na tržištu osiguranja;*
- *Ugovora o zajedničkom nošenju i raspodjeli rizika za osiguranje imovine CGES AD Podgorica;*
- *Ugovora o zajedničkom nošenju i raspodjeli rizika za osiguranje imovine CGES AD Podgorica od 22.04.2014. godine.*

Cijeneći da su Ugovori zaključeni kao saglasnost volja, a ne ugovor po pristupu, to je jasno utvrđeno da su istim prethodili i morali prethoditi posebni pregovori i dogovori u smislu usaglašavanja teksta ugovora kojim se preuzimaju određene obaveze i stiču prava, odnosno usklađuje i dogovara zajednički nastup na tržištu dva nezavisna konkurenta.

„Lovćen“ Osiguranja AD , odnosno Sava Montenegro osiguranje AD su bili obavezni da na tržištu nastupaju i donose poslovne odluke isključivo samostalno, kao i da nezavisno od svojih konkurenata utvrđuju svoje cijene, uslove saradnje sa kupcima, odnosno naručiocima u postupcima javne nabavke.

„Lovćen“ Osiguranja AD, odnosno Sava Montenegro osiguranje AD, kao i svaki drugi privredni subjekat koji je učesnik na tržištu i posluje u Crnoj Gori, nijesu smjeli ni razmjenjivati poslovne podatke i informacije, kao direktni ili potencijalni konkurenti, a posebno zaključiti ugovore o ZAJEDNIČKOM NASTUPU NA TRŽIŠTU CRNE GORE, što sve po prirodi posla i postupanjima direktno utiče na narušavanje konkurencije, odnosno ekonomskih sloboda na ovom relevantnom tržištu.

Cilj zaključenja navedenih sporazuma je eliminisanje međusobne konkurencije i direktno utvrđivanje zajedničke cijene dva najveća konkurenta, a sa krajnjim ciljem spriječavanja, ograničavanja i narušavanja konkurencije na relevantnom tržištu, što posljedično dovodi do ograničavanja i kontrole tržišta, njegovog razvoja i investicija na tom tržištu.

Protiv rješenja Agencije, stranke su podnijele posebno tužbe Upravnom sudu Crne Gore.

Tužbe su odbijene presudom Upravnog suda, čime je rješenje Agencije postalo pravosnažno.

Protiv navedenih privrednih društava podnijeti su zahtjevi za pokretanje prekršajnog postupka Sudu za prekršaje.

➤ **Postupak u toku**

Agencija za zaštitu konkurencije je **pokrenula postupak ispitivanja povrede konkurencije po službenoj dužnosti protiv privrednog subjekta DRUŠTVO ZA PROIZVODNJU, POSREDOVANJE I PROMET „URION“ d.o.o. iz Podgorice, i privrednog subjekta DRUŠTVO ZA SPOLJNJU I UNUTRAŠNJU TRGOVINU „MONTEMEDICOM“ d.o.o. iz Podgorice**, radi utvrđivanja da li je *Ugovor o zajedničkom nastupanju u postupku javne nabavke Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore, po Javnom pozivu br. 02/15, zaključen dana 29.04.2015. godine, između „MONTEMEDICOM“ d.o.o. i „URION“ d.o.o. akt koji za cilj ili posljedicu ima ili može imati spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije na relevantnom tržištu u smislu odredbi člana 8. stav 1. t. 1), 2) i 3), te predstavljati akt kojim se vrši povreda konkurencije na tržištu u smislu člana 7 stav 1. tačka 1) Zakona o zaštiti konkurencije.*

Agencija je, na osnovu raspoloživih podataka i informacija, te izjašnjenja FZOCC po ovom osnovu, pretpostavila da je zaključenju spornog ugovora o zajedničkom nastupu **u postupku konkretne javne nabavke prethodio dogovor o cijeni, komercijalnim uslovima, međusobnoj podjeli dobara po specifikaciji iz tenderske dokumentacije, kao i međusobne podjele u pogledu mjesta i zdravstvene ustanove kojoj će pojedina dobra biti isporučivana.** Ovakva vrsta dogovora između direktnih konkurenata na relevantnom tržištu Crne Gore predstavlja akte koji za cilj ili posljedicu imaju ili mogu imati spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije na relevantnom tržištu, koji su zabranjeni i ništavi i koji u smislu člana 7. Zakona predstavljaju povredu konkurencije.

Agencija je takođe utvrdila da **ugovorne strane nijesu podnijele Zahtjev za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane** u smislu člana 12 Zakona, a radi dokazivanja ispunjenosti uslova iz člana 9 Zakona, te je istovremeno ocijenjeno da *Ugovor o zajedničkom nastupanju u postupku javne nabavke FZOCC po javnom pozivu br. 02/15, ne ispunjava uslove utvrđene članom 11. Zakona za grupno izuzeće od zabrane.*

Saglasno svemu navedenom, Agencija je osnovano pretpostavila da *Ugovor o zajedničkom nastupu u postupku javne nabavke Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore, po Javnom pozivu br. 02/15, koji su zaključili „Montemedicom“ d.o.o. i „Urion“ d.o.o. na dan 29.04.2015. godine predstavlja akt koji za cilj ili posljedicu ima ili može imati spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije na relevantnom tržištu.*

Protiv navedenih privrednih društava podnijeti su zahtjevi za pokretanje prekršajnog postupka Sudu za prekršaje.

Dalje aktivnosti na ovom postupku su u toku.

5.3. *Pojedinačna izuzeća sporazuma od zabrane*

Zakonom su definisane vrste i forme sporazuma koje se imaju smatrati *zabranjene i ništave*. U tom smislu, član 8 utvrđuje zabranu i ništavost, kako za sporazume između direktnih i/ili potencijalnih konkurenata, tako i učesnika na tržištu u vertikalnom lancu proizvodnje i prometa.

Međutim, Zakon uvodi i mogućnost direktnog izuzimanja od zabrane zabranjenih sporazuma, nezavisno od forme, u slučaju u kojem je tržišno učešće učesnika u sporazumu neznatno (u skladu sa članom 13 Zakona i *de minimis* pravilom), odnosno u slučajevima ispunjenja uslova iz člana 11 Zakona, kojim se propisuje grupno izuzeće određene kategorije sporazuma od zabrane, a u skladu sa odredbama ***Uredbe o bližim uslovima za izuzeće sporazuma po vrstama i određivanja vrste sporazuma koji mogu biti izuzeti od zabrane***.

Na predmetni način je obezbijedena mogućnost za sve privredne subjekte da sami ocijene ispunjenost uslova za izuzeće od zabrane člana 8 Zakona, a na osnovu instituta člana 11 i člana 13 Zakona.

U postupku ocjene zahtjeva za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane, Agencija se prije svega rukovodi podnijetim dokazima i podacima, a u skladu sa teretom dokazivanja od strane učesnika u sporazumu.

U slučajevima u kojima učesnici na tržištu nijesu u mogućnosti da utvrde ispunjenost uslova, te da shodno tome ocijene da određeni sporazum nije zabranjen, imaju mogućnost da, u skladu sa postupkom iz čl. 12 Zakona i *Pravilnika o sadržaju i načinu podnošenja zahtjeva za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane*, podnesu sporazum sa svim dokazima i činjenicama na planu ocjene ispunjenja uslova za pojedinačno izuzeće i, u skladu sa tim, izdavanje konačnog upravnog akta.

Predmetni institut *pojedinačnog izuzeća* sporazuma od zabrane se ***ne može primijeniti na sporazume kartelnog karaktera koji za cilj ili posljedicu imaju utvrđivanje cijena, podjelu tržišta po kupcima ili teritoriji***.

Agencija ocjenjuje svaki zahtjev za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane, sa posebnom projekcijom efekata takvih sporazuma na svim vertikalno integrisanim tržištima (proizvodnja, distribucija, maloprodaja, sirovine i inputi i sl.), a naročito uslove konkurencije na primarno relevantnom tržištu, te efekte sporazuma na dostupnost proizvoda, cijenu i kvalitet. Agencija se u ocjeni ispunjenosti četiri (4) kumulativna uslova oslanja i na interpretativne instrumente EU u ocjenu ispunjenosti uslova iz člana 101 (3) Sporazum o funkcionisanju EU.

➤ *Implementacija*

Agencija je u izvještajnom periodu **okončala dva (2) postupka** po zahtjevima za izdavanje odobrenja za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane.

- Rješavajući po Zahtjevu za izdavanje odobrenja za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane, podnijetom od strane **MICHELIN ROMANIA SA**, registrovanog u skladu sa zakonima Rumunije, sa sjedištem na adresi 10 Sos Bucuresti-Nord, Global City Business Park, i **EFEL MOTORS d.o.o**, sa sjedištem na adresi Zagrablje bb, Cetinje, Agencija je

odobrila pojedinačno izuzeće od zabrane Partnerskog ugovora o prodaji, zaključenog između **MICHELIN ROMANIA SA** i **EFEL MOTORS d.o.o.**

- Rješavajući po Zahtjevu za izdavanje odobrenja za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane, podnijetom od strane **MICHELIN ROMANIA SA**, registrovanog u skladu sa zakonima Rumunije, sa sjedištem na adresi 10 Sos Bucuresti-Nord, Global City Business Park, i **VUJAČIĆ ID d.o.o.**, privrednog subjekta, sa sjedištem na adresi Mahala bb, Podgorica. Agencija je odobrila pojedinačno izuzeće od zabrane Partnerskog ugovora o prodaji, zaključenog između **MICHELIN ROMANIA SA** i **VUJAČIĆ ID d.o.o.**

➤ *Postupak u toku*

Agenciji je podniet zahtjev za pojedinačno izuzeće **Actavis d.o.o.**, privrednog društva sa registrovanim sjedištem na adresi Đorđa Stanojevića, br. 12, Beograd, Republika Srbija i **Evropa Lek d.o.o.**, privrednog društva sa registrovanim sjedištem na adresi Kritskog odreda 4/1, Podgorica, Crna Gora, za izuzeće od zabrane Ugovora o distribuciji, zaključenog između **Actavis d.o.o.**, **Evropa Lek d.o.o.**

Dalje aktivnosti na ovom postupku su u toku.

5.4. Zloupotreba dominantnog položaja

Agencija je i u ovom izvještajnom periodu nastavila rad na dosljednom sprovođenju propisa o zaštiti konkurencije u dijelu koji se odnosi na utvrđivanje zloupotreba dominantnog položaja učesnika na tržištu. Istovremeno je, i bez vođenja posebnih postupaka, radila na prevenciji i upoznavanju učesnika na tržištu sa određenim spornim aktivnostima u cilju njihovog dobrovoljnog odustajanja od takvih ponašanja, a radi efikasnosti i ekonomičnosti postupanja Agencije i javnog interesa.

Posebno se ističe da su sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, koje je Crna Gora potpisala sa EU, nespojive radnje zloupotrebe dominantnog položaja jednog ili više privrednih društava na teritoriji Crne Gore ili njenim značajnim djelovima, a sa ciljem spriječavanja, ograničavanja ili narušavanja konkurencije.

Preduzeća sa dominantnim položajem na tržištu donose odluke nezavisno od konkurenata, dobavljača, kupaca i krajnjih korisnika. U Crnoj Gori se smatra da postoji pretpostavka dominantnog položaja učesnika sa i više od 50% tržišnog učešća privrednog društva, gdje je prilikom utvrđivanja ovog "praga" potrebno uzeti u obzir dinamiku i strukturu tržišta, prepreke ulaska, finansijsku snagu i snagu kupaca. Za tržišno učešće od 35% do 50% teret dokazivanja dominantnog položaja učesnika na tržištu je na Agenciji.

Dominantan položaj, pa čak i monopolski položaj nijesu zabranjeni. Nedopustivi su i zabranjeni akti i radnje tih i takvih učesnika na tržištu koji za cilj ili posljedicu imaju ili mogu imati narušavanje ekonomskih sloboda. U postupku ispitavanja postojanja radnje eventualne zloupotrebe dominantnog položaja utvrđuje se postojanje objektivnog razloga za konkretnu zloupotrebu poput podizanja efikasnosti, koja time postaje značajnija od negativnih efekata na

potrošače i konkurenciju, te da li isto ima uticaja na poslovanje jednako efikasnih konkurenata. Zloupotreba dominantnog položaja se ispoljava eksploatacijom tržišne snage kroz prodajne cijene neopravdane za konkurenciju, diskriminacijom kupaca (za pojedine kupce cijene su niže nego za druge), te kroz isključujuće ponašanje koje obuhvata predaciju (niske cijene sa ciljem izbacivanja konkurenata na tržištu), rabate lojalnosti, vezivanja različitih predmeta prodaje, odbijanje prodaje i istiskivanje maržom.

Zloupotreba dominantnog položaja može obuhvatiti sve oblike ponašanja učesnika na tržištu koji svojom tržišnom snagom značajno ograničavaju konkurenciju, odnosno čije djelovanje ima za posledicu spriječavanje ulaska novih učesnika na tržište ili isključivanja postojeće konkurencije sa tržišta.

Zadatak Agencije je da u svakom pojedinačnom postupku, kojim se utvrđuje moguća zloupotreba dominantnog položaja, prvenstveno ocijeni ***nalazi li se određeni učesnik na tržištu u dominantnom položaju ili ne***, a zavisno od njegovih tržišnih udjela i tržišne snage, ali i svim drugim okolnostima na konkretnom relevantnom tržištu.

U smislu utvrđivanja postojanja dominantnog položaja i radnje zloupotrebe, na Agenciji je i utvrđivanje ispunjenosti četiri (4) kumulativna uslova, i to:

- postojanje jednog ili više učesnika na tržištu;
- utvrđen dominantan položaj jednog učesnika;
- radnja zloupotrebe; i
- efekat radnje zloupotrebe na spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije.

Zakonom su definisane vrste radnji i akata koji su mogu smatrati zloupotrebom dominantnog položaja, koji samo u slučaju ispunjenja svih preciziranih uslova mogu imati potencijalno zabranjeni efekat. U ovom smislu je i naročito bitno da Agencija ne primjenjuje direktno odredbe Zakona, već mora dokazati i postojanje efekata takve radnje na tržište i/ili konkurente.

➤ ***Preuzimanje mjera i obaveza***

Preuzimanje mjera i obaveza od strane učesnika na tržištu prepoznat je kao institut koji omogućava relativno brzo rješavanje potencijalne povrede ekonomskih sloboda, bez potrebe utvrđivanja povrede propisa o zaštiti konkurencije i dalja procesuiranja u pravcu postupanja nadležnog suda za prekršaje. Ovaj institut Agenciji prije svega obezbijeduje efikasnost i ekonomičnost vođenja postupka, te je često s tim u vezi korišćen institut u pravu zaštite konkurencije.

Naime, učesnik na tržištu ***može predložiti preuzimanje obaveze izvršenja određenih mjera i uslova, kao i rokova za njihovo izvršenje***, a u cilju otklanjanja negativnih efekata njegovog postupanja ili propuštanja postupanja.

Ako Agencija ocijeni da su predložene mjere, uslovi i rokovi **opravdani za otklanjanje negativnih efekata i uspostavljanja ekonomskih sloboda**, rješenjem će prihvatiti predložene mjere, uslove i rokove, koji s tim u vezi postaju obavezni za predlagača. Takođe, Agencija rješenjem obavezuje stranku u postupku na **dostavu dokaza kojima potvrđuje izvršenje mjera i uslova u predviđenom roku**, te obustavlja postupak obzirom da nakon prihvatanja predloženih mjera više nema uslova za dalje vođenje istog.

Ipak, posebno treba naglasiti da predlaganje i preuzimanje obaveza od strane stranke u postupku **nije primjenjivo u svim slučajevima, posebno kod teških povreda Zakona, kao što je to slučaj kod zabranjenih – kartelnih sporazuma.**

➤ *Implementacija*

Agencija je pokrenula i okončala dva (2) ispitna postupka po službenoj dužnosti, i to:

➤ *Zloupotreba dominantnog položaja – postupak pokrenut protiv Ledo d.o.o. Podgorica*

Agencija je u postupku praćenja i analize uslova konkurencije na tržištu proizvodnje i prodaje sladoleda i zamrznute hrane (voće, povrće, riba, meso, tijesto, jela) prikupljala podatke od učesnika na tržištu maloprodaje predmetnih prehrambenih proizvoda, prije svega o izvorima i uslovima snabdijevanja navedenim proizvodima. Analizom i obradom prikupljenih podataka su utvrđeni uslovi komercijalne saradnje privrednog subjekta *LEDO d.o.o.* iz Podgorice, odnosno sa njim povezanih lica u kupoprodajnom odnosu u kanalu maloprodaje, prvenstveno prema najvećim kupcima u maloprodaji prehrambenih proizvoda na teritoriji Crne Gore u periodu od 2011. do 2014. godine. Na osnovu prikupljenih podataka i drugih raspoloživih i javno dostupnih izvora informacija, Agencija je, imajući u vidu značajnu tržišnu snagu *LEDO d.o.o.* u proizvodnji i prodaji navedenih proizvoda, osnovano pretpostavila **da analizirani akti i radnje mogu predstavljati povredu konkurencije iz člana 15 stav 2 Zakona, pa je s tim u vezi i pokrenula ispitni postupak.**

Tokom ispitnog postupka, **Agencija je osnovano utvrdila postojanje povrede konkurencije u vidu zloupotrebe dominantnog položaja**, a koja je nastala, prije svega, primjenom različitih uslova na poslove iste vrste sa drugim učesnicima na tržištu, čime se oni stavljaju u konkurentno nepovoljniji položaj, kao i neposrednim ili posrednim nametanjem neopravdanih kupovnih ili prodajnih cijena ili drugih neopravdanih uslova poslovanja.

Naime, prikupljena činjenična građa tokom ispitnog postupka potvrdila je pretpostavku Agencije da je *LEDO* primjenom različitih uslova na poslove iste vrste sa svojim kupcima u prometu istih grupa proizvoda, svoje kupce dovodio u neravnopravan položaj, usljed čega su neki od njih bili u konkurentno značajno boljem položaju, odnosno u poziciji da već na osnovu povoljnijih uslova nabavke predmetnih proizvoda, čak i bez dodatnih aktivnosti na povećanju stepena sopstvene efikasnosti, u daljoj prodaji utvrde i primijene povoljnije uslove u odnosu na svoje konkurente, a time i ostvare veće prihode od prodaje, koji nijesu rezultat njihovih sopstvenih napora i aktivnosti u daljoj prodaji. Gledano na srednji i duži vremenski rok, ovakvo stanje na relevantnom tržištu moglo se negativno odraziti po stanje konkurencije, a u krajnjem ishodu ići na štetu ne samo kupaca – konkurenata na tržištu maloprodaje, stvarnih i potencijalnih konkurenata *LEDO*, već i na štetu krajnjih potrošača. Posmatrano na duži rok, kupci, koji imaju značajno povoljnije uslove nabavke relevantnih proizvoda, gube interes i stimulaciju da investiraju u unaprijeđenje svoje

prodaje i uvođenje dodatnih pogodnosti za krajnje potrošače, prije svega iz razloga smanjenog i nedovoljnog pritiska stvarnih i potencijalnih konkurenata koji već inicijalno imaju nepovoljnije uslove nabavke, odnosno kojima povoljniji uslovi nabavke nijesu dostupni od strane dominantnog učesnika na tržištu.

Analizirajući konkretan predlog mjera, uslova i rokova, dostavljenih od strane LEDO, Agencija je pošla od ocjene dopuštenosti i blagovremenosti predloga, te stava o mogućnosti i opravdanosti primjene ovog instituta, propisanog članom 45 Zakona, a u odnosu na povredu čije se postojanje utvrđuje u predmetnom postupku.

Po svojoj suštini, institut propisan članom 45 Zakona predstavlja specifičnost instituta „obustave“ postupka, po kome stranka u postupku ima mogućnost da predloži određene obaveze koje je spremna da ispuni i koje Agencija može, u slučaju da ih prihvata, **pretočiti u obaveze čije se sprovođenje nalaže posebnim rješenjem – kao konačnim upravnim aktom**. Prethodno upućuje na postojanje pune usaglašenosti predloga obaveza stranke koje su prihvaćene od strane Agencije, a koje se jasno definišu i u samom rješenju. Ova „usaglašenost“, *de facto* identičnost, odnosi se kako na sadržaj obaveza, tako i na uslove i rokove za njihovo sprovođenje.

Agencija ovaj institut sagledava, prije svega, u svijetlu ***namjere zakonodavca da se doprinese ekonomičnosti postupka***, bez obaveze Agencije da utvrdi postojanje ili nepostojanje povrede konkurencije, uz istovremeno otklanjanje, po konkurenciju, potencijalno nezakonitog poslovanja dominantnog učesnika na tržištu, a na najbrži i najefikasniji način. Ništa manje značajna je i okolnost da je ovaj institut pogodan i za poslovanje učesnika na tržištu – stranku u postupku, u smislu ***što joj se omogućava da sama predloži obaveze, kojima se postiže cilj identičan cilju mjera iz člana 59 Zakona (mjere ponašanja i strukturne mjere), ali bez donošenja rješenja o povredi konkurencije, što bi takođe podrazumijevalo mogućnost nalažanja ovih mjera***.

Prilikom zauzimanja stava o mogućnostima primjene člana 45 Zakona, u postupcima koji se pred njom vode, pa i u konkretnom slučaju ***Agencija je imala u vidu i obavezu preuzetu članom 73. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju***, prema kojoj će se svako postupanje suprotno navedenom članu, ocjenjivati na osnovu kriterijuma koji proističu iz primjene pravila o politici konkurencije koja se primjenjuju u EU, naročito iz članova 81, 82, 86 i 87 Ugovora o osnivanju Evropske unije (sada 101, 102, 106, 107 Ugovora o funkcionisanju Evropske Unije), kao i instrumenata tumačenja koje su usvojile institucije EU.

U smislu prethodnog, Agencija cijeni i okolnost da se u skladu sa pravnim tekovinama EU, institut tzv. „Commitments“ iz člana 9. Uredbe 1/2003 (OJ L 1, 04.01.2003, p. 1), koji se po svom značaju i ciljevima može upodobiti institutu prihvatanja ispunjenja obaveza iz člana 45. Zakona, ***ne primjenjuje u slučajevima teških povreda konkurencije u vidu sporazuma kartelne prirode***.

U istom smislu i značenju, paragrafom 116. Obavještenja Evropske Komisije o najboljoj praksi sprovođenja procedure u primjeni člana 101. i 102. Ugovora o funkcionisanju Evropske Unije - *Commission notice on best practices for the conduct of proceedings concerning Articles 101 and 102 TFEU* (2011/C 308/06), propisano je: „Odluka o prihvatanju obaveza nije odgovarajuća u slučajevima gdje Komisija, s obzirom na prirodu povrede konkurencije, namjerava da izrekne kaznu. S tim u vezi, Evropska komisija ne primjenjuje član 9 Uredbe 1/2003 na slučajeve tajnih kartela koji potpadaju pod primjenu Obavještenja Evropske komisije o oslobađanju od kazne i smanjenju kazne u kartelnim slučajevima - *Notice on immunity from fines and reduction of fines in cartel cases* (2006/C 298/11).“

Polazeći od prethodno zauzetih stavova, a ispitujući predmetni predlog stranke u postupku u smislu odredbe člana 45. stav 1. Zakona, Agencija je ocijenila da je predlog

mjera, uslova i rokova dopušten, blagovremen i podnijet od ovlašćenog lica, a po svom sadržaju dovoljno objašnjen i eksplicitan u predlaganju mjera, uslova i rokova, te kao takav može biti analiziran i ocijenjen sa stanovišta njegove prihvatljivosti u smislu odredbe člana 45 stav 2 Zakona.

Analizirajući sam „Prijedlog ispunjenja obaveza“, Agencija je utvrdila da on sadrži predloge obaveza, uslova i rokova koji se mogu prepoznati u okviru 4 osnovne grupe: obaveze koje se odnose na donošenje nove prodajne politike; obaveze vezane za izmjene ugovornih odnosa sa postojećim kupcima i/ili eventualno zaključenje ugovora sa novim kupcima; obaveze vezane za praćenje i kontrolu marketinških davanja definisanoj grupi najvećih kupaca i obaveze vezane za dio komercijalne politike kojim se definišu uslovi pod kojima se kupcima daju na korišćenje rashladni uređaji neophodni za čuvanje i izlaganje radi prodaje proizvoda iz proizvodnog programa smrznute hrane *LEDO*.

Polazeći od prethodnih ocjena u vezi sa predlogom prodajne politike *LEDO*, analizirane su i predložene mjere, odnosno obaveze u ranije pomenutim grupama obaveza, koje bi se odnosile na izmjene ugovornih odnosa sa postojećim kupcima i/ili eventualno zaključenje ugovora sa novim kupcima i obaveza vezanih za praćenje i kontrolu marketinških davanja definisanoj grupi najvećih kupaca. Slijedom prethodnih pozitivnih ocjena, a pošto se predloženim obavezama iz ovih grupa praktično omogućava sprovođenje prodajne politike, njeno praćenje i kontrola od strane Agencije, te s obzirom da je ocijenjeno da su predloženi uslovi i rokovi koji prate predlog konkretnih mjera takođe prihvatljivi za Agenciju, odlučeno je kao u stavu II u alinejama 3) do 7) dispozitiva ovog rešenja.

Na osnovu i saglasno svim prethodnim ocjenama o prihvatljivosti predloga pojedinih mjera, uslova i rokova koji čine cjelinu predloga stranke u postupku, a polazeći od odredbi člana 45 Zakona, Agencija je ocijenila da je predlog mjera, uslova i rokova, kako je definisan u podnescima *LEDO* prihvatljiv, te da su predložene mjere, uslovi i rokovi dovoljni za ponovno uspostavljanje efikasne konkurencije na relevantnom tržištu, pri čemu predlozi mjera u pogledu izvještavanja, po sadržaju, rasporedu izvještaja i periodu primjene predloženih mjera omogućavaju Agenciji kontinuirano i sadržano praćenje i kontrolu sprovođenja naloženih mjera.

Podnijeti Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka Sudu za prekršaje u Podgorici, nakon predmetnih postupanja od strane *LEDO* (član 45 Zakona), te prihvatanja predloženih mjera i rokova za njihovo sprovođenje od strane Agencije, je povučen.

➤ **Zloupotreba dominantnog položaja nametanjem neopravdano visoke cijene – postupak protiv Vodovod Budva d.o.o.**

Agencija je iz sredstava javnog informisanja neposredno obaviještena o značajnom poskupljenju usluge isporuke vode na teritoriji opštine Budva, od strane jedinog društva za obavljanje ove djelatnosti – Vodovod Budva d.o.o. **U nadležnosti Agencije su u skladu sa Zakonom, između ostalih, i postupci protiv privrednih subjekata koji, uživajući dominantan položaj na tržištu, mogu preduzeti radnju zloupotrebe nametanjem neopravdano visoke cijene.** Ovo je naročit slučaj kada krajnji kupci nijesu u mogućnosti da izvrše zamjenu dobavljača, odnosno kada se dominantan učesnik izjednačava sa *monopolistom* u formi, te ne postoji alternativa za potrošače.

Imajući u vidu da su predmetna preduzeća direktno odgovorna jedino opštinskim organima upravljanja, odnosno svojim osnivačima, te da na tržištu posluju nezavisno i samostalno, nijedan državni organ nije imao u nadležnosti ispitivanje razloga značajnog povećanja cijene usluge isporuke vode za domaćinstva i privredu u ovim opštinama.

Agencija je, prije pokretanja postupka, sprovela značajan broj ispitnih radnji, koje su se prije svega odnosile na utvrđivanje cijene iste vrste usluga u susjednim primorskim opštinama, gdje su uslovi snabdijevanja, ekonomske prilike preduzeća i građana slične, utvrdila da je cijena snabdijevanja vodom i pružanje usluge odvoda komunalnog i drugog otpada značajno viša u opštini Budva, te s tim u vezi i pripremila sveobuhvatnu sektorsku analizu.

Takođe, Agencija je prikupila podatke i od javnog preduzeća *Regionalni vodovod*, sa ciljem utvrđivanja razlike između nabavne i dalje prodajne cijene preduzeća protiv kojih je pokrenut postupak, te bližeg razumijevanja osnova i razloga visoko iskazanih troškova poslovanja u ovim preduzećima.

Imajući u vidu sve prikupljene podatke i informacije, a u odsustvu bilo kojih aktivnosti drugih nadležnih opštinskih i republičkih organa i organizacija, **Agencija je pokrenula postupak utvrđivanja postojanja radnje zloupotrebe dominantnog položaja nametanjem neopravdano visoke cijene.**

Imajući u vidu da je *Vodovod Budva* jedini privredni subjekat koji obavlja definisanu uslugu snabdijevanja vodom i prečišćavanja i odvođenja otpadnih voda na teritoriji opštine Budva, to je Agencija tokom postupka utvrdila da *Vodovod Budva*, na definisanom relevantnom tržištu, **uživa apsolutno dominantan položaj u skladu sa Zakonom.** Agencija je naročito cijenila da je tržišno učešće *Vodovoda Budva* na definisanom tržištu 100%, da ne postoji mogućnost supstitucije ponude ni tražnje, da kupci nemaju apsolutno nikakvu mogućnost promjene dobavljača nezavisno od uslova, da ne postoji potencijalna konkurencija imajući u vidu finansijske, regulatorne i tehničke barijere za ulazak na tržište, te jasno mogućnost *Vodovoda Budva* da diktira tržišne uslove u odnosu na samostalno definisane obavezujuće komercijalne uslove pružanja utvrđene usluge te s toga **ima dominantan položaj na tržištu pružanja usluga snabdijevanja vodom i prečišćavanja i odvođenja otpadnih voda na relevantnom geografskom tržištu Opštine Budva.**

Na osnovu detaljno sprovedenih analiza, te utvrđenog činjeničnog stanja, **Agencija je donijela Rješenje** kojim je utvrđeno da je DOO "VODOVOD I KANALIZACIJA" BUDVA, **izvršio zloupotrebu dominantnog položaja iz člana 15 stav 2 tačka 1 i 4 Zakona o zaštiti konkurencije**, kojom se spriječava, ograničava ili narušava konkurencija na relevantnom tržištu usluga snabdijevanja vodom i prečišćavanja i odvođenja otpadnih voda na teritoriji Opštine Budva, na način što je *Odlukom o cijeni usluga snabdijevanja vodom i prečišćavanja i odvođenja*

otpadnih voda i Odlukom o naknadama za pružanje komunalnih usluga i korišćenje i održavanje mreže, a za vrijeme važenja i primjene navedenih Odluka, **neposredno nametnuo neopravdano visoku cijenu usluge putem direktnog utvrđivanja posebne mjesečne naknade za održavanje i očitavanje vodomjera u neprimjereno visokom iznosu od 8,092EUR (sa uračunatim PDV-om), a koja je obaveza plaćanja u ovom iznosu uslovljena kao dodatna obaveza koja po svojoj prirodi i svrsi nije u vezi sa predmetom usluge.**

Istim Rješenjem, Agencija **je zabranila svako buduće postupanje** kojim bi Vodovod Budva moglo spriječiti, ograničiti ili narušiti konkurenciju zloupotrebom dominantnog položaja i naložila preduzimanje mjere u skladu sa Zakonom srazmjerno učinjenoj povredi, a radi otklanjanja štetnih posljedica i uspostavljanja efikasne konkurencije na tržištu, kao i rok za njeno izvršenje,

U toku daljih aktivnosti na postupku, **podnijet je Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka Sudu za prekršaje Budva.**

➤ **Postupak u toku**

Zloupotreba dominantnog položaja na tržištu lučkih usluga - akvatorijum Luke Kotor

Agencija je pokrenula postupak ispitivanja eventualnih radnji zloupotrebe dominantnog položaja, preduzetih od strane **Luke Kotor a.d. na tržištu pružanja usluge pilotaže u okviru relevantnog geografskog tržišta Bokokotorskog zaliva.**

Tokom ispitnog postupka, utvrđeno je da je „Luka Kotor“ a.d. privremeno ustupljeno pravo korišćenja dijela morskog dobra u Kotoru, a koje je odobreno od strane Vlade Crne Gore do završetka procedure za dodjelu koncesije.

„Luka Kotor“ a.d. obavlja uslugu pilotaže, što znači da joj nije dato ekskluzivno pravo, a usluge pilotaže vrši u okviru cijelog Bokokotorskog zaliva, uključujući i luku Kotor. Pored „Luka Kotor“ a.d., ovlašćenje za obavljanje usluge pilotaže, izdato od strane nadležnog Ministarstva, imaju još dva (2) privredna subjekta.

S tim u vezi, Agencija je sprovedla analizu angažovanih usluga pilotaže od tri licencirana privredna subjekta, pri čemu je utvrđeno da u preko 98% slučajeva uslugu pilotaže u okviru akvatorijuma luke Kotor, obavlja „Luka Kotor“ a.d., dok je istovremeno „Luka Kotor“ a.d., od strane istih agenata angažovana za obavljanje usluge pilotaže van akvatorijuma Luke Kotor, a u okviru Bokokotorskog zaliva, samo sporadično i u manjem broju slučajeva.

U toku daljih aktivnosti na postupku, Agencija će utvrđivati da li „Luka Kotor“ a.d., koristeći svoje pravo ekskluziviteta kao koncesionar u okviru akvatorijuma luke Kotor (npr. na sidrenju, vezu, odvezu i sl.), zloupotrebljava svoj dominantan položaj na način da uslovljava agente i brodare da za usluge pilotaže moraju angažovati „Luka Kotor“ a.d., u svakom slučaju kada je dolazna i odlazna luka plovila – Luka Kotor.

Sudu za prekršaje- Odjeljenju u Kotoru podnijet je Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka protiv pravnog lica i odgovornog lica u pravnom licu, a koji je Sud rješenjem odbacio.

Višem Sudu za prekršaje podnijeta je žalba protiv rješenja Suda za prekršaje Kotor. Viši sud Crne Gore uvažio je žalbu Agencije, ukinuo rješenje Suda za prekršaje Budva - Odjeljenje u Kotoru i predmet vratio na ponovni postupak i odlučivanje.

5.5. Aktivnosti Agencije van pokrenutih postupaka

Agencija je, van pokrenutih postupaka, **ispitivala uslove konkurencije na finansijskom tržištu, tržištu prehrambenih proizvoda, tržištu robe široke potrošnje, te posebno tržištu farmaceutskih proizvoda.**

➤ Banke

Imajući u vidu značaj finansijskog sektora, Agencija je vršila ispitivanja o uslovima konkurencije na bankarskom tržištu. U skladu sa praksom Evropske Komisije, odnosno u slučajevima koji se odnose na finansijske usluge, dosadašnji zaključci navode na rijetkost povrede konkurencije u smislu člana 15 Zakona o zaštiti konkurencije, koji se odnose na dominantan položaj i radnju zloupotrebe dominantnog položaja (slučaj VISA¹ i Master Card² su jedini slučajevi te vrste i u praksi Evropskih organa za zaštitu konkurencije). Ipak, u Evropskoj praksi postoje slučajevi zaključenja zabranjenih sporazuma u smislu člana 8 Zakona o zaštiti konkurencije. U tom smislu, a imajući u vidu da na tržištu Crne Gore posluje značajan broj banaka, te da nema apsolutno dominantnog učesnika na tržištu, Agencija je pratila izvještaje i analize Centralne banke, izjave Udruženja banaka i Bankarskog Ombudsmana u cilju razumijevanja uslova konkurencije, cijene i uslova poslovanja za specifične vrste bankarskih proizvoda. Obzirom na veliki broj aktivnosti u bankarskom sektoru, teško je bilo izvršiti odabir ciljnog tržišta koji bi predstavljao povod za preduzimanje određenih radnji od strane Agencije, naročito zbog ograničenih administrativnih, prije svega kapaciteta bankarske struke, a s ciljem sprovođenja sektorske analize³.

U toku daljih aktivnosti u ovom sektoru, Agenciji je dostavljena inicijativa anonimnog podnosioca u kojoj se navodi potencijalna povreda Zakona spriječavanjem, ograničavanjem ili narušavanjem konkurencije, prije svega na način nametanja obaveza korisnicima kredita da uslugu osiguranja ugovore sa isključivo jednom osiguravajućom kućom sa kojom banka ima zaključen ugovor u smislu Zakona o osiguranju. Podnijetom inicijativom su iskazani i potencijalno negativni efekti na fizička i pravna lica, korisnike bankarskih usluga.

Agencija u svemu, a u skladu sa nadležnostima iz Zakona, prati i analizira uslove konkurencije na pojedinačnim tržištima, te s tim u vezi i na tržištu bankarskih usluga. Dodatno, a sa ciljem razumijevanja funkcionisanja tržišta na kojem se djelatnost obavlja, te postupanja Agencije u skladu sa zahtjevima učesnika na tržištu, naloženo je poslovnim bankama da dostave podatke i informacije, kao i izjašnjenja po podnijetoj inicijativi. Traženi podaci su bili neophodni Agenciji u postupku ispitivanja analize uslova konkurencije na tržištu osiguranja bankarskih usluga i proizvoda.

U skladu sa predmetnim, te na osnovu detaljnog obrazloženja poslovnih banaka, kao i zauzetog stava sektorskih regulatora po ovom osnovu, Agencija je **nedvosmisleno utvrdila da sadržaj**

¹http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=1_39398

²http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=1_34579

³Ekonomske parametre potrebne za analizu je moguće dobiti od strane CBCG i Bankarskog ombudsmana, dok je postupak utvrđivanja postojanja sporazuma, načina funkcionisanja, cilja i posljedice isključivo na Agenciji.

anonimne prijave nema zakonskog utemeljenja, te u tom pravcu nije ni pokretala postupak protiv poslovnih banaka.

Agencija će nastaviti da ispituje uslove konkurencije u sektoru bankarskih usluga, a sa ciljem utvrđivanja mogućeg usaglašenog djelovanja ili razmjene povjerljivih poslovnih informacija u pravcu usklađivanja poslovne politike, direktno ili preko udruženja banaka.

➤ **Tržište prehrambenih proizvoda**

U toku redovnih aktivnosti analiziranja pojedinih tržišta, Agencija je posebnu pažnju posvetila dešavanjima, te u tom pravcu postupanjima učesnika na tržištu prehrambenih proizvoda, posebno u dijelu značajnog sniženja cijena pojedinih artikala.

Konkurencija u oblasti trgovine, prije svega trgovine pretežno prehrambenih proizvoda na malo svakako postoji, sa značajnim brojem velikih, srednjih i manjih učesnika na tom tržištu. U skladu sa tim, svaki učesnik na tržištu bi morao samostalno da formira svoje maloprodajne cijene, bez uticaja samog proizvođača-dobavljača na finalnu cijenu proizvoda u maloprodaji, odnosno bez dogovora proizvođača i/ili distributera i/ili maloprodavaca o nivou cijena prema krajnjem potrošaču.

Cijene proizvoda u Crnoj Gori se formiraju na slobodnom tržištu, i naravno bez intervencija države. U tom smislu, proizvođači, uvoznici, veleprodavci i maloprodavci prije svega utiču na povećanje i/ili smanjenje cijena prehrambenih proizvoda.

S tim u vezi, Agencija posebno ističe da akcijska prodaja prehrambenih artikala može biti poslovna strategija proizvođača, uvoznika ili u krajnjoj liniji maloprodavaca. Razlozi vjerujemo mogu biti najrazličitiji - povećanje svijesti potrošača o kvalitetu i osobinama pojedinačnog proizvoda, marketinški pristup krajnjem kupcu, smanjenje cijene proizvoda, promocija uvođenja novog proizvoda, pakovanja, količine i sl.

S druge strane, svakako da sniženje kroz akcijske cijene može biti i strategija maloprodavaca u cilju obezbjeđivanja većeg obima prometa i veće posjećenosti svojih maloprodajnih objekata od strane - stalnih - provjerenih kupaca u dužem vremenskom periodu.

Akcijska prodaja, sa smanjenom cijenom ili besplatnom podjelom dodatnog uzorka i sl. je zakonita i u korist potrošača, te s tim u vezi ***nije bilo osnova za pokretanje postupka sa nivoa Agencije.***

➤ **Damping**

Damping, kao ekonomska kategorija predstavlja sniženje cijena uvezene robe ispod troškova proizvodnje i ostalih manipulativnih, fiksnih i varijabilnih, troškova. Dakle, riječ je o potencijalnim špekulativnim tržišnim kretanjima i unilateralnim aktivnostima pojedinih kompanija sa ciljem osvajanja tržišta ili pak izbacivanja konkurenata ili otežavanja njihovog poslovanja.

Agencija nema nadležnosti u smislu vođenja postupka i/ili kažnjavanja u slučaju pojave dampinga cijena od strane bilo kog učesnika na tržištu. Predmetno, prvenstveno iz razloga što cilj Zakona o zaštiti konkurencije i povjerenih poslova Agencije nije zaštita tržišta ili pojedinačnih konkurenata, već zaštita konkurencije i omogućavanje iste sa ciljem obezbjeđivanja ekonomskog napretka.

Ipak, Agencija ima nadležnost za vođenje postupka protiv onih kompanija koje bi utvrdili izrazito nisku cijenu za određeni proizvod, sa ciljem izbacivanja postojećih konkurenata sa tržišta ili odvratanja potencijalnih konkurenata od ulaska na tržište CG. Takva predatorska radnja jeste kažnjiva i za istu stoga ***mora postojati dominantan položaj učesnika na relevantnom tržištu***, ali isto tako i ***utvrđena damping praksa, naknadna, povezana radnja podizanja cijene nakon izbacivanja konkurenata sa prethodno niskom cijenom. U slučaju nepostojanja dominantnog položaja učesnika na tržištu, takva radnja ne bi predstavljala povredu konkurencije, već bi ista imala tretman neloyalne konkurencije***. Takođe, nezakonita bi bila i praksa subvencionisanja poslovanja na jednom tržištu i poslovanje sa gubitkom za određeni vremenski period, a nakon izbacivanja konkurencije ili uspješne odbrane od ulaska novih konkurenata, finansiranje od ostvarenog profita sa nekog drugog tržišta.

Na predmetnom relevantnom tržištu, Agencija je ***utvrđivala i komercijalne uslove saradnje velikih i značajnih dobavljača sa maloprodajnim lancima***, a za koje je postojala indicija da bi zauzimanjem određenih prostora na policama maloprodajnih objekata moglo imati negativne efekte na strukturu tržišta i dostupnost većeg broja proizvoda kupcima u Crnoj Gori.

S tim u vezi, Agencija je utvrdila da komercijalni uslovi saradnje marketinškog karaktera, u vezi sa vidljivošću proizvoda u maloprodajnim objektima, ne utiču na dostupnost proizvoda i drugih proizvođača u tim objektima, kao i da ne postoji mogućnost spriječavanja ili ograničavanja konkurencije izlaskom postojećih, proširenjem tržišnog udjela postojećih učesnika, odnosno ulaskom velikih regionalnih maloprodajnih lanaca.

➤ ***Tržište robe široke potrošnje***

Agenciji je dostavljena Inicijativa radi pokretanja postupka i preduzimanja mjera prema pojedinim učesnicima sa ovog relevantnog tržišta.

Naime, podnešenom Inicijativom dostavljeni su podaci i informacije o narušavanju konkurencije na relevantnom tržištu ***proizvodnje, prometa, veleprodaje i maloprodaje tekstilne odjeće i obuće za sportske i druge namjene i sportske opreme***.

S tim u vezi, po izjašnjenju podnosioca, u pitanju je klasičan restriktivni sporazum zaključen između učesnika na vertikalnim tržištima, koji se primjenjuju na tržištu Crne Gore, odnosno širom Balkana, sa višestrukim negativnim posljedicama na krajnje potrošače. Takođe je istaknuto da predmetni restriktivni sporazum ne ispunjava uslove za grupno izuzeće, a u skladu sa odredbama *Uredbe o grupnim izuzećima sporazuma od zabrane*.

U postupku analize dostavljenih Ugovora i izjašnjenja, kao i inicijalno podnijetih informacija i dokumentacije, Agencija je utvrdila da predmetni Ugovori o distribuciji, sa klauzulom ekskluziviteta za teritoriju Crne Gore, ***ne mogu predstavljati zabranjene i ništave sporazume*** u smislu čl. 8 i 11 Zakona.

Takođe, a imajući u vidu da je relevantno tržište za ocjenu cilja i posljedice predmetnih Ugovora o distribuciji niskog stepena koncentrisanosti, gdje postoji značajna *inter-brand* konkurencije, kao i *intra-brand* konkurencija na nivou maloprodaje ka krajnjem potrošaču, da je riječ o tekstilnoj odjeći i obući za različite namjene koja je prisutna na teritoriji Crne Gore, preko velikog broja Globalno prepoznatljivih brendova, ali i manje poznatih brendova iz Turske, Italije, Kine, Srbije i drugih zemalja, to je sasvim izvjesno da i ovi proizvodi, na koje se pozivao podnosilac,

ispunjavaju uslove za izuzeće od zabrane u skladu sa pozitivnim propisima na snazi kojima je uređena predmetna oblast. Dodatno je ocijenjeno i da analizirani Ugovori o distribuciji ne sadrže nijednu zabranjenu odredbu u smislu čl. 7 i 10 Uredbe, kao i da je ekskluzivna distribucija ovih proizvoda bila u primjeni i u prethodnih deset i više godina, **te da predmetni sistem ekskluzivne distribucije nije imao izrazito negativnog uticaja na tržištu Crne Gore**. Naime, u prethodnom periodu je samo povećavan stepen konkurencije na tržištu širenjem ponude različitih postojećih i novih brendova, što je imalo pozitivnog efekta na ponudu potrošačima u Crnoj Gori (cijena i kvalitet).

Imajući u vidu sve navedeno, a naročito cijeneći tekst Ugovora o distribuciji između privrednih subjekata sa ovog relevantnog tržišta, na koje se poziva podnosilac inicijative („NIKE“, Delta Sport d.o.o., odnosno Sport Time d.o.o.), kao i njihovo izjašnjenje dato sa tim u vezi, te stepena razvoja konkurencije i dinamiku tržišta proizvodnje, prometa, veleprodaje i maloprodaje tekstilne odeće, obuće za sportske i druge namjene i sportske opreme, to je ocijenjeno da predmetni ugovori između navedenih privrednih subjekata **nemaju i nijesu imali za cilj ili posljedicu spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije u smislu Zakona**.

➤ *Tržište farmaceutskih proizvoda*

Udruženje privatnih apoteka Crne Gore dostavilo je Zahtjev za preduzimanje zakonskih mjera od strane Agencije na opisanu situaciju u Obavještenju o raskidu Ugovora o snabdijevanju osiguranih lica lijekovima. Imajući u vidu hitnost zahtjeva za postupanje Agencije, te urgenciju Udruženja, to je Agencija postupala u najkraćem roku.

Predmetnim Zahtjevom, Udruženje opisuje i u prilogu dostavlja postupak zaključenja Ugovora sa apotekama, sadržaj teksta Ugovora sa apotekama, kao i Obavještenje o raskidu ugovora o snabdijevanju osiguranih lica lijekovima.

Udruženje dalje navodi da se predmetnim Obavještenjem o raskidu vrši zloupotreba prava i ovlašćenja Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore protiv interesa privatnog vlasništva i preduzetništva u Crnoj Gori, pri čemu se ponovo obezbjeđuje monopolistički položaj ZU Apoteke „Montefarm“, kao jedine ugovorne strane za pružanje usluga izdavanja lijekova osiguranicima FZOCC, a o trošku FZOCC. Udruženje je dalje ukazalo da je predmetno Obavještenje protivno odredbama Ustava Crne Gore, Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o zdravstvenoj zaštiti, Zakona o zaštiti konkurencije, kao i čl. 74 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Crne Gore i zemalja članica EU.

Imajući u vidu postavljeni zahtjev, da li se Obavještenjem *direktno krši pravo konkurencije, vrši podjela tržišta i primjenjuju različiti uslovi na poslove iste vrste sa različitim učesnicima na istom tržištu čime se dovode u konkurentno nepovoljniji položaj*, Agencija je, stim u vezi, izdala sljedeće saopštenje:

- ZU Apoteke Crne Gore "**Montefarm**" je osnovana Odlukom Skupštine Republike Crne Gore br. 1771 od 15.05.1991. god. ("*Sl. list RCG*", br.21/91), pri čemu je određeno da isto **ima svojstvo pravnog lica i samostalno istupa u pravnom prometu** sa potpunom ogovornošću. **Imajući u vidu status ZU Apoteke Crne Gore "Montefarm", to se Zakon o zaštiti konkurencije u smislu čl. 3, u potpunosti primjenjuje na ovo društvo, jednako kao i na svaki drugi privredni subjekat koji preduzima poslovne i druge ekonomske aktivnosti na tržištu Crne Gore;**

- Imajući vidu da FZOCC ima potrebu angažovanja trećeg lica za pružanje usluge izdavanja lijekova o trošku FZOCC, a koji se izdaju na recept u apotekama i koju uslugu svojim osiguranicima ne može pružiti samostalno i direktno, **to je FZOCC dužan da zaključi ugovor o pružanju predmetne usluge sa svim učesnicima na tržištu maloprodaje lijekova koji ispunjavaju uslove koje FZOCC unaprijed i transparentno utvrdi i pod jednakim komercijalnim i drugim uslovima, a kako je utvrđeno čl. 8 st. 2 tačka 4) i čl. 15 st. 2 tačka 3) Zakona o zaštiti konkurencije;**
- Određivanje raskidnog uslova iz Obavještenja po osnovu „prestanka interesa“ bi po razumijevanju Agencije značilo da FZOCC neće angažovati nijedno drugo nezavisno pravno lice za izvršenje predmetne usluge, a po utvrđenoj cijeni usluge iz čl. 16 Ugovora sa apotekama. Isto je opravdano i ne bi moglo predstavljati povredu, spriječavanje i ograničavanje konkurencije u slučaju da FZOCC namjerava samostalno da vrši predmetnu uslugu bez troška za budžet FZOCC, odnosno angažovanja sredstava osiguranika. **U svakom drugom slučaju bi predmetno Obavještenje i poslovna politika FZOCC značila primjenu različitih uslova na poslove iste vrste između različitih učesnika na tržištu, čime se oni stavljaju u konkurentno nepovoljniji položaj;**
- Članovima 71 i 74 SSP je utvrđena obaveza prema drugim ugovornim stranama, državama članicama EU, **kojima se obezbjeđuje potpuna konkurencija na tržištu, nezavisno od oblika svojine, te primjena jednakih uslova i tržišnih principa u poslovanju, bez preferencijalnog tretmana ili ekskluziviteta bilo kog učesnika;**

Agencija je u odnosu na predmetno stanje na tržištu preduzela dalje ispitne radnje prema FZOCC, a sa ciljem analize predmetnog tržišta maloprodaje lijekova koji se izdaju na ljekarski recept, na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja, kao i u maloprodaji lijekova u slobodnom prometu.

Imajući u vidu nadležnosti iz Zakona, a u okviru dokumentacije, podataka i informacija kojima raspolaže, Agencija je izdala saopštenje u smislu da **predmetno ograničenje broja pružalaca usluge izdavanja lijeka na recept, odnosno primjene različitih uslova na učesnike na tržištu na koje se moraju primjenjivati isti uslovi, može predstavljati značajno ograničenje konkurencije**, kako za konkurente ZU Apoteke „Montefarm“, tako i sa negativnim posljedicama na osiguranike FZOCC, kao korisnike i potrošače.

Isto tako, Agencija je istakla **da je obaveza svih učesnika na tržištu, pa i na relevantnom tržištu nabavke i distribucije lijekova na veleprodajnom i maloprodajnom nivou, da na najširi mogući način obezbijede slobodu preduzetništva pod jednakim uslovima**, što je i jedan od osnovnih Ustavnih načela zaštite konkurencije, kao i cilja samoga Zakona kojim je regulisana predmetna oblast.

6. KAZNENA POLITIKA ZA POVREDE ZAKONA

Kaznena politika u oblasti zaštite konkurencije je svakako od centralnog značaja za sve subjekte, odnosno učesnike na tržištu. Prepoznajući štetu koju povreda Zakona može prouzrokovati direktno za privredne subjekte, ali i sve građane, predviđene su kazne u procentualnom iznosu na ukupno ostvarene prihode. Predmetne kazne od 1% do 10% ukupnog godišnjeg prihoda u finansijskoj godini koja prethodi godini kada je prekršaj učinjen su u potpunosti u skladu sa pravnom tekovinom Evropske Unije u ovoj oblasti i imaju za cilj, kako preventivnu, tako i jaku represivnu komponentu, budući da je jasno da izricanje kazne u iznosu i do 10% na ostvarene godišnje prihode može u velikoj mjeri ugroziti funkcionisanje i tržišnu snagu gotovo svakog učesnika, a što može imati značajne efekte i na samo tržište.

Predviđene kazne se odnose na učesnike na tržištu koji najave, zakluče ili sprovedu zabranjeni sporazum, izvrše radnju zloupotrebe dominantnog položaja, kao i kod svih zakonom nedozvoljenih postupanja u sprovođenju koncentracija.

U zemljama Evropske Unije, pa i od strane Evropske Komisije, nijesu rijetki slučajevi utvrđivanja kazne i u višemilionskom iznosu, što je svakako doprinijelo uspostavljanju fer tržišnih uslova i sve širem prihvatanju pravila konkurencije od strane učesnika na tržištu, ali imalo jasno i preventivni efekat na svjesnu i namjernu povredu propisa. Svakako, očekujemo da će domaći i inostrani privredni subjekti, sa uvođenjem značajnih sankcija, prepoznati svoju ulogu na tržištu i svoje komercijalne napore planirati i sprovođiti isključivo u skladu sa odredbama Zakona.

Predviđenu kaznu izriče prekršajni sud, po donijetom rješenju Agencije, kojim se utvrđuje povreda konkurencije. Prekršajni sud će u postupku ocjene visine kazne svakako imati u vidu sve olakšavajuće i otežavajuće elemente koje Agencija utvrdi tokom postupka.

Agencija može i sama izricati kazne prema učesnicima na tržištu koji nijesu ispunili obaveze naložene zaključkom Agencije. Naime, periodičnom novčanom kaznom u iznosu od 500,00€ do 5.000,00€ za svaki dan neispunjenja naložene obaveze, a najviše do 3% ukupnog prihoda ostvarenog u finansijskoj godini koja prethodi godini u kojoj je postupak pokrenut, kazniće se učesnik na tržištu, kao i stranke u pokrenutim postupcima, koji postupe suprotno naloženim mjerama Agencije.

U skladu sa zakonskim ovlašćenjima, Agencija ima u nadležnosti utvrđivanje strukturnih mjera i mjera ponašanja koje određuje privrednicima koji krše propise o zaštiti konkurencije, a koje služe kao efikasna mjera odvratanja od takvih postupanja. Mjere ponašanja moraju biti srazmjerne težini utvrđene povrede konkurencije i u neposrednoj vezi sa aktima ili radnjama koje su izazvale povredu. Agencija može da odredi mjeru koja ima za cilj promjenu u strukturi učesnika na tržištu radi otklanjanja te opasnosti (strukturne mjere), odnosno vraćanja na strukturu koja je postojala prije nastupanja utvrđene povrede. Strukturna mjera se određuje samo ako nema mogućnosti za određivanje jednako ili približno efikasne mjere ponašanja ili ako bi određivanje mjere ponašanja predstavljalo veći teret za učesnika na tržištu nego konkretna strukturna mjera, odnosno ako ranije izrečena mjera ponašanja povodom iste povrede konkurencije nije sprovedena u cjelini. Tako strukturne mjere mogu biti mjere: prodaje (prenosa ili otuđenja) postojećeg privrednog društva, njegovog dijela ili grupe društava drugim licima koja nijesu povezana sa učesnikom na tržištu na koga se ove mjere odnose; raskid ugovora o zajedničkom ulaganju i osnivanju privrednog društva; ukidanje personalne povezanost i dr.

➤ Implementacija

Tokom izvještajnog perioda, Agencija je izrekla periodične – procesne kazne za sedamnaest (17) učesnika na tržištu u iznosima od 500,00€ do 5.000,00€ za svaki dan kašnjenja u neizvršavanju obaveza naloženih zaključcima, odnosno za postupanja suprotna utvrđenim mjerama Agencije.

7. SEKTORSKE ANALIZE

Zadatak tijela za zaštitu konkurencije, pa tako i Agencije za zaštitu konkurencije Crne Gore, je u tome da, polazeći od ljudskih i drugih resursa kojima raspolažu, svoju aktivnost primarno usmjere na otklanjanje najtežih povreda pravila zaštite konkurencije, kao što su kartelni sporazumi o cijenama, podjeli tržišta ili različiti oblici zloupotrebe dominantnog položaja pojedinih preduzetnika.

Rad ovih institucija poseban je i po tome što ne počiva samo na *ex post* pristupu rješavanju nastalih povreda Zakona, već ga obilježava i proaktivno djelovanje u cilju izmjena postojećih ili poboljšanja budućih zakonskih rješenja koja utiču ili bi mogli uticati na uspostavljanje efikasne tržišne utakmice u nekoj djelatnosti. Jednako tako, tržišne analize nezaobilazne su za postupanje u tom pravcu. One pretpostavljaju odgovarajuće ekonomske analize i poznavanje ekonomskih obilježja pojedinih tržišta, te su neizostavan dio postupaka ocjene dopuštenosti koncentracija.

Kada se radi o proaktivnom djelovanju, dio postupanja Agencije usmjeren je na istraživanje pojedinih tržišta koja obilježavaju ograničenja administrativne ili tehničke prirode, odnosno sadrže određene prepreke koje onemogućavaju ili spriječavaju razvoj ekonomskih sloboda, tj. pojavu konkurencije na tim tržištima. Priprema ekonomskih analiza s tim u vezi, zahtijeva i značajne materijalne resurse o čemu svjedoče iskustva i obimnost analiza koje sprovodi Evropska Komisija i zemlje sa dužom tradicijom u ovom poslu. Takva istraživanja imaju svoju vrijednost kako za one koji obavljaju ili žele obavljati određene djelatnosti, tako i za relevantne državne institucije koje predlažu zakonske modele uređenja tih djelatnosti, obzirom da upućuju na razloge koji dovode do pasiviziranja tržišta na štetu krajnjih korisnika i potrošača. Ona doprinose razvoju kulture tržišne konkurencije, jer organi državne vlasti, preduzetnici i korisnici usluga imaju uvid u tržišne aspekte obavljanja pojedinih djelatnosti i mogućnosti njihovog redefinisanja na tržišnim osnovama.

Analize pojedinačnih tržišta ili pojedinih usluga i proizvoda u okviru tržišta se sprovode prvenstveno sa ciljem ispitivanja povrede konkurencije do kojih informacija Agencija dolazi putem medija, izjava učesnika na tržištu, ali i prakse drugih nadležnih tijela za zaštitu konkurencije u državama regiona ili EU. Osnovni cilj analize jeste evidentiranje učesnika na tržištu Crne Gore koji posluju u sektoru koji je predmet analize, uslova konkurencije na tržištu, uslova poslovanja i saradnje, kao i potencijalnih problema suprotnih zakonodavnim rješenjima.

U postupku analize, Agencija prikuplja i sve neophodne podatke, kako bi, upoređivanjem istih, potvrdila ili pak odbacila sumnje u postojanje poslovne prakse koja može imati za cilj ili posljedicu povredu Zakona.

Istraživanja tržišta sprovode se u cilju boljeg razumijevanja pojedinih sektora, odnosno relevantnih tržišta, dubinskih analiza tržišta ili pojedine prakse na tržištu, i to prije svega na tržištima koja ukazuju na slabosti njegovog funkcionisanja. Iste slabosti mogu biti posljedica

postupanja učesnika na tržištu, strukture pojedinog tržišta, ponašanja i navike potrošača ili drugih postupanja koja mogu negativno uticati na krajnje potrošače. Sektorska istraživanja sprovode se na tržištima na kojima se, kroz davanje mišljenja i preporuka, može znatno povećati konkurentsko okruženje, te u vezi sa tim povećati korist koju tržišna konkurencija donosi krajnjim potrošačima. Takva istraživanja često otkriju i nepravilnosti na tržištu koja su suprotna propisima o zaštiti konkurencije.

S tim u vezi, Agencija pokreće postupke protiv učesnika na tržištu za koje sumnja da svojim aktivnostima i postupanjima krše slobodnu konkurenciju.

Istovremeno, sektorska istraživanja su često osnova za mišljenja i preporuke koje Agencija dostavlja nadležnim državnim institucijama, jedinicama lokalne uprave, a u cilju otklanjanja prepreka pristupa tržištu, dok se objavom rezultata takvih istraživanja, posebno sprovođenjem mjera sadržanih u mišljenjima i preporukama, istovremeno jača kultura zaštite konkurencije.

Agencija je u prethodnom periodu sprovodila analize na tržištu vodosnabdijevanja u primorskim opštinama, sektoru telekomunikacija u pojedinačnom segmentu usluge *pre-paid* mobilne telefonije, *ADSL* Internet pristupa kao i *roaming* usluga, bankarskih usluga, te usluga osiguranja. U ranijim postupcima, Agencija je sprovodila i analizu u sektoru uvoza, proizvodnje i prometa mlijeka i mliječnih proizvoda, bezalkoholnih pića i promotivnih-marketinških bilborda na teritoriji više opština, kao i analizu snabdijevanja i distribucije farmaceutskih proizvoda. Neke od analiza su sprovedene u saradnji sa i uz podršku projekata koje finansira EU.

➤ *Implementacija*

U okviru svojih nadležnosti, Agencija prati i analizira uslove konkurencije na tržištu i tržištima pojedinih privrednih sektora, pa je u tom smislu, u izvještajnom periodu, analizirala uslove konkurencije na sljedećim tržištima:

➤ *Tržištu vodosnabdijevanja u pojedinim primorskim opštinama (prije svih Budva i Kotora)*

Agencija je u postupku analize uslova snabdijevanja vodom od strane svih privrednih subjekata u primorskim opštinama, prikupljala podatke o poslovanju i uslugama snabdijevanja „Vodovod i kanalizacija“ do.o. Budva, „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Kotor, „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Tivat, „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Herceg Novi, JP „Vodovod i kanalizacija“ Ulcinj, kao i JP „Vodovod i kanalizacija“ Bar, JP „Regionalni vodovod Crnogorsko primorje“, te je na osnovu istih utvrdila postojanje osnovane sumnje da radnje i postupci Vodovod i kanalizacija doo Budva, mogu biti suprotni čl.15 st.2 tačka 1) i 4) Zakona i po službenoj dužnosti ***pokrenula ispitni postupak protiv Vodovod i kanalizacija doo Budva.***

➤ **Tržištu nabavke usluga životnog i neživotnog osiguranja javnih preduzeća Crne Gore u postupcima javnih nabavki**

Agencija je na osnovu analize uslova konkurencije na tržištu nabavke usluga životnog i neživotnog osiguranja javnih preduzeća Crne Gore u postupcima javnih nabavki u izvještajnom periodu, Zaključkom pokrenula **ispitni postupak** protiv *Lovćen osiguranje AD* i *Sava Montenegro AD*, nastavila analizu na pomenutom tržištu tokom vođenja postupka, te Rješenjem utvrdila da su pomenuta društva izvršila povredu konkurencije iz čl. 8 stav 1 tačka 1), 2), 3) na tržištu neživotnog osiguranja dogovaranjem, zaključenjem i izvršenjem sporazuma kojima se spriječava, ograničava i narušava konkurencija.

➤ **Tržištu proizvodnje i prodaje sladoleda i zamrznute hrane (voće, povrće, riba, meso, tijesto, jela)**

U postupku pokrenutom u 2014. godini protiv društva za proizvodnju, promet roba i usluga "Ledo" doo Podgorica, Agencija je u izvještajnom periodu pripremila analizu uslova konkurencije na tržištu proizvodnje i prodaje sladoleda i smrznute hrane (voće, povrće, riba, meso, tijesto, gotova jela), na osnovu prikupljenih podataka od učesnika na tržištu maloprodaje predmetnih prehrambenih proizvoda i stranke u postupku.

➤ **Tržištu pružanja usluga pilotaže u okviru Bokokotorskog zaliva, uključujući akvatorijum Luke Kotor**

Agencija je u izvještajnom periodu vršila analizu uslova konkurencije na tržištu usluga pilotaže u okviru geografskog relevantnog tržišta Bokokotorskog zaliva, uključujući i akvatorijum luke Kotor, te na osnovu rezultata istraživanja, izjašnjenja i dostavljenih informacija i podataka, pretpostavila mogućnost postojanja povrede konkurencije u smislu Zakona i pokrenula po službenoj dužnosti ispitni postupak protiv privrednog društva "Luka Kotor AD za usluge u međunarodnom pomorskom saobraćaju" - Kotor.

➤ **Maloprodajnom tržištu distribucije audio-vizuelnih medijskih sadržaja na teritoriji Crne Gore i užih lokaliteta – administrativnih opština na teritoriji Crne Gore**

U pokrenutom ispitnom postupku ocjene ispunjenosti uslova za odobrenje koncentracije *Telemach d.o.o.* i *M-Kabl d.o.o.*, koji se vodio po zahtjevu za odobrenje koncentracije podnijetom od strane privrednog subjekta *Telemach a.d.* Podgorica, Agencija je vršila analizu efekata sprovođenja koncentracije na maloprodajnom tržištu distribucije audio-vizuelnih medijskih sadržaja na teritoriji Crne Gore i užih lokaliteta – administrativnih opština na teritoriji Crne Gore. U tom pravcu, sprovedena je anketa među ukupno 59 ispitanika, korisnika usluga *M-Kabl-a* na teritoriji opština Podgorica, Tivat, Pjevlja, Bar i Bijelo Polje, kojom prilikom je utvrđivan značaj pojedinačnog programskog sadržaja za korisnike usluga operatora na teritoriji ovih opština.

Takođe, a uz podršku EU projekta - ALA, za potrebe Agencije pripremljene su analize u sljedećim sektorima:

- Energetika;
- Trgovina farmaceutskim proizvodima;
- Građevinarstvo;
- Maloprodaja;
- Osiguranje i
- Telekomunikacije.

Navedene analize pružaju opšte informacije o sektorima, regulatornom okviru (dozvole, odobrenja, regulisanje cijena i sl.), pregled kompanija na tržištima, analize njihovih tržišnih učešća, sagledavaju moguća ograničenja razvoja, pružaju percepciju osnovnih barijera u poslovanju u navedenim sektorima, odnosno rasta i konkurencije na tržištu od strane učesnika na tržištu i daju preporuke za unaprijeđenje implementacije politike zaštite konkurencije u ovim sektorima.

8. SARADNJA SA SEKTORSKIM REGULATORIMA

U postupku liberalizacije tržišta, određenim zakonskim okvirima u pojedinim sektorima, uspostavljene su nadležnosti sektorskih regulatora, i to **u oblasti telekomunikacija, energetike, osiguranja, bankarstva, javnih nabavki** i drugim pojedinim oblastima u kojima nadležni organi imaju obavezu nadzora nad primjenom zakonskog okvira, sa ciljem obezbjeđivanja najvećeg stepena konkurencije za dobrobit razvoja tržišta i potrošača, prije svega omogućavanjem boljeg kvaliteta usluge ili proizvoda po najnižoj mogućoj cijeni ili regulisanjem cijene usluga i roba u maksimalnom iznosu, odnosno kriterijuma i načinu pristupa infrastrukturi neophodnoj za obavljanje određene djelatnosti.

Imajući u vidu da predmetni privredni sektori nijesu isključeni od primjene Zakona o zaštiti konkurencije, Agenciji je svakako od izuzetnog značaja, u toku vođenja postupka, svaka podrška i pomoć nadležnih organa, prije svega na planu potpunog i jasnog funkcionisanja pojedinog tržišta, regulatornog okvira koji sprovodi upravo nadležni organ, kao i specifična tehnička i stručna znanja koja posjeduju ovlašćena službena lica u pojedinom regulatornom organu. Ovo iz razloga što ovlašćena službena lica i Agencija nijesu i ne mogu biti upoznata te u potpunosti razumijeti sve specifičnosti pojedinačnog tržišta, koje mogu u velikoj mjeri uticati na utvrđivanje svih bitnih činjenica i okolnosti prije donošenja odluke o postojanju povrede konkurencije, odnosno ispunjenja uslova za odobrenje koncentracije.

U tom pravcu, specifični i zahtjevni postupci, kakvi su postupci koji se pokreću i vode pred Agencijom za zaštitu konkurencije, zahtijevaju veću pažnju i potpuniju saradnju Agencije za zaštitu konkurencije i nadležnih sektorskih regulatora. Svakako, postojeći protokoli o saradnji potvrđuju takvu spremnost i tek će doprinjeti zajedničkim nastojanjima na planu obezbjeđivanja potpune i slobodne konkurencije među učesnicima na tržištu.

Agencija u dosadašnjem radu ima izuzetna iskustva sa kolegama iz regulisanih sektora privrede, prije svega na stvaranju regulatornog okvira u njihovoj nadležnosti, koji obezbjeđuje da se

osnovni principi konkurencije na tržištu u svemu poštuju, dok analize i postupanja iz nadležnosti sektorskih regulatora u velikoj mjeri stvaraju uslove za nesmetan razvoj pojedinih relevantnih tržišta.

Posebno treba istaći da sektorski regulatori u pojedinim slučajevima mogu imati određene ciljeve koji ponekad mogu biti u suprotnosti, ili bar u određenoj mjeri ograničavati razvoj slobodne i potpune konkurencije na tržištu, što može proizvesti određene neusaglašenosti između razumijevanja regulatornog organa i Agencije za zaštitu konkurencije. Ipak, pravovremena i potpuna saradnja može obezbijediti da se predmetna razmimoilaženja izbjegnu.

Tehničko regulisanje tržišta je isključivo u nadležnosti sektorskog regulatora, kao dijela *ex ante* regulative, dok je nadležnost i postupanje Agencije *ex post* i na planu utvrđivanja povrede ili postojanja opasnosti da će određenom radnjom učesnika na tržištu doći do povrede Zakona, odnosno narušavanja slobodne konkurencije na tržištu.

Sektorski regulatori su nosioci tehničkih i drugih tehnoloških znanja, koja zaposlena ekspertska lica u Agenciji ne posjeduju, pa je u tom smislu i saradnja u najboljem javnom interesu.

Naime, Agencija za zaštitu konkurencije se uglavnom suočava sa povredama konkurencije *ex post*, odnosno nakon što je do povrede došlo i nakon što su privredni subjekti kontinuirano činili takvu povredu na tržištu. S druge strane, *ex ante* regulisanje i nadzor funkcionisanja tržišta u velikoj mjeri može obezbijediti uslove za lakši ulazak na određeno regulisano tržište, čime se obezbjeđuje pravna predvidljivost i sigurnost za nove kompanije na tržištu, kao i podsticaj novim ulaganjima.

U tom pravcu neophodno je da saradnja sa sektorskim regulatorima bude konzistentna i kontinuirana, kako bi obezbijedila i najbolje rezultate. Ovo se prije svega odnosi i na postupak regulisanja tržišta zakonskim i podzakonskim aktima, u slučaju kada isti imaju za cilj ili posljedicu spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije, ali isto tako i u radu nadležnih regulatornih tijela, komunikaciji i suorganizaciji funkcionisanja tržišta sa privrednim subjektima, koji posluju na tom tržištu. Kontinuitet u razmjeni informacija, uzajamne podrške i pomoći u radu svakako može imati samo pozitivne efekte i na stvaranje privrednog ambijenta, gdje se kompanije osjećaju sigurno da će njihova inovativnost, rad i ulaganja zaista imati efekta na povećanje njihovog profita i gdje regulativa neće koristiti zaštitu poslovnih interesa samo određenih učesnika na tržištu.

9. ULOGA SUDOVA U SPROVOĐENJU ZAKONA

Imajući u vidu potrebu stalnog dijaloga i razvoja svijesti učesnika na tržištu o potrebi poštovanja Zakona, Agencija je uvijek nastojala da bude podrška privrednim kretanjima u otvorenom dijalogu sa privredom. Ipak, Agencija je riješena da određene vrste najtežih povreda Zakona, koje po svom cilju i posljedicama zadiru u normalna i očekivana privredna kretanja na štetu ekonomije Crne Gore i građana direktno, zabrani i omogući kompanijama i kupcima koji usljed takvog netržišnog postupanja prekršilaca Zakona trpe štetu, da takvu štetu i nadoknade. Takvi učesnici na tržištu bi svakako morali biti i kažnjeni visokim novčanim kaznama od strane postupajućih prekršajnih organa.

Agencija u okviru Zakonom predviđenih ovlašćenja, ima u nadležnosti pokretanje i vođenje postupaka, te donošenje rješenja koja su konačna u svakom pojedinačnom slučaju. Ocjena

zakonitosti odluka Agencije je u nadležnosti Upravnog suda, dok je kaznena politika za najteže povrede Zakona u isključivoj nadležnosti prekršajnih institucija.

Predmetno rješenje je odobreno od strane Evropske Komisije i njegov opstanak svakako zavisi od stručnog usavršavanja i mjerodavnog odlučivanja nadležnog Upravnog suda, a u skladu sa pozitivnim propisima i praksom evropskih institucija. Svakako je bilo za očekivati da će na početku funkcionisanja ovakvog sistema, a u sasvim novoj pravnoj tekovini kakva je zaštita konkurencije, biti nerazumijevanja samog cilja i svrhe zakona, odnosno pojedinačnih rješenja, pa zašto ne reći i različitih pogleda, odnosno stavova nadležnog organa i suda. Ipak, vjerujemo da su praksa i stručno usavršavanje uz pomoć Evropske Unije u svemu i u skladu sa postojećom razvojnom praksom na nivou Unije, takvo razmimoilaženje sveli na najmanju moguću mjeru. Isto tako, Evropska Komisija je jasnog stava da samo postojanje zakonodavnog okvira, bez potpune i efektivne implementacije na planu kažnjavanja za povrede konkurencije, nije sistem koji bi mogao obezbijediti zatvaranje ovog poglavlja u pristupnim pregovorima.

U smislu iznijetog, uloga sudova je veoma značajna, a imajući u vidu da su na direktan način u postupak zaštite konkurencije, kao i zaštite prava učesnika na tržištu, uključeni Upravni sud, nadležni prekršajni organi i Vijeće za prekršaje, Privredni sudovi i Vrhovni sud Crne Gore.

Ciljevi Zakona se u tom smislu mogu ostvariti isključivo potpunom i pravilnom primjenom Zakona od strane sudskih organa vlasti. Nepostupanja sudova, odnosno kašnjenja u postupanju u ovoj izuzetnoj važnoj pravnoj stvari za ekonomiju Crne Gore i građane, može dovesti do odugovlačenja postupaka, neefikasnosti Zakonom predviđenih preventivnih i represivnih mjera, kao i zastare za prekršajno gonjenje i kažnjavanje. U tom smislu je i potpuna primjena Zakona, kao i pravovremeno i hitno postupanje, od izuzetnog značaja za pravilnu i potpunu primjenu politike zaštite konkurencije.

U postupku stalnih pregovora sa predstavnicima EK, a u okviru pregovaračkog poglavlja VIII, postojeći sistem koji uključuje nadležnosti više sudova i koji prije svega isključuje nadležnost Agencije za izricanje kazni za povredu konkurencije je ocijenjen kao prihvatljiv, isključivo pod uslovom dokazane efikasnosti u dužem vremenskom periodu. U tom smislu i Agencija uvijek ističe značajnu ulogu sudskih organa u obezbjeđivanju potpune i dosljedne primjene politike konkurencije.

Posebno treba istaći da će Ministarstvo ekonomije u saradnji sa Agencijom i ekspertima angažovanim na projektu, učestvovati u izradi novih i izmjeni postojećih zakonskih rješenja, imajući u vidu prije svega procesne odredbe Zakona koje umnogome otežavaju postupanje, kako Agencije, tako vjerujemo i nadležnih sudova u Crnoj Gori. Agencija i Ministarstvo ekonomije su na tom planu otvoreni i spremni za saradnju i razmjenu iskustava i mišljenja sa nosiocima sudijskih funkcija. U tom smislu će bolje razumijevanje pojmova i cilja zaštite ove politike, prije svega u zemljama EU, svakako biti u interesu razvoja i boljeg regulatornog okvira, te i buduće primjene Zakona.

Crna Gora, svakako poučena iskustvom drugih zemalja, ima mogućnost i obavezu da u potpunosti uskladi praksu i rad organa uprave i sudstva u cilju obezbjeđivanja efikasnog i potpunog rješavanja predmeta iz ove upravne stvari. U tom pravcu, naročita pažnja bi se morala posvetiti i radu sudskih organa, sa naglaskom **na permanentnu edukaciju sudija Upravnog suda, te posebno sudija prekršajnih sudova u ovoj oblasti**. Nepostojanje predvidljivog i efikasnog mehanizma presuda u ovim predmetima, kao i standardizacija prakse Agencije i sudova, mogla bi ugroziti poziciju Crne Gore u pregovorima na ovom poglavlju i pred Crnu Goru postaviti nove zahtjeve u pogledu drugačijeg regulisanja kažnjavanja i sudske kontrole odluka Agencije.

Nakon sticanja punopravnog članstva, Agencija će se uključiti u mrežu evropskih institucija za zaštitu konkurencije, gdje ćemo, zajedno sa nadležnim organima zemalja članica i same Evropske Unije, saradivati i nastojati da unaprijedimo uslove konkurencije u Uniji i specifično na teritoriji Crne Gore. Istovremeno ćemo kao Agencija, a naravno i nadležni sudovi, biti u obavezi da se i u Crnoj Gori primjenjuju, kako nacionalni, tako i propisi Evropske Unije.

10. SLOBODAN PRISTUP INFORMACIJAMA

Agencija je donijela **pet (5)** rješenja kojima su zahtjevi o slobodnom pristupu informacijama usvojeni, dok je donijela **sedam (7)** rješenja, kojima je zahtjev o slobodnom pristupu informacijama odbijen kao neosnovan.

11. MIŠLJENJA

U izvještajnom periodu, Agencija je izdala veći broj mišljenja, po podnijetim zahtjevima sektorskih regulatora, punomoćnika stranaka u postupku i učesnika na tržištu.

12. COMPETITION ADVOCACY (ŠIRENJE SVIJESTI)

Širenje svijesti o značaju zaštite konkurencije izuzetno je značajno za poštovanje pravila konkurencije. Agencija je i do sada sprovodila aktivnosti o značaju zaštite konkurencije, a u cilju efikasnijeg sprovođenja zakona, ujednačavanja prakse u postupanju i podizanja stepena predvidivosti u radu.

Pored uloge Agencije u sprovođenju propisa o zaštiti konkurencije, jednako je važna i uloga vezana za aktivnu promociju prava i politike zaštite konkurencije, a u cilju stvaranja i širenja kulture zaštite konkurencije kod svih aktera. Radi se o širokom spektru aktivnosti koje Agencija sprovodi u cilju promocije kulture zaštite konkurencije, kao i podizanja svijesti o efektima zaštite konkurencije na rast konkurentnosti nacionalne privrede i interese potrošača. To se naročito odnosi na doprinos Agencije stvaranju i usklađenosti zakonodavnog okvira Crne Gore.

Agencija je aktivno učestvovala u svim aktivnostima koje su usmjerene na širenje svijesti o potrebi zaštite konkurencije, kao i aktivnom razumijevanju i angažovanju svih koji imaju direktnog i /ili indirektnog uticaja na ovom planu.

Na seminaru koji je održan u organizaciji EU projekta, Agencije i Privredne Komore Crne Gore, o politici zaštite konkurencije u regulisanim sektorima, učesnicima, među kojima je bilo

predstavnik Centralne Banke, Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, Agencije za zaštitu konkurencije, kao i predstavnici komercijalnih banaka, te telekomunikacionih operatora na tržištu Crne Gore, ukazano je da je Agencija u sprovođenju Zakona obavezana nadležnostima i ovlašćenjima, nezavisno od industrijskog i privrednog sektora u kojem se može desiti povreda, odnosno da je prirodno usmjerena na pojedinačne sektorske regulatore u čijoj nadležnosti je kontrola cijena, uslovi učešća na tržištu, izdavanje odobrenja, licenci i drugih nadležnosti nad privrednim subjektima koji su aktivni i koji ostvaruju privrednu djelatnost u okviru pojedinačnog sektora. U smislu navedenog, između nadležnosti Agencije i pojedinačnog sektorskog regulatora može doći do preklapanja nadležnosti, kao i do čvršće saradnje u zaštiti zajedničkih interesa. Agencija u tom smislu prepoznaje potrebu saradnje sa regulatorima u oblasti telekomunikacija, energetike i finansijskih usluga. Sa svim predmetnim regulatorima Agencija ima potpisane protokole o saradnji sa ciljem utvrđivanja i usklađivanja zajedničkih aktivnosti, a u pravcu spriječavanja radnji i akata koji za posljedicu mogu imati narušene ekonomske slobode na pojedinim relevantnim tržištima. Ovo posebno ako se ima u vidu da je u nadležnosti sektorskih regulatora preduzimanje svih aktivnosti i postupaka na planu obezbjeđivanja najvećeg mogućeg stepena konkurencije između učesnika na tržištu. U tom pravcu, neophodno je da saradnja Agencije i sektorskih regulatora bude konzistentna i kontinuirana, kako bi obezbijedila i najbolje rezultate. Ovo se prije svega odnosi i na postupak regulisanja tržišta zakonskim i podzakonskim aktima, u slučaju kada isti imaju za cilj ili posljedicu spriječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije, ali isto tako i u radu nadležnih regulatornih tijela, komunikaciji i suorganizaciji funkcionisanja tržišta sa privrednim subjektima koji posluju na tom tržištu. Kontinuitet u razmjeni informacija, uzajamne podrške i pomoći u radu svakako može imati samo pozitivne efekte i na stvaranje privrednog ambijenta, gdje se kompanije osjećaju sigurno da će njihova inovativnost, rad i ulaganja zaista imati efekta na povećanje njihovog profita i gdje regulativa neće koristiti zaštiti poslovnih interesa samo određenih učesnika na tržištu.

Na seminaru na temu „Pravo konkurencije u primjeni u EU i osvrt na politiku konkurencije u Crnoj Gori“, koji je takođe održan u organizaciji EU projekta, Agencije i Privredne Komore Crne Gore, privrednicima su predstavljani specifični slučajevi iz pravne prakse Evropskih organa uprave i Evropskog suda pravde u oblasti zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja.

Agencija je u potpunosti dala podršku edukaciji sudija Upravnog i Vrhovnog suda, privrednih i prekršajnih sudova, a u okviru zajedničkih aktivnosti sa EU projektom i Centrom za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije u Crnoj Gori, imajući u vidu izuzetan značaj pravosudnih institucija na planu boljeg i efikasnijeg sagledavanja ekonomsko-pravnih instituta politike zaštite konkurencije i pravne sigurnosti za građane i kompanije, kao i njihovu izuzetnu ulogu u dosljednom i punom sprovođenju politike konkurencije, a naročito u odnosu na zakonom utvrđenu kaznenu politiku. Agencija je u proteklom periodu iskazala jasnu spremnost u sprovođenju postupaka i protiv velikih privrednih subjekata, te da je neophodno na planu pune primjene politike konkurencije, u skladu sa evropskim zakonodavstvom, obezbijediti pravnu sigurnost i poslovnu predvidljivost za sve domaće i inostrane privredne subjekte koji posluju u Crnoj Gori.

Naša su očekivanja da će i svi privredni subjekti ozbiljnije pristupiti upoznavanju sa pravilima zaštite konkurencije, obzirom da je u dosadašnjoj praksi uočeno da su određene radnje povrede

konkurencije bile uglavnom rezultat nedovoljnog poznavanja pravila zaštite konkurencije. U tom pravcu, u narednom periodu će se uložiti dodatni naponi za tzv. *competition advocacy*, odnosno približavanja pravila konkurencije i njihovog značaja privrednim subjektima.

S tim u vezi, već se odvijaju i sprovode određeni programi u saradnji Agencije, Privredne komore, Unije slobodnih sindikata, Centra za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije, Uprave za javne nabavke i posebno EK, a kroz projekte podrške u ovoj oblasti.

Osim što mišljenjima podiže nivo svijesti i informiranosti o ulozi politike i prava zaštite konkurencije na tržištu, Agencija širi znanja o rješenjima i razvoju komparativne prakse iz područja prava i politike zaštite konkurencije. Agencija, dodatno, izdavanjem mišljenja koje upućuje učesnicima na tržištu, sektorskim regulatorima i nadležnim institucijama, ukazuje na mogućnosti negativnih učinaka propisa i regulatornog okruženja na zaštitu konkurencije, kao i pojedinih postupaka i ponašanja preduzetnika.

Razvojem prava i politike konkurencije, te razvojem svijesti o važnosti primjene propisa o zaštiti konkurencije na tržištu, sve veći obim poslova Agencije obuhvata i davanje stručnih mišljenja, koja se odnose ne samo na propise i nacрте propisa, već na situacije, slučajeve i postupanja, upravo kako bi se spriječila mogućnost narušavanja konkurencije. Takođe, u tom smislu i sve veći broj učesnika na tržištu u svojim podnescima zahtijeva i postupanja Agencije u cilju zaštite konkurencije. Iako je riječ o zahtjevima na osnovu kojih Agencija ne pokreće postupke utvrđivanja narušavanja konkurencije, kao tijelo nadležno za zaštitu konkurencije, Agencija svojim mišljenjima i izjašnjenjima upravo ukazuje na potrebu poštovanja načela zaštite konkurencije, te jača svijest o zaštiti konkurencije. Na taj način Agencija, ujedno, stiče i saznanja o tržištima na kojima postoje moguće prepreke za pristup, kao i drugim mogućim slučajevima spriječavanja, ograničavanja ili narušavanja konkurencije.

13. JAVNOST RADA AGENCIJE

U nadležnosti Agencije je obaveza obavljanja djelatnosti na transparentan način, omogućavajući učesnicima na tržištu uvid u praksu Agencije u postupcima koji se sprovode po službenoj dužnosti, po zahtjevu stranaka i zainteresovanih lica. U tom smislu, Agencija je u proteklom periodu u svemu poštovala odredbe Zakona o opštem upravnom postupku i Zakona o slobodnom pristupu informacijama u svim sprovedenim postupcima. Strankama, medijima i zainteresovanim trećim licima omogućen je uvid u postupak i dokumentaciju u spisima Agencije, osim u slučaju u kojem je Agencija, postupajući po obrazloženim zahtjevima stranaka u postupku, odredila mjeru zaštite izvora i sadržaja podataka.

U skladu sa zakonskom obavezom, Agencija objavljuje u "Službenom listu Crne Gore" i na svojoj internet stranici osnovne podatke iz zahtjeva za izdavanje odobrenja sprovođenja koncentracije, zaključke o pokretanju postupaka radi utvrđivanja povrede konkurencije, dispozitive rješenja u slučajevima utvrđivanja zabranjenog sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja, Godišnji izvještaj o radu, Tarifnik o visini naknada koje se plaćaju u postupku pred Agencijom, kao i izvještaje o izvršenim sektorskim analizama.

Osim obavještenja o svim aktuelnostima iz djelokruga rada ove institucije, na internet stranici Agencije dostupno je i Obavještenje o načinu podnošenja i sadržini inicijative, odnosno informacije za ispitivanje povrede konkurencije pred Agencijom. Takođe, Obavještenje o zaštiti

povjerljivih poslovnih podataka u postupku pred Agencijom je dostupno na internet stranici, kao i informacija o postupanjima po nalogu Agencije.

EK je takođe u okviru projekta poboljšanja politike konkurencije u Crnoj Gori sprovodila aktivnosti na planu širenja svijesti o potrebi unaprijeđenja saznanja o zakonskim rješenjima i uporednoj pravnoj praksi. Predmetne aktivnosti su imale za cilj promociju rada Agencije i njenih nadležnosti predstavnicima medija, pravosudnih institucija i privrednicima.

Sve navedene aktivnosti su imale za cilj otvoren i transparentan rad Agencije prema svim zainteresovanim stranama, te poštovanje interesa stranaka u najvećoj mjeri, a u pravcu brzog i potpunog okončanja upravnog postupka. Sve aktivnosti Agencije su značajno doprinijele daljem razvoju razumijevanja privrednika i medija na planu povećanja svijesti o nadležnostima i postupcima Agencije.

13.1. Sprovođenje Zakona o slobodnom pristupu informacijama

Shodno Zakonu o slobodnom pristupu informacijama, Agencija je dužna da o zahtjevu za pristup informaciji odlučuje donošenjem - izdavanjem rješenja, kojim dozvoljava pristup traženoj informaciji, njenom dijelu, ili se zahtjev odbija.

Na sajtu Agencije, objavljen je Pravilnik o slobodnom pristupu informacijama Agencije, kao i sva rješenja donešena po ovom osnovu.

U cilju efikasnijeg sprovođenja Zakona o javnim nabavkama, kao i daljoj transparentnosti u svom radu, Agencija objavljuje, kako na portalu javnih nabavki, tako i na svojoj internet stranici, sve informacije koje se odnose na postupke javnih nabavki tokom kalendarske godine.

13.2. Objava članaka i stručnih radova

Zaposleni u Agenciji poseban značaj pridaju promociji kulture konkurencije i upoznavanju zainteresovane javnosti o aktuelnostima, pa je njihova pažnja usmjerena i na objave članaka u stručnim časopisima. S tim u vezi, zaposleni Agencije pripremili su dva članka koji su objavljeni u prvom izdanju godišnjeg SCF biltena, koji se odnose na završene postupke ispitivanja povrede konkurencije.

Važno je istaknuti da, svjesni važnosti promocije kulture zaštite konkurencije, zaposleni u Agenciji aktivno učestvuju na okruglim stolovima, sastancima, konferencijama, prezentacijama i seminarima na kojima je tema politika i pravo zaštite konkurencije.

14. MEĐUNARODNA SARADNJA

Na području zaštite konkurencije međunarodna saradnja Agencije obuhvata aktivnosti sa međunarodnim organizacijama za zaštitu konkurencije, kao i usku saradnju sa Evropskom Komisijom. Agencija je aktivna i u okviru drugih foruma/platformi za saradnju tijela za zaštitu konkurencije pod nadzorom OECD-a i EU, kao i međunarodne mreže tijela za zaštitu konkurencije (ICN).

Posebna saradnja ostvarena je i na bilateralnoj osnovi, sa tijelima za zaštitu konkurencije pojedinih zemalja članica EU, te zemalja regiona.

Agencija je aktivna na polju saradnje sa inostranim agencijama i drugim tijelima nadležnim za područje zaštite konkurencije, međunarodnim organizacijama i institucijama, kao što su UNCTAD, OECD, Energy Community, EBRD i dr. S tim u vezi, organizuje se i podstiče učešće zaposlenih na međunarodnim seminarima, konferencijama i radnim skupovima na temu prava i politike zaštite konkurencije.

14.1. Multilateralna saradnja

14.1.1. ICN-Međunarodna mreža tijela za zaštitu konkurencije

Agencija je od 2007. godine članica **ICN** - International Competition Network. Saradnja u okviru ove mreže nastavila se i tokom izvještajnog perioda.

ICN je međunarodno tijelo isključivo posvećeno sprovođenju Zakona o zaštiti konkurencije, čiji su članovi nacionalna i multinacionalna tijela za zaštitu konkurencije. ICN organizuje godišnje konferencije i radionice, kojim se želi pružiti prilika da se razgovara o projektima radnih grupa, oformljenih između članova ICN-a, kao i njihovom sprovođenju. Kada ICN dostigne konsenzus o preporukama, ili "najboljim praksama" koje proizilaze iz projekta, onda je na samim tijelima za zaštitu konkurencije da individualno odluče da li i kako da primjene usvojene preporuke, samostalno, bilateralnim ili multilateralnim sporazumima, prema potrebi.

Agencija je i pored ograničenih resursa kada su kapaciteti i budžetska sredstva u pitanju, nastojala da obezbijedi učešće u aktivnostima ICN-a, te je, iako u nemogućnosti iz gore navedenih razloga da pohađa/prisustvuje prestižnim konferencijama i radionicama organizovanim od strane ovog tijela, uredno dostavljala odgovore na upitnike ICN-a.

14.1.2. RCC: OECD-GVH

Agencija je aktivna u projektima **Regionalnog centra za konkurenciju u Budimpešti (RCC)**, koji predstavlja partnerski projekat OECD-a i Mađarskog tijela za zaštitu konkurencije (GVH), s ciljem pružanja pomoći u jačanju kapaciteta i sprovođenju politike zaštite konkurencije u regionima istočne, jugoistočne i centralne Evrope, kroz organizovanje radionica za predstavnike tijela za zaštitu konkurencije.

U organizaciji RCC-a, u Budimpešti je u periodu 20.10. - 22.10.2015. godine, održana radionica na temu *“Update in Competition Economics”* (Novosti u ekonomskim aspektima konkurencije). Radionici su prisustvovala po dva predstavnika tijela za zaštitu konkurencije zemalja iz regiona. Teme su obrađivane od strane eksperata OECD-a kroz prezentacije, kao i kroz aktivno učešće učesnika radionice prilikom obrade hipotetičkog slučaja u odvojenim sesijama.

Predstavnici Agencije prisustvovali su radionici *“Update on issues in the information communications and technology sector”*, (Novosti o pitanjima u sektoru informacione i komunikacione tehnologije), koja je održana u Budimpešti u periodu 8.12. - 10.12.2015. godine. Održana su predavanja od strane renomiranih stručnjaka iz oblasti konkurencije sa ciljem razmjene iskustava učesnika radionice, kroz prikaz ekonomskih metoda koje mogu pomoći organima za zaštitu konkurencije u procjeni koncentracija i antikonkurentskog ponašanja.

14.1.3. Evropska Energetska Zajednica (EEZ)

Agencija je potpisnica Ugovora o osnivanju EEZ mreže, zaključenog između tijela za zaštitu konkurencije regiona i *Sekretarijata Evropske Energetske Zajednice*, 23.11.2012. godine, u Beču. EEZ je usmjerena na investicije, ekonomski razvoj, sigurnost snadbijevanja energijom i socijalnu stabilnost i predstavlja prvi institucionalni projekat pokrenut od strane zemalja jugoistočne Evrope koje nijesu članice Evropske Unije. Svrha EEZ mreže tijela za zaštitu konkurencije je da pruži doprinos koherentnoj i dosljednoj primjeni i sprovođenju pravnih tekovina koje se odnose na zaštitu konkurencije u sektorima struje, gasa i nafte, unutar zemalja potpisnica i na regionalnim tržištima. Koherentna i dosljedna primjena i sprovođenje pravila konkurencije Evropske Unije će pomoći otvaranju tržišta, unaprijeđenju zaštite potrošača i podsticanju investicija u regionu. EEZ mreža tijela za zaštitu konkurencije služi kao platforma za promovisanje saradnje, razmjene iskustava i razvijanje najbolje prakse u pogledu politike zaštite konkurencije.

Agencija je tokom izvještajnog perioda redovno popunjavala upitnike i dostavljala odgovore na iste Sekretarijatu EEZ.

14.1.4. SCF –Forum o konkurenciji u Sofiji

Pored jačanja bilateralne saradnje sa bugarskom Komisijom za zaštitu konkurencije, kroz *potpisivanje Memoranduma o razumijevanju i saradnji*, aktivnosti Agencije na polju multilateralne

saradnje ogledale su se kroz članstvo u Forumu o konkurenciji u Sofiji - "*Sofia Competition Forum*", zajedničke inicijative bugarske Komisije za zaštitu konkurencije i UNCTAD-a, koji organizuje sastanke na polugodišnjem nivou.

Predstavnici Agencije za zaštitu konkurencije prisustvovali su sedmom sastanku **Foruma o konkurenciji u Sofiji (*Sofia Competition Forum*)**, u organizaciji bugarske Komisije za zaštitu konkurencije i UNCTAD-a, koji je održan 12. novembra 2015. godine u Sofiji. Cilj sastanka bio je razmjena iskustava kroz praksu tijela za zaštitu konkurencije, članica *Sofia Competition Forum-a*, u oblasti kažnjavanja i davanja imuniteta.

Agencija i njeni zaposleni uzimaju aktivno učešće u specijalnim projektima Foruma o konkurenciji u Sofiji kroz, između ostalog, doprinos izradi "*Comparative overview of the Balkan competition regimes*" (*Komparativni pregled režima za zaštitu konkurencije zemalja Balkana*), učešćem u izradi nacрта pojedinih poglavlja ove studije, kao i popunjavanjem upitnika na osnovu kojeg je studija i urađena. Rezultati studije prezentovani su na sedmom sastanku *Sofia Competition Forum-a*, čiji su primjerci distribuirani učesnicima Foruma.

Takođe, na sedmom sastanku *Sofia Competition Forum-a* prezentovano je i podijeljeno učesnicima prvo izdanje godišnjeg SCF Biltena, koji predstavlja novu inicijativu pokrenutu od strane učesnika Foruma, sa ciljem objavljivanja članaka o novostima u tijelima za zaštitu konkurencije koji su članovi Foruma, a u vezi sa postupcima na polju koncentracija i antitrusta, sektorskim analizama, sudskim presudama, zakonom o zaštiti konkurencije i podzakonskim aktima, novim uputstvima/smjernicama, sprovedenim nenajavljenim uvidima/inspekcijama na licu mjesta, kao i održanim konferencijama i sastancima i drugim novostima vezanim za pravo i politiku konkurencije. Zaposleni Agencije pripremali su prezentacije koje su objavljene u prvom izdanju godišnjeg SCF biltena, sa osvrtom na završene postupke ispitivanja povrede konkurencije.

14.1.5. Nadzor saobraćaja jugoistočne Evrope (SEETO)

Agencija za zaštitu konkurencije dio je i učestvuje u radu *Radne grupe za željeznički i intermodalni transport*, u okviru **SEETO** - Nadzor saobraćaja jugoistočne Evrope, regionalne organizacije transporta, osnovane Memorandumom o razumijevanju za razvoj Osnovne regionalne transportne mreže, potpisanom 11.06.2004. godine, od strane vlada Albanije, Bosne i Hercegovine, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Crne Gore, Srbije i Misije UN-a na Kosovu i Evropske Komisije.

U organizaciji *EK i SEETO* (Nadzor saobraćaja jugoistočne Evrope), u Podgorici je 07. i 08. maja 2015. godine, održan sastanak radne grupe za željeznički i intermodalni transport, gdje su učešće imali i prezentovali slučajeve iz željezničkog sektora eksperti EK, predstavnici regulatornih tijela za željeznicu i predstavnici tijela za zaštitu konkurencije.

14.2. Bilateralna saradnja

14.2.1. Potpisani Memorandumi o razumijevanju i saradnji sa Komisijom za zaštitu konkurencije Republike Srbije i Agencijom za zaštitu tržišnog natjecanja Republike Hrvatske

U okviru regionalne saradnje nadležnih organa za zaštitu konkurencije, a na predlog i poziv Agencije za zaštitu konkurencije Crne Gore, 1. juna 2015. godine **potpisan je Memorandum o razumijevanju i saradnji u postupcima zaštite konkurencije između nadležnog organa Crne Gore sa nadležnim organima Republike Hrvatske i Republike Srbije**, što predstavlja prvi korak ka čvršćoj saradnji koja će doći u narednim godinama.

Cilj zaključenja Memoranduma je, između ostalog, razmjena zakonodavnih normi i drugih pravnih izvora na osnovu kojih se sprovede aktivnosti potpisnika Memoranduma u ostvarivanju njihove nadležnosti na području zaštite konkurencije, unaprijeđenje pravnog okvira za ograničavajuća djelovanja i kontrolu koncentracija, uzimajući u obzir praksu potpisnika Memoranduma i pravnu regulativu i iskustvo Evropske unije i razmjena iskustava u sprovođenju ekonomskih i pravnih analiza u postupcima utvrđivanja povreda/kršenja propisa na području zaštite konkurencije.

Nacionalne institucije za zaštitu konkurencije u okviru EU saraduju u okviru Evropske mreže (ECN), sa ciljem harmonizacije primjene propisa i saradnje na razmjeni znanja, iskustava i zajedničkih napora na razotkrivanju zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnih učesnika na tržištu. Naš region sve više upućuje na potrebu bliže saradnje, imajući u vidu dinamiku poslovanja privrednih subjekata i prisustvo na svim tržištima u regionu. Najčešće su poslovne odluke i poslovni planovi učesnika na tržištu, zasnovani na istim ciljevima i instrumentima. U tom smislu, i ove institucije moraju usko saradivati sa ciljem razmjene podataka, a kako bi smo na lakši i efikasniji način mogli izvršavati svoje nadležnosti. Razmjena iskustava u tom pravcu, a sa ciljem unaprijeđenja i koliko je moguće primjena zakona u najvećem dijelu na približno jednak način će doprinijeti svakako većoj transparentnosti i poslovnoj predvidljivosti za sve privredne subjekte koji posluju u regionu.

14.2.2. Ostali sastanci / susreti na bilateralnom nivou

Zaposleni u Ambasadi Japana u Republici Srbiji, g-din Yoshifumi Kanno i sekretar Amasade Japana u Republici Srbiji, i g-din Filip Petrović, analitičar o ekonomskim pitanjima, posjetili su u julu 2015. godine Agenciju za zaštitu konkurencije, gdje je i održan sastanak sa zaposlenima, radi upoznavanja sa radom i potrebama Agencije.

Nakon sagledavanja potreba Agencije i koordinacije sa JICA-om (Japan International Cooperation Agency - Japanska Međunarodna Agencija za Saradnju), za zaposlene u Agenciji otvorena je mogućnost, i s tim u vezi upućen poziv za pohađanje obuke u Japanu, na temu prava i politike konkurencije.

U prostorijama Agencije za zaštitu konkurencije održan je sastanak zaposlenih Agencije sa g-dinom Marc Bruix Bonet, trgovinskim savjetnikom u Ambasadi Španije u Republici Srbiji, a sa ciljem upoznavanja sa nadležnostima i radom Agencije.

14.3. Ostalo

Predstavnici Agencije za zaštitu konkurencije **prisustvovali su 17. Međunarodnoj konferenciji o konkurenciji** u organizaciji Bundeskartellamt-a, tijela za zaštitu konkurencije Njemačke, kao i radionici za predstavnike mladih institucija za zaštitu konkurencije, u Berlinu. Na konferenciji su bili prisutni direktori tijela za zaštitu konkurencije, antitrust advokati, akademici, političari, istaknuti predstavnici međunarodnih preduzeća i drugi učesnici koji se bave međunarodnim relevantnim pitanjima politike konkurencije. Panel diskusije odnosile su se na međunarodnu primjenu kontrole koncentracija, ulogu državnih preduzeća između države i privrede i projektovanje djelotvornih istražnih procedura i sankcija u kartelnim slučajevima.

14.4. Stručno usavršavanje kroz učešće na međunarodnim skupovima

U cilju praćenja tokova i razvoja, kao i aktuelnosti vezanih za pravo i politiku konkurencije na širem, globalnom nivou, a sa namjerom jačanja kapaciteta i razvoja svojih ograničenih ljudskih resursa, Agencija je nastojala da, kao i prethodnih godina, učestvuje na svim važnijim seminarima, radionicama, konferencijama i ostalim skupovima.

Kako je navedeno, i pored ograničenih kapaciteta, Agencija nastoji da učestvuje u radu nekoliko međunarodnih platformi/foruma, od kojih neki organizuju radionice/sastanke/seminare na godišnjem, polugodišnjem ili kvartalnom nivou, te zaposleni prisustvuju predavanjima eksperata, aktivno učestvuju u radionicama i sastancima, razmjenjujući ili prezentirajući svoja iskustva.

15. SARADNJA SA EVROPSKOM UNIJOM – POMOĆ I PODRŠKA AGENCIJI, PROCES PRISTUPANJA I MONITORING EU

Agencija je, u saradnji sa Evropskom Delegacijom u Crnoj Gori i Evropskom Komisijom, gdje su nosioci podrške Direktorat za proširenje i Direktorat za konkurenciju, u prethodnih pet (5) godina uspjela da obezbijedi podršku razvoju regulatornog okvira, unaprijeđenju svijesti opšte i stručne javnosti i zaposlenih u Agenciji. Predmetno je omogućeno aktivnim učešćem zaposlenih u Agenciji (ranije Upravi) na planu razvoja projektnih zadataka i zahtjeva prema Evropskoj Komisiji, a u cilju daljeg unaprijeđenja rada ove institucije.

15.1. Izvještaj EK o napretku za 2015. godinu

U procesu pristupanja Evropskoj Uniji, zakonodavstvo u oblasti zaštite konkurencije predstavlja najznačajniju komponentu Poglavlja 8. U izvještaju Evropske Komisije (Montenegro Report 2015, objavljen u Briselu 10.11.2015. godine) konstatovano je da je „Vlada Crne Gore u decembru 2015. godine usvojila tri podzakonska akta koja regulišu blok izuzeća, čime su i svi neophodni podzakonski akti koji se odnose na Zakon o zaštiti konkurencije donijeti. Međutim, prve tri godine sprovođenja Zakona pokazale su nedostatke u procedurama i kaznama.

Uprkos povećanju budžeta Agencije za zaštitu konkurencije za 28% u 2015. godini, njeni kapaciteti ostaju nedovoljni. Bilans ostvarenih rezultata Agencije je unaprijeđen, naročito u dijelu antitrust politike, ali mora biti i dalje unaprijeđivan. Agencija je okončala četiri postupka u oblasti antitrusta. Na dva od četiri rješenja su podnijete Tužbe Upravnom sudu, koji je potvrdio rješenja Agencije. Odluka Agencije o sprovođenju svog prvog nenajavljenog uvida - iznenadnog upada (Zaključak o vršenju neposrednog uvida) je takođe preispitana pred Upravnim sudom - podnijeta je tužba na isti, ali je sud potvrdio njenu zakonitost. Takođe, rad Agencije postaje više transparentan. Odluke Upravnog suda se poboljšavaju. Međutim, činjenica da kazne mogu biti izrečene samo od strane Prekršajnog suda ostaje razlog zabrinutosti.“

Agencija ima intenzivnu saradnju sa Delegacijom Evropske Unije u Crnoj Gori, kroz redovno dostavljanje dvomjesečnih, kvartalnih, polugodišnjih i godišnjih izvještaja o aktivnostima u pogledu zakonodavnog napretka, implementacije, administrativnih kapaciteta, međunarodne saradnje, te ostalih aktivnosti.

U cilju daljih aktivnosti na ovom planu, u maju 2015. godine u Podgorici je **održan sastanak Pododbora za unutrašnje tržište i konkurenciju**, na kojem su, između ostalih, razmatrani i najnoviji rezultati u oblasti zaštite konkurencije. Predstavnici Agencije su, tom prilikom, informisali članove Evropske Komisije o realizovanim aktivnostima za period od prethodnog sastanka Pododbora, kada su u pitanju oblast zaštite konkurencije u Crnoj Gori i rad Agencije.

U svim oblastima akcent je bio na usklađivanju nacionalnog zakonodavstva i institucionalnog okvira sa standardima Evropske Unije, kom prilikom su **predstavnici EK ocijenili da je Crna Gora ostvarila mjerljiv napredak u usklađivanju zakonodavstva s propisima Evropske Unije, te napredak u implementaciji istog.**

Od strane Evropske Komisije konstatovan je značajan napredak na polju zaštite konkurencije.

Evropska Komisija iskazala je interesovanje u vezi primjene Novog Zakona o sudovima, koja se odnosi na organizaciju i nadležnost sudova pri sprovođenju Zakona o zaštiti konkurencije, u kom pravcu je dostavljeno detaljno objašnjenje o implementaciji zakona (Zakona o zaštiti konkurencije, Zakona o prekršajima i Zakona o sudovima) kroz konkretne primjere iz prakse Agencije i nadležnih sudova.

Detaljno su analizirane aktivnosti sprovedenog neposrednog uvida u prostorijama Ocean Montenegro, u predmetu protiv Ocean Montenegro i KTGT u Luci Bar, **uz kvalifikaciju Evropske Komisije da je pravno bio uspješan.**

Takođe, od strane EK konstatovano je evidentiranje procesnih poteškoća kod implementacije važećeg Zakona, pa će se nova rješenja u prevazilaženju istih predložiti kroz izmjene i dopune istog.

Kada su u pitanju administrativni kapaciteti Agencije, konstatovano je od strane Evropske Komisije da su ograničeni, te da važeći Pravilnik sa 19 sistematizovanih radnih mjesta ne zadovoljava stvarne potrebe Agencije. U vezi sa tim, EK smatra da bi trebalo uputiti predlog Vladi Crne Gore za povećanje broja sistematizovanih radnih mjesta.

15.2. PROJEKTI POMOĆI EVROPSKE UNIJE

15.2.1. Projekat „Usaglašavanje nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU“

U okviru IPA 2012, od 17.02.2014. godine, otpočeo je projekat **„Usaglašavanje nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU“ Komponenta I Konkurencija** (u daljem tekstu: ALA projekat), finansiran od strane EU i implementiran od strane GIZ-a, u trajanju od dvije godine. Projektom je predviđeno dalje usklađivanje propisa sa pravnom tekovinom EU, kao i aktivnosti na jačanju administrativnih kapaciteta Agencije. U okviru projekta organizovane su posjete eksperata, održavanje edukativnih seminara i radionica, kao i studijska posjeta, i to:

- U periodu 11.05. - 15.05.2015. godine, organizovana i sprovedena je *studijska posjeta italijanskom tijelu za zaštitu konkurencije (Autorita Garante della Concorrenza e del Mercato)* u Rimu. U sklopu studijske posjete, kolege iz italijanskog tijela za zaštitu konkurencije održali su prezentacije na teme kartela, *leniency* programa, zloupotreba dominantnog položaja, kontrole i ocjene koncentracija i sprovođenja nenajavljenih uvida.
- Uz podršku Centra za edukaciju nosilaca pravosudnih funkcija, u periodu 31.05. - 02.06.2015. godine, organizovana je dvodnevna edukaciju sudija u oblasti politike zaštite konkurencije. Sudijama su predstavljeni specifični slučajevi iz pravne prakse Evropskih organa uprave i Evropskog suda pravde u oblasti zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja.
- Uz podršku Agencije za zaštitu konkurencije i Privredne Komore Crne Gore, održan je seminar u oblasti politike zaštite konkurencije. Privrednicima su predstavljeni specifični slučajevi iz pravne prakse Evropskih organa uprave i Evropskog suda pravde u oblasti zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja.

- U periodu od 1.10. - 30.11.2015. godine, predstavnik Agencije boravio je na stažu u DG Competition-u/ Generalnom Direktoratu za konkurenciju, pri Evropskoj Komisiji (u daljem tekstu: "DG Comp"), u Briselu. Boravak i rad u DG Comp-u bio je organizovan kroz "External Visitors Scheme" - namijenjena za zaposlene u nacionalnim tijelima za zaštitu konkurencije zemalja koje nijesu članice EU.

Svrha staža u DG Comp-u bila je sticanje boljeg razumijevanja procedura, praksi i aktivnosti DG Comp-a u antitrust/slučajevima povrede konkurencije, uključujući i upoznavanje istraživačkih metoda korišćenih za identifikovanje potencijalnih povreda, procedura prikupljanja i analize dokaza prikupljenih u postupku, kao i pravni i ekonomski kontekst utvrđivanja povreda.

15.3. OSTALE OBUKE I PROJEKTI

- U organizaciji *Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD)* i *Međunarodne razvojne organizacije za pravo (IDLO)*, u saradnji sa Agencijom za zaštitu konkurencije, tokom 2015. godine održana su dva od tri seta obuka za zaposlene u Agenciji (jedan u Podgorici i jedan u Budvi).

Cilj obuka bio je jačanje kapaciteta zaposlenih u Agenciji, kroz predavanja i vježbe sprovedene od strane angažovanih eksperata. Teme koje su bile obrađene ovim obukama se odnose na kontrolu koncentracija.

Na drugoj radionici, održanoj u aprilu 2015. godine, obrađivane su teme kontrole koncentracija u dijelu postupaka i mjera - mjera ponašanja i strukturnih mjera. Na trećoj radionici, na kojoj su pored zaposlenih Agencije učestvovali i predstavnici Privredne Komore Crne Gore, obrađivane su teme: definicija troškova, značaj analize cijene-troškovi u postupcima ocjene efekata konkurencije, okvir analize u slučajevima predatorskih cijena, previsoke/prekomjerne cijene, relevantnost troškova u procjeni rabata, praćene aktivnom diskusijom učesnika.

ZAKLJUČAK

Rezultati ostvareni u 2015. godini, koji čine okosnicu ovog Izvještaja, **potvrđuju ostvarenje zacrtanih ciljeva**. Aktivnosti Agencije tokom izvještajnog perioda su bile prvenstveno **usmjerene** na jačanje nadzorne uloge, dakle **na vođenje postupaka i donošenje odluka u predmetima koji imaju prioritetan značaj za ekonomiju Crne Gore i njene građane**.

Evidentno je povećanje obima postupanja u svim segmentima zaštite konkurencije, unaprijeđenje saradnje sa međunarodnim i domaćim institucijama, promocija konkurencije u cilju podizanja svijesti privrednih subjekata o primjeni propisa i praksi iz tržišne konkurencije, kao i na podizanju opšteg nivoa znanja šire javnosti o tržišnoj konkurenciji, te drugim aktivnostima neophodnim za ostvarenje navedenih ciljeva.

Agencija će, imajući u vidu svoje nadležnosti iz Zakona, nastaviti da u okviru svojih i više nego ograničenih administrativnih kapaciteta, **istražuje i vodi postupke naročito protiv privrednih subjekata koji na osnovu dogovora i sporazuma pokušavaju da kontrolišu razvoj i strukturu tržišta, utvrđuju cijene, razmjenjuju povjerljive poslovne informacije i podatke, odnosno čine druge povrede konkurencije na tržištu Crne Gore**.

Agencija će to činiti nezavisno od privrednog sektora u kojem se povrede konkurencije dešavaju i, u tom smislu, niko i nijedan privredni sektor ne može biti iznad Zakona.

U tom pravcu, nastojaćemo da u narednom periodu **promovišemo slobodnu konkurenciju na tržištu uz poštovanje svih pravila o zaštiti konkurencije** utvrđenih Zakonom, prije nego nastupe neotklonjive štete za privrednike i građane Crne Gore. S tim u vezi, svjesni smo, iako funkcionalno i administrativno ograničeni u kapacitetima, da je pravovremeno djelovanje bitno za privrednike, jer su posljedice nekada nenadoknadive, dok je postupak dokazivanja, koji Agencija mora preduzeti, često otežan prikupljanjem i ocjenom dokaza pred Agencijom i nadležnim sudovima.

Aktivnosti Agencije u tom smislu **biće usmjerene upravo na one poremećaje na tržištu koji potrošačima i preduzetnicima nanose najveću direktnu štetu**. Ovdje mislimo na teška ograničenja konkurencije **kroz kartelne dogovore** u čijem otkrivanju ćemo posebno saradivati sa Evropskom Komisijom i drugim tijelima za zaštitu konkurencije.

Među prioritetima su i moguće **zloupotrebe dominantnog položaja učesnika na tržištu**, i to posebno oblici zloupotreba kao što su odbijanje poslovanja, rabatna politika, obaveza vezivanja, i sl. Od posebnog interesa u tom smislu su nam tržišta telekomunikacija i poštanskih usluga, finansijskih usluga, vodosnabdijevanja, električne energije, nafte i naftnih derivata, farmaceutskih proizvoda, i sl.

Uprkos stalnim i neprimjerenim pritiscima na rad Agencije, o čemu svjedoče i postupanja nakon donošenja predmetnih rješenja, a koje Agencija uredno objavljuje sa ciljem obavještavanja stručne i opšte javnosti, **nastaviće se sa daljim istražnim radnjama u svim sektorima od primarnog interesa za ekonomiju i građane Crne Gore**. Navedeno će se realizovati pokretanjem i vođenjem postupaka, odnosno sektorskim analizama, sa ciljem utvrđivanja stvarnog stanja i uslova konkurencije na tržištu.

Naravno, posebne aktivnosti **biće usmjerene na komunikaciju sa medijima i najširoom javnošću**, te na kraju pomoći preduzetnicima nezavisno od njihove veličine, pri izradi programa usklađenosti postupanja njihovih organizacija sa pravilima o zaštiti konkurencije.

U cilju efikasnije realizacije konkretnih aktivnosti, te budućih postupanja, **Agencija i ovim Izveštajem poziva građane i privredne subjekte** da, u slučaju saznanja za sporazume između konkurenata kojima se dogovaraju cijene, uslovi nabavke, podjela tržišta, razmjenjuju povjerljivi poslovni podaci ili preduzimaju druge radnje na planu zajedničkog nastupa na tržištu, **neodložno obavijeste Agenciju**.

Naročito se napominje i da će sve anonimne prijave biti u potpunosti ispitane, prije odlučivanja o postojanju zakonskih osnova za pokretanje postupaka.

Istovremeno, **upućujemo naručioce u postupku javne nabavke** da u slučaju nemogućnosti izbora, usljed postojanja „ugovora o konzorcijumu“ između više dobavljača usluge ili robe ili utvrđivanja drugih elemenata (previsoka cijena svih ponuđača, bojkot ponuđača, nedostavljanje ponuda ponuđača i sl.) na osnovu kojih postoji sumnja o bilo kakvom dogovoru između konkurenata, **prethodno obavijeste Agenciju u cilju zaštite interesa naručioca, te posebno Budžeta Crne Gore**.

Sigurni smo i cijenimo da će se, obzirom na zacrtanu politiku zapošljavanja, mogućnostima za popunjavanje novih radnih mjesta i napredovanje postojećeg kadra, naravno uz postojeće znanje i profesionalno iskustvo, te permanentne edukacije kroz postojeće i buduće projekte finansirane od strane Delegacije Evropske Unije u Crnoj Gori, **stvoriti pretpostavke za efikasnije funkcionisanje ove institucije u narednom periodu**.

Na kraju, ističemo da je Vlada Crne Gore, na sjednici od 28.04.2016. godine, usvojila Izveštaj o radu Agencije za zaštitu konkurencije, sa Završnim računom za 2015. godinu, u predloženom tekstu.

ZAVRŠNI RAČUN ZA 2015. GODINU

1. Prihodi Agencije

Plan prihoda Agencije za 2015. godinu pripremljen je u skladu sa zaključcima i preporukama Vlade Crne Gore, a na osnovu usaglašenog stava sa Ministarstvom finansija. Ukupan iznos od **305.287,25€** opredijeljen je i sadržan u Budžetu Crne Gore za 2015. godinu.

<i>PRIHODI</i>	<i>2014. GODINA</i>	<i>2015. GODINA</i>	<i>Promjene u %</i>
<i>BUDŽET CRNE GORE</i>	<i>238.360,04</i>	<i>305.287,25</i>	<i>28,08</i>
<i>NAKNADE *</i>	<i>375.158,27</i>	<i>500.418,38</i>	<i>33,39</i>
<i>DONACIJE I OSTALI IZVORI PRIHODA</i>	<i>—</i>	<i>—</i>	<i>—</i>

Tabela 6: Uporedni prikaz ostvarenih prihoda, 2014.-2015. godina

* Dio prihoda koji se izdvaja po osnovu naknada predviđenih Tarifnikom o visini naknada za poslove iz nadležnosti Agencije iskazuje se na posebnom računu koji se vodi kod Centralne banke Crne Gore.

Sredstva ostvarena po ovom osnovu ne predstavljaju imovinu Agencije i ista su u nadležnosti Ministarstva finansija.

Cjelokupan iznos ostvarenih prihoda, **koji je za 63,9% veći od projektovanog budžeta**, na kraju kalendarske 2015. godine, prenijet je Budžetu Crne Gore.

2. Struktura rashoda

Plan rashoda Agencije zasnovan je na realno očekivanim izdacima za obavljanje redovnih aktivnosti i funkcionisanja Agencije u 2015. godini. Svaka pojedinačna stavka planirana je na osnovu rashoda iz 2014. godine, korigovana za planirani nivo promjena u 2015. godini.

I Tekući izdaci su planirani u iznosu od **295.287,25€** i čine ih izdaci za bruto zarade i doprinose na teret poslodavca, materijal i usluge, tekuće održavanje opreme i renta, i to kako slijedi:

- **Izdaci za bruto zarade** planirani su iznosom od **180.729,61€** i odnose se na neto zarade stalno zaposlenih, kao i pripadajuće poreze i doprinose u skladu sa utvrđenim zakonskim propisima, a koji se odnose na period u kojem će se zarade i naknade isplaćivati. U okviru planiranih sredstava za ovu stavku izdataka, a u cilju jačanja administrativnih kapaciteta, izdvojena su sredstva za zarade novozaposlenih radnika, a u skladu sa preporukama EK;
- **Izdaci za materijal i usluge** planirani su u iznosu od **54.957,50€** i odnose se na sve kategorije materijalnih troškova, uključujući troškove materijala, službenih putovanja, reprezentacije, električne energije, komunikacionih usluga, konsultantskih usluga, projekata i studija, usluga stručnog usavršavanja i ostalih usluga, kao i dio sredstava opredijeljenih za obavljanje revizije Završnog računa Agencije;
- Planirani **izdaci za tekuće održavanje opreme** iznose **5.799,14€**. **Kapitalni izdaci** u iznosu od **10.000,00€** planirani su za kupovinu nedostajuće opreme (kancelarijski namještaj i oprema za informacioni sistem). Troškovi po osnovu **rente** opredijeljeni su u iznosu od **35.100,00€**, predviđen važećim Ugovorom o zakupu poslovnog prostora.

II Ostali izdaci su planirani u iznosu od **8.700,00€**, a čine ih izdaci po osnovu ugovora o dijelu (**6.000,00€**), izdaci po osnovu izrade i održavanja softvera (**1.200,00€**), te izdaci po osnovu osiguranja zaposlenih (**1.500,00€**).

Prilikom trošenja planiranih sredstava, Agencija je dosljedno poštovala sve zakonske i druge propise, procedure i zaključene ugovore. U sprovođenju procedura i donošenja odluka i rješenja, Agencija se pridržavala principa dosljednosti i usklađenosti sa primjenljivom Regulativom i Pravnim sistemom Crne Gore, a isključivo sa ciljem ostvarivanja funkcije koja joj je povjerena.

Budžet Agencije za zaštitu konkurencije za 2015. godinu

<i>Funkcionalna klasifikacija</i>	<i>Ekonomska klasifikacija</i>	<i>Opis</i>	<i>Iznos</i>
40911		Agencija za zaštitu konkurencije	305.287,25
2101		Program: Spriječavanje narušavanja slobodne konkurencije	305.287,25
	4	Izdaci	305.287,25
	41	Tekući izdaci	295.286,25
	411	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	180.729,61
0411	4111	Neto zarade	106.050,29
0411	4112	Porez na zarade	16.938,00
0411	4113	Doprinosi na teret zaposlenog	38.692,70
0411	4114	Doprinosi na teret poslodavca	16.088,62
0411	4115	Opštinski prirez	2.960,00
	412	Ostala lična primanja	10.000,00
0411	4127	Ostale naknade	10.000,00
	413	Rashodi za materijal	18.445,50
0411	4131	Administrativni materijal	8.000,00
0411	4133	Materijal za posebne namjene	1.200,00
0411	4134	Rashodi za energiju	5.200,00
0411	4135	Rashodi za gorivo	4.045,50
	414	Rashodi za usluge	36.512,00
0411	4141	Službena putovanja	9.400,00
0411	4142	Reprezentacija	1.500,00
0411	4143	Komunikacione usluge	10.200,00
0411	4146	Advokatske, notarske i pravne usluge	3.000,00
0411	4147	Konsultantske usluge, projekti i studije	6.500,00
0411	4148	Usluge stručnog usavršavanja	1.000,00
0411	4149	Ostale usluge	4.912,00
	415	Rashodi za tekuće održavanje	5.799,14
0411	4153	Tekuće održavanje opreme	5.799,14
	417	Renta	35.100,00
0411	4171	Zakup objekta	35.100,00
	419	Ostali izdaci	8.700,00
0411	4191	Izdaci po osnovu isplate ugovora o djelu	6.000,00
0411	4193	Izrada i održavanje softvera	1.200,00
0411	4194	Osiguranje	1.500,00
	44	Kapitalni izdaci	10.000,00
	441	Kapitalni izdaci	10.000,00
0411	4415	Izdaci za opremu	10.000,00
	46	Otplata dugova	1,00
	463	Otplata obaveza iz prethodnih godina	1,00
0411	4630	Otplata obaveza iz prethodnih godina	1,00

3. Izvršenje Budžeta za 2015. godinu - Završni račun

U skladu sa odredbama člana 25 Zakona o zaštiti konkurencije, Završni račun Agencije podliježe godišnjoj reviziji nezavisnog ovlaštenog revizora, određenog u skladu sa Zakonom. Isto tako, Agencija je u obavezi da, do kraja II kvartala tekuće godine, podnese Vladi Završni račun sa Izvještajem nezavisnog ovlaštenog revizora, odnosno da u istom roku Vladi i Skupštini Crne Gore dostavi Izvještaj o radu za prethodnu godinu, radi usvajanja. S tim u vezi, a shodno Pravilniku o načinu sačinjavanja i podnošenja finansijskih izvještaja budžeta, državnih fondova i jedinica lokalne samouprave (»Sl. list CG«, br. 32/10 i 14/11 i 16/13) Agencija je Ministarstvu finansija, dana 28.02.2015. godine, pod brojem 03-45/1 dostavila Završni račun na propisanim obrascima.

U skladu sa Izvještajem ovlaštenog revizora, Finansijski izvještaj Agencije za zaštitu konkurencije na dan 31.12.2015. godine, po svim materijalno značajnim odrednicama istinito i fer prikazuju finansijski položaj Agencije, njenu finansijsku uspješnost i njene novčane tokove za tada završenu godinu, u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja.

Međutim, iako je konstatovano apsolutno pozitivno poslovanje Agencije, revizor je ukazao da je Agencija, kao subjekat registrovan u Centralnom Registru privrednih subjekata Poreske uprave, u obavezi da svoje knjigovodstvo vodi u skladu sa propisima kojima se uređuju i sastavljaju finansijski iskazi privrednih subjekata. U tom pravcu, još jednom ističemo, a što je u postupku revizije istom dokumentovano i potvrđeno, Agencija nema finansijsku nezavisnost, nema svoj žiro račun, da se u potpunosti i finansira iz Budžeta Crne Gore, odnosno da je ista budžetska potrošačka jedinica.

Na osnovu iznijetog, jasno je da je Agencija bila u isključivoj obavezi da svoje finansijsko poslovanje vodi u svemu i u skladu sa propisima na snazi vezanim za budžetsko poslovanje, odnosno u skladu sa Pravilnikom o načinu sačinjavanja i podnošenja finansijskih izvještaja budžeta, državnih fondova i jedinica lokalnih samouprava, te da sačinjava finansijske iskaze u skladu sa Pravilnikom o jedinstvenoj klasifikaciji računa za Budžet Republike, budžete vanbudžetskih fondova i budžete opština. Potvrdu o iznijetom dale su i institucije u čijoj je nadležnosti predmetno, prije svih Državna revizorska institucija i Ministarstvo finansija. Isto je utvrđeno i precizirano Zakonom o budžetu za 2015. godinu, za koju godinu je i vršena revizija, Uputstvom o radu Državnog trezora i drugim relevantnim propisima. S tim u vezi, Agencija će svoje finansijsko poslovanje i dalje sprovoditi u svemu i u skladu sa propisima budžetskih potrošačkih jedinica, a koje propise ćemo uvijek bez rezervi ispoštovati i u potpunosti primjenjivati.

3.1. Opšti prihodi

U skladu sa Zakonom o budžetu Crne Gore za 2015. godinu (»Sl. list CG«, br. 59/14 od 30.12.2014. godine), Agenciji su po programu spriječavanja narušavanja slobodne konkurencije, kao potrošačkoj jedinici broj 40911, opredijeljena i odobrena sredstva za fiskalnu 2015. godinu u ukupnom iznosu od 305.287,25€.

3.2. Prihodi od djelatnosti Agencije

Zakonom o zaštiti konkurencije predviđeno je, između ostalog, da se sredstva neophodna za rad Agencije obezbjeđuju i iz naknada koje se plaćaju Agenciji u skladu sa nadležnostima iz zakona.

Po tom osnovu, a u skladu sa članom 24 stav 3 Zakona, Agencija je, uz saglasnost Vlade Crne Gore, donijela Tarifnik o visini naknada koje se plaćaju u postupku pred Agencijom (u daljem tekstu: Tarifnik). Sredstva koja su u 2015. godini, u skladu sa Tarifnikom ostvarena, uplaćivana su na posebne uplatne račune. Agencija nije bila korisnik, odnosno nije imala mogućnost raspolaganja istim, osim pravo uvida u podatke - izvode ovih uplatnih računa. Sredstva su u nadležnosti Ministarstva finansija i ne predstavljaju imovinu Agencije. Cjelokupan iznos izdvojenih sredstava po osnovu naknada, na kraju kalendarske godine, prenešen je Budžetu Crne Gore. S tim u vezi, Agencija nije ni bila u obavezi i nije pripremala izjave primaoca za ove prihode u skladu sa tačkom 57 Uputstva o radu državnog trezora. Iz tih razloga, ovi prihodi nijesu ni obuhvaćeni priloženim Završnim računom Agencije za 2015. godinu.

Posebno treba istaći da je Agencija, do kraja 2015. godine, a na osnovu naknada koje se plaćaju u postupcima pred Agencijom, prihodovala 500.418,38€, što je za 63,9% više od projektovanog budžeta ove institucije za 2015. godinu.

3.3. Ostali prihodi

U 2015. godini nije bilo primitaka po ostalim osnovama.

4. Izdaci

➤ Pregled planiranih i ostvarenih izdataka budžeta Agencije za 2015 godinu.

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Opis</i>	<i>Plan budžeta za 2015. godinu</i>	<i>Ostvarenje plana za 2015. godinu</i>	<i>% izvršenja</i>
41	<i>Tekući izdaci</i>	295.286,25	240.717,86	81.52
411	<i>Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca i zaposlenog</i>	180.729,61	152.954,51	84.63
412	<i>Ostala lična primanja</i>	10.000,00	9.963,32	99.63
413	<i>Rashodi za materijal</i>	18.445,50	16.529,67	89.61
414	<i>Rashodi za usluge</i>	36.512,00	19.497,13	53.40
415	<i>Rashodi za tekuće održavanje</i>	5.799,14	2.668,69	46.01
417	<i>Renta</i>	35.100,00	35.100,00	100
419	<i>Ostali izdaci</i>	8.700,00	4.004,54	46.03
44	<i>Kapitalni izdaci</i>	10.000,00	9.999,97	99.99
441	<i>Kapitalni izdaci</i>	10.0000	9.999,97	99.99
46	<i>Otplata dugova</i>	1,00	1.917,00	1917
463	<i>Otplata obaveza iz prethodnih godina</i>	1,00	1.917,00	1917
	<i>Svega</i>	305.287,25	252.634,83	82.75

➤ **Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca i ostala lična primanja**

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu ličnih primanja:

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>OPIS</i>	<i>Plan za 2015. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2015. godini</i>	<i>Indeks</i>
411		Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca i zaposlenog	180.729,61	152.954,51	84.63
	4111	Neto zarade	106.050,29	89.803,59	84.68
	4112	Porez na zarade	16.938,00	13.437,06	79.33
	4113	Doprinosi na teret zaposlenog	38.692,70	32.512,62	84.02
	4114	Doprinosi na teret poslodavca	16.088,62	15.185,76	94.38
	4115	Opštinski prerez	2.960,00	2.015,48	68.09

Izdaci po osnovu bruto zarada i doprinosa na teret poslodavca u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 63,54%, a u ukupno ostvarenim izdacima budžeta Agencije za 2015. godinu sa 60,54%.

➤ **Ostala lična primanja**

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu ostalih ličnih primanja

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>OPIS</i>	<i>Plan za 2015. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2015. godini</i>	<i>Indeks</i>
412		Ostala lična primanja	10.000,00	9.963,32	99.63
	4127	Ostale naknade	10.000,00	9.963,32	99.63

Izdaci po osnovu rashoda za ostala lična primanja u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 4,13%, a u ukupno ostvarenim izdacima budžeta Agencije, za 2015. godinu sa 3,94%.

➤ **Rashodi za materijal**

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu rashoda za materijal

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>OPIS</i>	<i>Plan za 2015. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2015. godini</i>	<i>Indeks</i>
413		Rashodi za materijal	18.445,50	16.529,67	89,61
	4131	Administrativni materijal	8.000,00	7.973,14	99,66
	4133	Materijal za posebne namjene	1.200,00	1.200,00	100
	4134	Rashodi za energiju	5.200,00	4.050,16	77,88
	4135	Rashodi za gorivo	4.045,50	3.306,37	81,72

Izdaci po osnovu rashoda za materijal u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 6,86%, a u ukupno ostvarenim izdacima budžeta Agencije za 2015. godinu sa 6,54%.

➤ Rashodi za usluge

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu rashoda za usluge

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>OPIS</i>	<i>Plan za 2015. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2015. godini</i>	<i>Indeks</i>
414		Rashodi za usluge	36.512,00	19.497,13	53,39
	4141	Službena putovanja	9.400,00	6.823,50	75,59
	4142	Reprezentacija	1.500,00	1.500,00	100
	4143	Komunikacione usluge	10.200,00	5.240,94	51,38
	4146	Advokatske, notarske i pravne usluge	3.000,00	817,68	27,25
	4147	Konsultantske usluge, projekti i studije	6.500,00	1.355,30	20,85
	4148	Usluge stručnog usavršavanja	1.000,00	100,00	10,00
	4149	Ostale usluge	4.912,00	3.659,71	74,50

Izdaci po osnovu rashoda za usluge u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 8,09%, a u ukupno ostvarenim izdacima budžeta Agencije za 2015. godinu sa 7,71%, što je za oko 3% manje u odnosu na uporedni period.

➤ Rashodi za tekuće održavanje

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu rashoda za tekuće održavanje

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>OPIS</i>	<i>Plan za 2015. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2015. godini</i>	<i>Indeks</i>
415		Rashodi za tekuće održavanje	5.799,14	2.668,69	46,01
	4153	Tekuće održavanje opreme	5.799,14	2.668,69	46,01

Rashodi po osnovu tekućeg održavanja u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 1,10%, a u ukupno ostvarenim izdacima budžeta Agencije za 2015. godinu sa 1,05%.

➤ Renta

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>OPIS</i>	<i>Plan za 2015. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2015. godini</i>	<i>Indeks</i>
417		Renta	35.100,00	35.100,00	100
	4171	Zakup objekata	35.100,00	35.100,00	100

Izdaci po osnovu rente u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 14,58%, a u ukupnim izdacima budžeta Agencije za 2015. godinu sa 13,89%.

Izdaci po osnovu zakupa objekta se odnose na zakup poslovnog prostora, a na osnovu Ugovora o zakupu, broj 01-168/1 od 06.07.2015. godine.

➤ **Ostali izdaci**

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu ostalih izdataka

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>OPIS</i>	<i>Plan za 2015. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2015. godini</i>	<i>Indeks</i>
419		<i>Ostali izdaci</i>	8.700,00	4.004,54	46,02
	4191	<i>Izdaci po osnovu isplate ugovora o djelu</i>	6.000,00	3.120,35	52,00
	4193	<i>Izrada i održavanje softvera</i>	1.200,00	-	0,00
	4194	<i>Osiguranje</i>	1.500,00	884,19	58,94

Rashodi po osnovu ostalih izdataka u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 1,66%, a u ukupnim izdacima budžeta Agencije za 2015. godinu sa 1,58%.

➤ **Kapitalni izdaci**

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>OPIS</i>	<i>Plan za 2015. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2015. godini</i>	<i>Indeks</i>
441		<i>Kapitalni izdaci</i>	10.000,00	9.999,97	99,99
	4415	<i>Izdaci za opremu</i>	10.000,00	9.999,97	99,99

Rashodi po osnovu kapitalnih izdataka u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 4,15%, a u ukupno ostvarenim izdacima budžeta Agencije za 2015. godinu učestvuju sa 3,95%.

➤ **Otplata dugova**

Struktura planiranih i ostvarenih izdataka po osnovu otplate obaveza iz prethodnih godina, sa procentom ostvarenja:

<i>Ekon. klas.</i>	<i>Ekon. klas.</i>	<i>OPIS</i>	<i>Plan za 2015. godinu</i>	<i>Ostvareno u 2015. godini</i>	<i>Indeks</i>
463		<i>Otplata dugova</i>	1	1.917,00	191,7
	4630	<i>Otplata obaveza iz prethodnih godina</i>	1	1.917,00	191,7

Izdaci po osnovu otplate duga u ostvarenim tekućim izdacima učestvuju sa 0,79%, a u ukupnim izdacima budžeta Agencije za 2015. godinu sa 0,75%.

4.1. Izvršenje budžeta za 2015. godinu - Završni račun

Ukupna sredstva odobrena Agenciji za fiskalnu 2015. godinu, u skladu sa Zakonom o budžetu Crne Gore za 2015. godinu ("Službeni list Crne Gore", broj 59/2014) iznose 305.287,25€, a utrošena su u iznosu od 252.634,83€ (procenat izvršenja je 82,75%).

4.2. Izvještaj o neizmirenim obavezama i drugi izvještaji

U Izvještaju o neizmirenim obavezama, sa stanjem na dan 31.12.2015. godine, Agencija nije imala neizmirenih obaveza po bilo kojem osnovu. Agencija ne evidentira podatke na kontima klase 2 - obaveze, kako je predviđeno Uputstvom za popunjavanje Izvještaja o neizmirenim obavezama.

Izvještajem o načinu utroška sredstava tekuće budžetske rezerve, Agencija u 2015. godini nije koristila sredstva iz tekuće budžetske rezerve. Izjavom o načinu utroška sredstava nakon isteka fiskalne godine, Agencija nije imala utroška sredstava po ovom osnovu.

4.3. Pokretna imovina

Rješenjem direktora broj 01-305/1-15 od 30.12.2015. godine formirana je Komisija za popis nepokretne i pokretne imovine kojom raspolaže Agencija.

Komisija je izvršila popis i obilježavanje pokretne imovine kojom raspolaže Agencija sa stanjem na dan 31.12.2015. godine i shodno tome dostavila Izvještaj sa detaljnim priložima sa prikazanim finansijskim podacima (nabavna vrijednost, ispravka vrijednosti i sadašnja vrijednost). Takođe, u skladu sa odredbama Zakona o državnoj imovini („Sl. list CG“, br. 21/09 i 40/11) i Uredbe o načinu vođenja evidencije pokretnih i nepokretnih stvari i o popisu stvari o izvršenom popisu pokretne imovine sa stanjem na dan 31.12.2015. godine, sa svim potrebnim priložima.

4.4. Organizacija i kadrovska osposobljenost

Unutrašnja organizacija i način poslovanja Agencije u 2015. godini definisani su Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije kojim su obrazovane sljedeće organizacione jedinice: *Odjeljenje za procjenu koncentracija, utvrđivanje zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja i Služba za opšte poslove i finansije.*

Poslovi računovodstva i finansija obavljaju se u okviru Službe za opšte poslove i finansije.

Na dan 31.12.2015. godine u Agenciji je zaposleno 12 službenika i namještenika, od kojih 9 ima visoku stručnu spremu, 1 višu spremu, dok su 2 izvršioaca sa završenom srednjom stručnom spremom. Svi zaposleni u Agenciji imaju položen državni ispit. Ukupan broj sistematizovanih radnih mjesta je 19, uključujući direktora i zamjenika direktora.

4.5. Budžetsko poslovanje

Agencija obavlja budžetsko poslovanje u skladu sa Zakonom o budžetu, Uputstvom o radu državnog trezora i drugim relevantnim propisima.

4.6. Interna akta i služba za unutrašnju reviziju

Agencija je u skladu sa Zakonom o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru, dana 18.06.2013. godine, pod brojem 01-110/1, usvojila knjigu procedura - Finansijsko upravljanje i kontrola (FMC). Takođe, potpisan je i Sporazum o povjeravanju poslova unutrašnje revizije ove institucije odjeljenju za unutrašnju reviziju Ministarstva ekonomije.

4.7. Javne nabavke

Shodno Planu javnih nabavki za budžetsku 2015. godinu, planirani iznos javnih nabavki Agencije u 2015. godini za nabavku roba i usluga iznosio je 87.506,64€.

Prema Izvještaju o dodijeljenim javnim nabavkama u 2015. godini (obraci A, B i C), od ukupno planiranog iznosa, Agencija je realizovala nabavke u iznosu od 71.175,16€, odnosno 81,34%.

Plan javnih nabavki i Izvještaj o realizaciji Plana javnih nabavki za 2015. godinu uredno su, i u rokovima predviđenim pozitivnim propisima, dostavljeni nadležnim institucijama.

4.8. Sudski sporovi i potencijalne obaveze

Prema izjavi rukovodstva, na dan 31.12.2015. godine, protiv Agencije se ne vodi nijedan sudski ili bilo koji drugi postupak/spor, niti Agencija vodi sudske postupke/sporove protiv trećih lica.

IZVJEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA NA ZAVRŠNI RAČUN AGENCIJE ZA 2015. GODINU

Izveštaj nezavisnog revizora

Obavili smo reviziju finansijskog izvještaja Agencije za zaštitu konkurencije Podgorica (u daljem tekstu: Agencija), koji čine finansijski izvještaj o novčanim tokovima III - ekonomska klasifikacija, kao i značajnih računovodstvenih politika i napomena uz navedeni finansijski izvještaj za 2015. godinu.

Odgovornost menadžmenta za finansijske iskaze

Menadžment Agencije je odgovoran za sastavljanje i fer prezentaciju tih finansijskih izvještaja u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja, kao i za one interne kontrole koje je uspostavio kao potrebne za omogućavanje sastavljanja finansijskih izvještaja koji su bez značajnog pogrešnog prikazivanja usled prevare ili greške.

Revizorova odgovornost

Naša je odgovornost da izrazimo mišljenje o tim finansijskim izvještajima bazirano na našoj reviziji. Reviziju smo obavili u skladu sa Međunarodnim standardima revizije. Ti standardi zahtijevaju da postupamo u skladu sa etičkim zahtjevima te da planiramo i obavimo reviziju kako bismo stekli razumno uvjerenje o tome jesu li finansijski izvještaji bez značajnog pogrešnog prikazivanja.

Revizija obuhvata sprovođenje postupaka radi dobijanja revizijskih dokaza o iznosima i objelodanjivanjima u finansijskim izvještajima. Odabrani postupci zavise od revizorovog prosuđivanja, kao i od procjene rizika značajnog pogrešnog prikazivanja finansijskih izvještaja usled prevare ili greške. U stvaranju tih procjena rizika, revizor razmatra interne kontrole relevantne za sastavljanje i fer prezentaciju finansijskih izvještaja Agencije, kako bi se oblikovali revizijski postupci koji su primjereni u okolnostima, ali ne i za namjenu izražavanja mišljenja o efikasnosti internih kontrola Agencije.

Revizija takođe uključuje ocjenjivanje primjerenosti primijenjenih računovodstvenih politika i razumnosti računovodstvenih procjena koje je uspostavio menadžment Agencije, kao i ocjenjivanje cjelokupne prezentacije finansijskih izvještaja.

Vjerujemo da su revizijski dokazi koje smo pribavili dovoljni i primjereni da obezbijede osnovu za naše revizijsko mišljenje.

Mišljenje

Prema našem mišljenju, finansijski izvještaji Agencije za zaštitu konkurencije na dan 31. decembra 2015. godine po svim materijalno značajnim odrednicama, istinito i fer prikazuju finansijski položaj Agencije, njenu finansijsku uspješnost i njene novčane tokove za tada završenu godinu, u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja.

Skretanje pažnje

Ne izražavajući rezervu u odnosu na dato mišljenje, skrećemo pažnju na sledeća pitanja:

- Kao što je navedeno u napomeni 1, Agencija je konstituisana upisom u Centralni registar privrednih subjekata, dana 08.02.2013. godine. Rješenjem Poreske uprave (CRPS) od 08.02.2013. godine, izvršen je upis osnivanja Agencije kao ostali oblici obavljanja privredne djelatnosti, u skladu sa odredbama Zakona o privrednim društvima. Pretežna djelatnost Agencije je Uređenje poslovanja i doprinos uspješnijem poslovanju u oblasti ekonomije, u skladu sa Zakonom o klasifikaciji djelatnosti Crne Gore. Rješenjem o registraciji koje je donijela Poreska uprava Područna jedinica Podgorica, Agencija je upisana u registar poreskih obveznika.

Imajući u vidu prethodno navedeno, po našem mišljenju, Agencija je bila u obavezi da svoje knjigovodstvo ustroji i vodi u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji, a svoju knjigovodstvenu evidenciju u skladu sa odredbama Pravilnika o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za privredna društva i druga pravna lica. Takođe, Agencija je bila u obavezi da svoje knjigovodstvo vodi u skladu sa zahtjevima Međunarodnih računovodstvenih standarda i Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja, te da za 2015. godinu sačini i nadležnim organima preda finansijske izvještaje u skladu sa MRS 1 Prezentacija finansijskih izvještaja MSFI 1 Prva primjena međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja, odnosno u skladu sa Pravilnikom o sadržini i formi obrazaca finansijskih iskaza za privredna društva i druga pravna lica (napomena 2).

- Agencija je na isplate naknada državnim službenicima na ime praznika 8. Mart - Dan žena u iznosu od 1.200 EUR neto, obračunala i uplatila porez na dohodak fizičkih lica u skladu sa odredbama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica, te prirezu porezu u skladu sa Odlukom o prirezu porezu na dohodak fizičkih lica.
Međutim, Agencija na navedeni iznos nije obračunala doprinose za obavezno socijalno osiguranje, što je po našem mišljenju trebala da uradi, u skladu sa Zakonom o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, s obzirom da navedena isplata predstavlja ostala lična primanja (napomena 4.9).
- Revizoru je uz Izjašnjenje na Nacrt izvještaja dat Pregled promjena na računu broj 832-2102-02 Naknade koje se plaćaju u postupku pred Agencijom za zaštitu konkurencije – Agencija za zaštitu konkurencije, iz kojeg se vidi da je na navedeni račun u 2015. godini ostvaren ukupan promet (priliv) od 500.418,38 EUR. Međutim, Revizoru nije dostavljena dokumentacija iz koje bi se utvrdila osnovanost navedenih priliva (napomena 11, veza sa napomenom 3.2).

Podgorica, 17.03.2016. godine

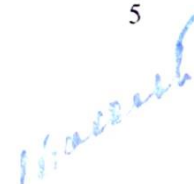
Za "HLB MONT AUDIT" d.o.o.

prof. dr Đorđije Rakočević, partner

Aleksandra Anđelić, ovlašćeni revizor

5

»AGENCIJA ZA ZAŠTITU KONKURENCIJE« PODGORICA

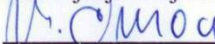
IZVJEŠTAJ O NOVČANIM TOKOVIMA III – ekonomska klasifikacija
(za period od 01.01.2015. 31.12.2015.)

(u EUR)

redni broj	NOVČANI TOK - EKONOMSKA KLASIFIKACIJA	Plan za 2015. god.	Izvršenje	
			Prethodna 2014. godina	Tekuća 2015. godina
1	2	3	4	5
I	PRIMICI			
1.1	Opšti prihodi	305.287,25	218.672,56	252.634,83
1.2	Namjenski prihodi			
1.3	Sopstveni prihodi			
1.4	Donacije			
1.5	Pozajmice i krediti			
I	Ukupni primici (1.1+1.2+1.3+1.4+1.5)	305.287,25	218.672,56	252.634,83
2	IZDACI			
2.1	Tekući izdaci	295.287,25	214.188,52	242.634,86
2.1.1	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	180.729,61	133.208,52	152.954,51
2.1.2	Ostala lična primanja	10.000,00	5.674,66	9.963,32
2.1.3	Rashodi za material	18.445,50	10.746,45	16.529,67
2.1.4	Rashodi za usluge	36.512,00	23.373,46	19.497,13
2.1.5	Tekuće održavanje	5.799,14	2.548,00	2.668,69
2.1.6	Kamate			
2.1.7	Renta	35.100,00	35.100,00	35.100,00
2.1.8	Subvencije			
2.1.9	Ostali izdaci	8.700,00	3.128,45	4.004,54
2.2	Transferi za socijalnu zaštitu			
2.2.1	Prava iz oblasti socijalne zaštite			
2.2.2	Sredstva za tehnološke viškove			
2.2.3	Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja			
2.2.4	Ostala prava iz oblasti zdravstvene zaštite			
2.2.5	Ostala prava iz oblasti zdravstvenog osiguranja			
2.3	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru			
2.4	Kapitalni izdaci	10.000,00	4.484,04	9.999,97
2.5	Pozajmice i krediti		409,25	
2.6	Otplata dugova	1,00		1.919,00
2.7	Rezerve			
II	Ukupno izdaci (2.1+2.2+2.3+2.4+2.5+2.6+2.7)	305.287,25	218.672,56	252.636,83

U Podgorici
29.02.2016. godine

Lice odgovorno za
sastavljanje izvještaja,

Vladan Čvorović

Starješina organa,

Milorad Vujović

6